

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**BİLGİN ADALI'NIN BİLİM KURGU TÜRÜ ESERLERİNİN
YETKİNLİKLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEYZA YAVUZ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. HULUSİ GEÇGEL

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**BİLGİN ADALI'NIN BİLİM KURGU TÜRÜ ESERLERİNİN
YETKİNLİKLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEYZA YAVUZ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. HULUSİ GEÇGEL

ÇANAKKALE – 2022

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Beyza YAVUZ tarafından Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL yönetiminde hazırlanan ve ..../20.. tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “Bilgin Adalı’nın Bilim Kurgu Türü Eserlerinin Yetkinlikler Bakımından İncelenmesi” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL

(Danışman)

Doç. Dr. Arzu ÇEVİK

Dr. Öğr. Üyesi Fatih KANA

.....

.....

.....

Tez No : 10336240

Tez Savunma Tarihi : 26/08/2022

.....
Doç. Dr. Yener PAZARCIK
Enstitü Müdürü

.././20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Beyza YAVUZ

26/08/2022

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleştirilmesinde, yardımlarını esirgemeyen saygı değer danışman hocam Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL'e teőekkürlerimi sunarım. Çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen, hayatımın her evresinde bana destek olan çok değerli anneme, babama ve ablama sonsuz teőekkürler. Yüksek lisans yapmamı isteyen, destekleyen ve benim bu aşamaya gelmemde her türlü desteği sunan, beni rahatlatan canım anneme sevgiler.

Beyza YAVUZ
anakkale, Ağustos 2022

ÖZET

BİLGİN ADALI’NIN BİLİM KURGU TÜRÜ ESERLERİNİN YETKİNLİKLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Beyza YAVUZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL

26/08/2022, 122

Bu araştırmanın amacı Bilgin Adalı’nın bilim kurgu türünde yazılmış eserlerinin yetkinlikler bağlamında incelenmesidir. Bu doğrultuda nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Verilerin analizi kısmında içerik analizi kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Kitaplarda tespit edilen yetkinlikler tekrar sıklıklarına göre tablo haline getirilmiştir. Araştırmanın örneklemini seçkisiz (random) örnekleme ile seçilmiş altı çocuk kitabı oluşturmaktadır. Yetkinlikler, Türkçe Öğretim Programında yer alan sekiz anahtar yetkinlik ile sınırlandırılmıştır. Hangi kitapta kaç yetkinlik olduğu ve hangi sıklıkla tekrar ettiği tespit edilmiştir. İncelenen eserlerde doğrudan veya dolaylı olarak anahtar yetkinlikleri içeren 240 örnek tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda kitaplarda en çok bulunan yetkinlik, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliktir. En az bulunan yetkinlikler ise yabancı dillerde iletişim, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğidir. Araştırmanın sonucunda, incelenen kitapların yetkinlikler bakımından yeterince zengin olduğu tespit edilmiştir. Bu kitapların, yetkinliklerle bütünleşmiş bireyler yetiştirmek için yararlanabilecek kaynaklara örnek gösterilebilir nitelikte olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilgin Adalı, Bilim kurgu, Yetkinlikler

ABSTRACT

EXAMINATION OF BİLGİN ADALI'S SCIENCE FICTION WORKS IN TERMS OF COMPETENCES

Beyza YAVUZ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Turkish and Social Sciences Education Master's Thesis

Advisor: Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL

26/08/2022, 122

The purpose of this research is to analyse Bilgin Adalı's science fiction books in terms of competences. For this purpose, document analysis technique which is one of qualitative research techniques is used. In the part of analyzing the data, content analysis technique is used. The competences which are identified in the books are tabularized again according to their frequency of being used. The sample of the research consists of six children's books chosen randomly. Competences are limited with the eight competences existing in Turkish Teaching Program. It is identified which book has how many competences and how often these competences repeat. In the books examined, 240 samples which implicitly or explicitly include the key competences are identified. In the light of the data collected, the most used competence is the one related with social and citizenship competences. On the other hand, the least used competences are multilingual competence and cultural awareness and expression competence. As a result of the research, it is found that the books investigated are rich enough in terms of the competences. It is concluded that these books can be given as examples to the sources which can be benefited from in order to raise individuals who are integrated with the competences.

Keywords: Bilgin Adalı, Science Fiction, Competences

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR	viii
TABLolar DİZİNİ.....	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.5. Varsayımlar	3
1.6. Tanımlar	3

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk	6
2.2. Çocuk Edebiyatı	6
2.2.1. Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi.....	8
2.2.2. Çocuk Edebiyatı Niteliği	9
2.3. Bilim Kurgu	12
2.3.1. Bilim Kurgu İsminin Ortaya Çıkışı	14
2.3.2. Bilim Kurgunun Tarihsel Gelişimi	15
2.3.3. Türk Edebiyatında Bilim Kurgunun Tarihsel Gelişimi	18
2.4. Yetkinlikler	20

2.5. Bilgin Adalı'nın Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri	22
2.5.1. Bilgin Adalı'nın Hayatı	22
2.5.2. Bilgin Adalı'nın Edebi Kişiliği	23
2.5.3. Bilgin Adalı'nın Eserleri	26
2.6. Önceki Çalışmalar	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Modeli	30
3.2. Araştırma Grubu	31
3.3. Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Araçları	31
3.4. Veri Analizi	32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Atlantis'in Çocukları 1 Adlı Kitaptaki Bulgular ve Yorumlar	33
4.2. Atlantis'in Çocukları 2 Adlı Kitaptaki Bulgular ve Yorumlar	49
4.3. Atlantis'in Çocukları 3 Adlı Kitaptaki Bulgular ve Yorumlar	68
4.4. Zaman Bisikleti Adlı Kitaptaki Bulgular ve Yorumlar	80
4.5. Geçmişten Gelen Konuklar Adlı Kitaptaki Bulgular ve Yorumlar	95
4.6. Zamanda Kaza Adlı Kitaptaki Bulgular ve Yorumlar	105

BEŞİNCİ BÖLÜM SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç	116
5.2. Tartışma	117
5.3. Öneriler	119
KAYNAKÇA	120

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
akt.	Aktaran
B-K	Bilim-kurgu
BM	Birleşmiş Milletler
ÇEVKO	Çevre Koruma ve Ambalaj Atıklarının Değerlendirme Vakfı
ÇKT	Çevre Kardeşliği Takımı
f.	Frekans
FAO	Gıda ve Tarım Örgütü
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
s.	Sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
TÖP	Türkçe Öğretim Programı
TURMEPA	Deniz Temiz Derneği
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
Üni.	Üniversite
vb.	Ve benzeri

TABLolar DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Bilgin Adalı'nın eserleri ve türleri	26
Tablo 2	Atlantis'in Çocukları 1 kitabında yetkinliklerin yer alma durumu	37
Tablo 3	Atlantis'in Çocukları 2 kitabında yetkinliklerin yer alma durumu	51
Tablo 4	Atlantis'in Çocukları 3 kitabında yetkinliklerin yer alma durumu	70
Tablo 5	Zaman Bisikleti kitabında yetkinliklerin yer alma durumu	82
Tablo 6	Geçmişten Gelen Konuklar kitabında yetkinliklerin yer alma durumu	96
Tablo 7	Zamanda Kaza kitabında yetkinliklerin yer alma durumu	106

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımlar ve tanımlara yer verilecektir.

1.1. Problem Durumu

İçinde bulunduğumuz 21. Yüzyılda da çocukların ihtiyaç ve ilgileri gelişen teknolojiyle değişiyor. Son yüzyılda fantastik ve bilim kurgu türündeki eserlerin yoğun ilgi görmesiyle hatta bu eserlerin filmlerinin, dizilerinin çekilmesiyle bütün dünyada fantastik ve bilim kurgu türü en çok tercih edilen türlerden biri haline gelmiştir. Bu doğrultuda yazarların da yoğun olarak tercih ettiği türlerden olmuştur. Yoğun okuyucu ve izleyici kazanan bu türe olan ilginin neticesinde bu türün çocuk edebiyatında önemli bir tür olduğunu söyleyebiliriz. Türkçe öğretim programında yer verilen sekiz anahtar yetkinliğin önemi Türkçe Öğretim Programında şu şekilde belirtilmiştir: Eğitim sistemimiz yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar(TÖP, 2019). Eğitim sistemimizin amacında yer alan bu yetkinliklerin araştırmalarda arka planda kalmış olduğunu görmekteyiz. Bu yüzden çocuk edebiyatına bilim kurgu türünde ürünler veren Bilgin Adalı'nın eserlerinin sekiz anahtar yetkinlik bakımından incelenmesi araştırmanın problemidir.

1.1.1. Problem Cümlesi

Çalışmanın problem cümlesi “ Bilgin Adalı'nın bilim kurgu türünde yazmış olduğu eserlerde bulunan yetkinlikler nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

Alt Problemler

- 1- Atlantis'in Çocukları 1 kitabında bulunan yetkinlikler nelerdir?
- 2- Atlantis'in Çocukları 2 kitabında bulunan yetkinlikler nelerdir?
- 3- Atlantis'in Çocukları 3 kitabında bulunan yetkinlikler nelerdir?
- 4- Zaman Bisikleti kitabında bulunan yetkinlikler nelerdir?
- 5- Geçmişten Gelen Konuklar kitabında bulunan yetkinlikler nelerdir?
- 6- Zamanda Kaza kitabında bulunan yetkinlikler nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Bilgin Adalı'nın çocuk edebiyatı alanında yazmış olduğu bilim kurgu türündeki eserlerinin yetkinlikler çerçevesinde değerlendirilmesidir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocuklar ve gençler okuyacakları anlatı türlerinde, aynı yetişkinler gibi, gündelik yaşamın bilinen özellikleriyle ve sorunlarıyla karşılaşmaktan çok, yaşamın kendilerini de heyecanlandıran olaylarıyla tanışmak isterler. Okurun bu isteminin yanıtlanmasında, sanatçının insan ve yaşam gerçekliğine ilişkin öznel dünyasına gereksinim duyulur. Çünkü insan ve yaşam olgusu; sanatçının düş, düşlem ve imgesel yetisiyle biçimlendirdiği duygu ve düşüncelerle yeni bir anlam kazanır. Okuru heyecanlandıran, onun ilgisini çeken bu anlam ve onu okura ulaştıran dilsel yapı okur-yazar etkileşiminin de temel değişkenidir. Yazarın kurmaca gerçekliği; çocuğun, gencin kanıksadığı gerçeklikten uzaklaşmasına katkı sağlar. Yazar, bilinen gerçekliğin dışındaki yaşam durumlarını kurgular, bunlara merak uyandırır. Okurun karşısına insan ve yaşam olgusunun sanatçı duyarlılığı ile örülmüş gerçekliğini çıkarır (Sever, 2000: 32). Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle daha da popüler

hale gelen bilim kurgu ve fantastik türlerdeki eserler yoğun ilgi görmektedir. Fantastik ve bilim kurgu türündeki filmlerin izlenme sayılarına, bu türdeki kitapların en çok satanlar listelerinde ilk sıralarda oluşuna bakıldığında fantastik ve bilim kurgu türünün ilgi gördüğü aşikârdır. Bu tür; çocukların düşünme, düş güçlerinin sınırlarının genişletilmesi, okumaya olan ilgilerinin artarak okuma kültürü geliştirmeleri, severek öğrenebilmeleri, hoş vakit geçirebilmeleri vb. açılardan önemli bir yere sahiptir. Bu kapsamda çocuk edebiyatı için eserler veren birçok fantastik ve bilim kurgu türünde eserler kaleme almış olan Bilgin Adalı'nın bilim kurgu türündeki eserlerini sekiz anahtar yetkinlik çerçevesinde inceleyip, değerlendirmek bu araştırmayı önemli ve gerekli kılmıştır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Bilgin Adalı'nın bilim kurgu türünde yazmış olduğu eserlerden rastgele seçilen 6 çocuk kitabının (Atlantis'in Çocukları 1, Atlantis'in Çocukları 2, Atlantis'in Çocukları 3, Zaman Bisikleti, Zaman Bisikleti 2- Geçişten Gelen Konuklar, Zaman Bisikleti 3- Zamanda Kaza) Türkçe Öğretim Programında yer alan sekiz anahtar yetkinlik çerçevesinde incelenmesiyle sınırlandırılmıştır.

1.5. Varsayımlar

Bu çalışmaya başlarken araştırmacının kurmuş olduğu varsayımlar şunlardır:

Bilgin Adalı'nın bilim kurgu türündeki eserlerinin yetkinlikler açısından zengin olduğu varsayılmıştır.

Bilgin Adalı'nın bilim kurgu türündeki eserlerinin yetkinlikler çerçevesinde incelenmesinin genel bir tanıya varmak için yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Çocuk: Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak (TDK, 2011).

Edebiyat: Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın (II), gökçe yazın (TDK, 2011).

Çocuk Edebiyatı: Çocuk edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır (Sever, 2003:9, akt: Güleç, Geçgel, 2015).

Bilim Kurgu: Çağdaş bilim verileriyle düş gücünden oluşan. (film, roman vb.) (TDK, 2011).

“Bilim kurgu, açık ya da örtülü gelecekte olabilecek, bulunabilecek, yaşanabilecek olanın simgesel iletidir” (Zıllıoğlu, 1986: 45, akt: Dağ, 2019).

Eskiden insanlar cinlere, perilere, mucizelere inanıyordu. Bugün onların yerine füzelere, atom bombasına ya da başka teknik gelişme örneklerine inanıyor. Bilim-kurgu yazınının çağımızla derinden bağlantısı vardır öyleyse. Okurları başka dünyalara, olağanüstülüğe, doğa-dışına sürüklese de kullandığı dil, bilim dilidir ya da bilimsi bir dildir hiç olmazsa (Duru, 1973: 334, Aktaran: Dağ, 2019).

Fantastik: Hayalî (TDK, 2011).

XVIII. yüzyıldan başlayarak Fransa'da gelişen bir edebî tür (TDK, 2011).

“Todorov, “Fantastik Edebî Türe Yapısal Bir Yaklaşım” (2004) adlı eserinde fantastiği edebî bir tür olarak ele alır ve bir eserin fantastik olup olmadığını anlamak için üç koşul öne sürer: Bunlardan ilki fantastik olarak nitelendirilen bir eserde anlatılan olayların gerçek mi düş mü olduğu sorusu karşısında okurun tereddüte düşmesidir. Fantastiği sağlayan ikinci koşul, eserdeki kişilerden en az birinin karşılaşılan gerçeküstü olaylar karşısında gerçek mi düş mü ikilemi yaşamasıdır fakat bu koşul olmadan fantastiğin olacağını, böyle bir durumda okurun kendini kahramanlardan birinin yerine koyabileceğini belirten Todorov, bir metnin fantastik olabilmesi için üçüncü koşul olarak şiirsel ve alegorik okumalara kapalı olması gerektiğini söyler (bkz.Todorov, 2004: 31, akt: Dağ, 2019: 25). Todorov gerçek ve düş ikilimi arasındaki farkındalığa dikkat çekmektedir” (Dağ, 2019: 25).

“Moran ise fantastiği, “gerçekliğin mekân, zaman, karakter kavramlarını, canlı cansız ayrımını tanımayan ve bildik dünyamızın ötesinde alternatif bir dünya yaratan anlatıların tümüne verilen bir ad” (Moran, 2001: 60) olarak tanımlar” (Dağ, 2019: 25).

Yetkinlikler

“Yetkin olma durumu, olgunluk, kemal, mükemmeliyet” (TDK, 2011).

Eğitim sistemimiz yetkinliklerde bütünlüşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenmiştir. TYÇ sekiz anahtar yetkinlik aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

Ana dilde iletişim

Yabancı dillerde iletişim

Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler

Dijital yetkinlik

Öğrenmeyi öğrenme

Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler

İnisiyatif alma ve girişimcilik

Kültürel farkındalık ve ifade (Türkçe Öğretim Programı, 2019).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde kuramsal çerçevede tanımlamalara yer verilmiştir.

2.1. Çocuk

Türk Dil Kurumu'nun güncel sözlüğüne göre: “Küçük yaştaki erkek veya kız; Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak (TDK, 2011). Bebeklik erginlik arası dediğinde 0-2 yaş bebeklik ve Türk Medeni Kanununa göre 18 yaş erginlik yaşı olduğuna göre kastedilen yaş aralığı 2-18'dir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiş olan “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” de ise 1. Maddede çocuğun tanımı şu şekilde verilmiştir; kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır (UNICEF, 1999). Gelişim psikolojisi üzerine çalışan önemli isimlerden biri de Havighurst'tür. Gelişim görevleri modelinde fiziksel gelişim dönemlerini 0-2 bebeklik, 2-6 ilk çocukluk(oyun dönemi) , 6-12 son çocukluk (okul dönemi), 12-18 ergenlik dönemi,18-30 genç yetişkinlik, 30-60 orta yaşlılık, 60 ve üzeri yaşlılık dönemi olarak kabul etmiştir. Fiziksel gelişimde 12-18 yaş arası ergenlik dönemi tanımlarına baktığımızda ergenlik: çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir. Ergenliğin ilk yıllarına erinlik adı verilir. Erinlik ergenliğe temel hazırlar. Bir yönden çocukluk, diğer yönden ergenlikle çakışan kısa ve çabuk değişme evresidir (Yeni Trend, 2020: 26-29,124).

2.2. Çocuk Edebiyatı

Erinlik döneminin çocukluktan tam ayrılmadığını dikkate aldığımızda çocuk edebiyatı tanımı için sıkça kullanılan 2-14 yaş aralığı daha kabul görücü bir biçim olacaktır. Bu tanımlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Örneğin A. Ferhan Oğuzkan ve Ruşen Alaylıoğlu çocuk edebiyatı tanımlaması şu şekildedir: “‘Çocuk edebiyatı’ deyimiyile 2-14 yaşları arasındaki kimselerin ihtiyacını karşılayan bir edebiyat alanının anlatılmak istendiği açıkça görülür. Gerçekten ‘çocuk

edebiyatı' deyimi, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar" (Oğuzkan, 2001: 2-3).

"Çocuk edebiyatı(yazını), erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır" (Sever, 2003: 17).

"Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayâl, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır. Üç yüzyıllık bir dönem içinde oluşan yazılı gelenek edebî, estetik ve biçim yönünden oluşum halindedir" (Şirin, 2000: 9).

"Çocuk edebiyatı önce edebiyattır. Edebiyatın oluşumuyla ilgili bütün ilkeler çocuk edebiyatı için de gereklidir. Edebiyatın içinde çocuksu bir yöneliştir. Çocuk kalbinin duyarlıkları ve çocuk bakışı çocuk edebiyatına yön verir. Çocuk dünyasının bütün zenginliklerini yansıtır. Öncelikle çocuğa göre yapılması gereken bir edebiyat yöneliştir" (Şirin, 2000: 12-13).

Modern çocukluk ve yetişkinlik farklılaşmasının matbaanın icadı, okullaşma ve sanayileşme ile paralel ortaya çıktığı görüşü de ortak kabuldür. Yeni çocukluk tasarımı, çocuk gündemi yanında, yetişkinliğin biçimlenişine yön vermede etkili olmuştur. Batı' da 16. Yüzyıldan itibaren başlayan modern çocuk anlayışı, geleneksel çocukluğun sorgulanmasına da zemin hazırlar. Çocukların minyatür yetişkinler olarak kabul edildiği dönemin kapanmasında çocuk psikolojisindeki gelişmeler yanında, okul ve eğitim belirleyici olmuştur. Artık çocuklar minyatür yetişkinler olarak çizilmeyecekti. Giysileri de kendilerine göre olacak, babalarına, annelerine değil kendilerine benzeyeceklerdi. Çocukluğun, yetişkinlikten farkları ortaya çıktıkça, hayatın her alanına çocukluğun göstergeleri yansımakta gecikmeyecekti. Çocuk ve çocuk üzerine yoğunlaşma, çocuk edebiyatını gündeme getirdi. Bu edebiyatın yazılı hiçbir örneği yoktu. Bu yeni edebiyat da çocuk gibi tanımsızdı. Çocukluğun nerede başladığı, nerede bittiği bilinmiyordu (Şirin, 2007: 39-40).

Günümüzde halen çocukluğun nerede başladığı ve bittiğine dair tartışmalar sürse de çocuk edebiyatı ve gençlik edebiyatı üzerine ortak tanımlar yapılamasa da çağımızın getirmiş olduğu teknoloji, verilen bilimsel eğitim ve eğitim alan insanların yetiştirdiği nesiller çoğaldıkça, çocuğa verilen önem aynı doğrultuda artmıştır. Verilen önem arttıkça edebiyatta da kendini göstererek çocuk edebiyatı genişlemiş ve gelişmiştir.

2.2.1. Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi

Türk edebiyatında çocukla ilgili kabul edilen ilk eserler arasında Nabi’nin Hayriyye adlı eseri ve Sümbülzâde Vehbi’nin Lûtfiye-i Vehbî adlı eserleri bulunmaktadır. Fakat bu eserler ne çocuğa görelilik ilkesiyle yazılmıştır ne de çocuğun alımlama zevki dikkate alınarak kaleme alınmıştır. Bu yüzden bu eserler ne kadar ilk örnekler arasında kabul edilse de çocuk edebiyatı ürünüdür diyemeyiz. 1859’da Kayserili Doktor Rüştü’nün Nuhbetül Eftal isimli kitabında alfabe, fabl ve hikâyeler bulunması nedeniyle önemli bir gelişmedir. Daha sonra Tanzimat dönemi yazarlarının çevirileriyle çocuk edebiyatının ilk örneklerini edebiyatımızda görüyoruz. Fakat bu çevirilerin de çocuklara uygun sadelikte çevrilmediği görülmüştür.

“Ancak bilinen gerçek şu ki Tanzimat’tan İkinci Meşrutiyet’e kadar geçen süre içerisinde çocuk ve gençlere yönelik edebiyat için bilinçli ve yoğun bir çaba gösterilmediğidir... İkinci Meşrutiyet döneminde Satı Bey ve onun görüşünü paylaştığı şairlerce temeli atılan Türk çocuk ve gençlik edebiyatının ilk ürünleri şiir alanında olmuştur” (Gültekin, 2011: 12). Bunlara örnek olarak 1911 İbrahim Alaettin Gövsa “Çocuk Şiirleri”, 1912 Ali Ulvi Elöve “Çocuklara Neşideler”, 1914 Tevfik Fikret “Şermin” kitaplarını verebiliriz.

“Cumhuriyet’in ilanına değin geçen zaman içerisinde, çocuk ve gençlere ‘Millî Edebiyat’ akımı etkisi altında kalınarak yapıtlar verilmeye çalışılmıştır” (Gültekin, 2011: 13). “Bu dönemde şiir alanındaki bu önemli gelişmeler dışında, örneğin hikâye ve romanda herhangi bir kıpırdanış söz konusu değildir. Bu da gösteriyor ki bu dönemin çocuk ve gençleri, yetişkinler için yazılmış ya da yabancı dillerden çevrilmiş olan kitaplarla yetinmek zorundaydılar” (Gültekin, 1991: 17; akt. Gültekin, 2011: 13). İkinci Meşrutiyet öncesinde çocuk ve gençler için yayımlanan bazı dergi ve gazeteler çocuk ve gençlerin dikkat ve ilgisini çekse de yayın hayatları uzun sürmemiştir. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle eğitime ne denli önem verilmiş olsa da çocuk edebiyatında beklenen gelişme görülmemiştir. 1928 yılına geldiğimizde yeni Türk alfabesinin kabul edilmesiyle okuma yazma oranında büyük bir artış görülmekle birlikte yayımlanan kitap sayısında da artış görülmüştür. Bu artıştan çocuk edebiyatı da faydalanmıştır. 1930’lu yıllara geldiğimizde çocuk edebiyatına duyulan ilginin ve bununla birlikte çocuk edebiyatı yapıtlarındaki artışın da dikkat çektiğini söyleyebiliriz.

1940'lerden sonra bazı yazarlarımız, masal ve halk hikâyelerinin çocuk ve gençler için yeniden değerlendirilmesine çalışmışlardır... Türk çocuk ve gençlik edebiyatının gelişimi için önemli evrelerden biri hiç kuşkusuz 60'lı yıllardır. Bunun en önemli nedeni Doğan Kardeş Yayınlarının 1964'te bir 'Çocuk Romanı' yarışması düzenlemesi ve bunun sonucu olarak da Mehmet Şeyda'nın Bir Gün Büyüyeceksin(1966), Vala Nurettin ve Nihal Karamağralı'nın Korkusuz Murat(1966) ve Talip Apaydın'ın Toprağa Basınca (1966) adlı yapıtlarıyla ödül kazanmalarındır. Bu ödüllü yarışmaların çocuk ve gençlik edebiyatında 60'lı yıllardan sonra özellikle hikâye ve roman türünün gelişmesine büyük katkısı olmuştur (Gültekin, 2011: 15).

1970'li yıllara geldiğimizde çocuk ve gençlik edebiyatı sürekli tartışılan gündemde sürekli yer verilen bir konu haline gelmiştir. 1979 yılının UNESCO tarafından Dünya Çocuk Yılı ilan edilmesi de çocuk edebiyatının gelişmesinde etkili olmuştur.

“Uluslararası Çocuk ve Gençlik Kitapları Enstitüsü IBBY'nin Türkiye'deki bürosunun açılması, Çocuk Vakfının kurulması ve üniversitelerin de olaya bilimsel olarak yaklaşması, Türk çocuk ve gençlik edebiyatının gelişmesine katkıda bulunan önemli olaylardır” (Gültekin, 2011: 18).

Şu açıktır ki artık gerek anababalar gerekse öğretmenler çocukların okuma ihtiyacını karşılama konusunda daha duyarlı ve bilinçli bir duruma gelmişlerdir. Yazarlar da giderek çocuklara özgü kitapların ayrı bir nitelik taşıması gerektiğine genellikle inanmış görünmektedirler. Ayrıca çocuklar için hazırlanan kitaplara artık usta ressamlar da özgün birtakım değerler katmaktadırlar. Yayınevleri ve basınevleri ise çocuklar için yayımladıkları kitapların içerik ve biçim yönünden eskisine göre daha özenle ortaya çıkmasına çalışmaktadırlar (Şirin, 2000: 50).

2.2.2. Çocuk Edebiyatı Niteliği

Dilidüzgün, çocuğun içinde bulunduğu dönem özelliklerine göre hazırlanan kitaplarda çocuğun anlama seviyesi, dil becerileri, imgeleri ve eğitim ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulduğunu belirtmiştir. Eğitimcilerin, yazın bilimcilerin görüşlerinin, çocuk kitaplarının çocuğu ciddiye alması gerektiği ve düşünsel bir zeminle oluşturulması gerektiği yönündedir (Gökşen 1985: 9-10; akt. Dilidüzgün, 2003: 18).

“Başka deyişle çağdaş çocuk yazını çocuğa uygun olmalı ancak çocukça olmamalı, çocuğun kültür gelişimine, düş gücünün gelişmesine, okuma alışkanlığı kazanmasına katkıda bulunacak nitelikleri içermelidir (Dilidüzgün, 2003: 18).

Dilidüzgün’ e göre çocuk edebiyatının belirleyicileri çocuğun dil düzeyi ki bu gelişim dönemleriyle doğrudan alakalıdır dolayısıyla gelişim dönemlerinin getirdiği eğitim ihtiyaçları, anlama düzeyi, dünyaya bakış açısı yani dünyayla ilişkisi çocuk edebiyatının belirleyici özellikleridir. Çocuğun anlama düzeyi dediğimizde aslında çocuk edebiyatı için çok önemli bir belirleyiciye hatta ölçüte götürüyor bizi; çocuğa görelilik ilkesi. Çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik o kadar önemlidir ki çoğu edebiyatçımıza göre bu değerler göz ardı edilerek oluşturulan eser çocuk edebiyatı eseri değildir. Öyle ki modern çocuk edebiyatının başlangıcı çocuğa görelilik ilkesi dikkate alınarak oluşturulmuş eserlerle başlatılır. Şirin ise şu sözleriyle bu ilkelerin önemi üzerinde durmuştur: “Çocuklar için edebiyat, çocuğa özgü, çocuk bakışını yansıtan, çocuk gerçekliğine uygun ve çocuğa göre bir edebiyat olmak zorundadır” (Şirin, 2007: 42).

Gençlik yazınıyla ilgili; “...Özellikle 13 ilâ 20 yaşlarını amaçlayan birçok kitap üretiliyor. Ama gençliğin yalnızca bu kitaplarla sınırlı kalıp kalmayacağı sorusu sorulduğunda daha geniş bir ‘gençlik yazını’ tanımlanmasına gerek olduğu görülüyor. Bu nedenle diğer tanımlamaları bütünüyle dışlamasak da gençlik yazını için ‘yalnızca gençlik için üretilen kitaplar değil, ister kendi edebiyatımızdan ister dünya edebiyatından olsun gençliğin alımlama koşullarını, beklentilerini, belli bir ölçünün dışında zorlanmayan, zorlanmadığı için de ‘zevk’ veren, severek okunan kitaplardır” (Sayın, 1987: 77; akt. Dilidüzgün, 2003: 19). Dilidüzgün Sayın’ın bu sözlerini aktarmış ve akabinde bu tanımlamanın yetkin bir tanımlama olduğunu söyleyerek desteklemiştir. Dilidüzgün, çocuğun/gençin algılama düzeyinin esas olduğu bu belirlemeyi daha uygun bulduğunu belirtmiştir. Dilidüzgün bunun açıklaması olarak edebiyatta çocuklar ya da gençler için yazılmadığı halde çocuklar, gençler tarafından okunan yerli ve yabancı örnekleri mevcut bir sürü eser olduğunu dile getirmiştir. Bu nedenle çocuk ve gençlik yazını nedir, sınırları nelerdir, ne zaman başlar, ne zaman biter gibi sorular sormak yerine, pratikteki gerçeklerden yola çıkmak, çocuk ve gençlik yazınına daha iyi belirlememize yardımcı olur (Dilidüzgün, 2003: 19).

Yörükoğlu, iyi çocuk kitaplarında aranacak nitelikleri şöyle sıralar:

- a) Çocuk kitapları, çocuğun gelişme düzeyine uygun konuları işlemeli, dili yalın, kavramlar açık olmalıdır.
- b) Konular ilgi çekici biçimde sunulmalı, eğlendirici, öğretici ve düşündürücü olmalıdır.
- c) Konunun işlenişi bilim verilerine ve insanlık değerlerine uygun olmalıdır. İnsanı ve çevresini gerçekçi açıdan tanıtmalı, yurt sevgisini, insan sevgisini ve yardımlaşma duygusunu güçlendirici olmalıdır.
- d) Denemeci, araştırmacı, eleştirici, kısacası özgür düşünceli insan yetiştirme amacı göz önüne alınarak yazılmalıdır.
- e) Çocuğun kendini tanımasına, kişiliğini geliştirmesine katkıda bulunmalıdır (Geçgel, Güleç, 2015: 48).

Leland Jacob çocukların edebiyat eserlerine neden ihtiyaç duyduklarını altı maddeyle şu şekilde açıklamıştır:

1. Edebiyat hoş vakit geçirtici, eğlendirici bir şeydir.
2. Edebiyat ruha canlılık verir, yaşama gücünü artırır.
3. Edebiyat hayatı keşfe yardım eder.
4. Edebiyat bir rehberlik kaynağıdır.
5. Edebiyat yaratıcı etkinlikleri teşvik eder.
6. Edebiyat güzel bir dil demektir.

Şirin, Jacob'un bu maddelerinin günümüz için çok sınırlı kaldığını ifade etmiştir. Günümüzde modernleşmeyle gelen medya kullanımı, çocukların medya ile fazlasıyla iç içe oluşunun getirdiği çocuk modernizmi ve değişen popüler çocuk kültürü bu tanımın sınırlılığını beraberinde getirmiştir. Şirin'in, çocuklar yeni modern dünyada bebeklikten beri medyaya maruz kalarak görsel okuma sürecine başladıklarından medyayı fazla kullanan toplumlardaki çocuklar için çocuk edebiyatının medyanın devamı bir uzantısı olduğu doğrultusundaki görüşlerinin sonucunda çocuk edebiyatının edebiyat yönü zayıflayarak genel olarak eğlence edebiyatına dönüştüğü sonucunu çıkarmıştır. Ewers'a göre modern dünyada medyanın çocuk edebiyatındaki en derin işlev değişimi yaş konusunda olmuştur. Medya çocuk edebiyatının yaşını küçülterek yeni bir işlev olan ilk okuma, okumayı öğrenme işlevini meydana getirmiştir. "Çocuk ve ilk gençlik edebiyatının amacı ve işlevi türlerinin de işlev değişikliğine neden olmuş" (Şirin, 2016: 28).

Şirin bu doğrultuda: Çocuk edebiyatını yalnızca pedagojik işlevler doğrultusunda sınırlandırmanın çocuk edebiyatını eğitici bir hale getirerek edebiyattan uzaklaştırmak olduğunu söylemiştir. Çocuk ve ilk gençlik edebiyatının okuma alışkanlığı edinilmesinde, edebiyat ilgisi oluşmasında ve bireyim kendine ait kimlik oluşturabilmesinde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir (Dilidüzgün, 1996: 27, akt. Şirin, 2016: 29). Çocuk edebiyatını belli işlevlerle sınırlamadan ana dili eğitimi bileşenleriyle ilişkili bir amacı ve işlevi olan bir tür olarak değerlendirmek gerekir (Şirin, 2016: 29). Diyerek işlev sınırlamasının olmaması gerektiğine vurgu yapmıştır.

“Çocuk ruhunu besleyen en etkili tür edebiyattır. Çocukların hoşlandıkları edebiyat örnekleri daha çok ‘hayal’e dayanan eserlerdir. Çocuk ruhunun gelişip serpilmesinde ‘hayal’in büyük rolü vardır. Çocuk, gerçekten çok, kendisinin de içine gireceği hayaldeki arkadaşı ile özdeşleşeceği edebiyattan hoşlanır. Bu sırada gerçeklik duygusundan uzaklaşmaz” (Şirin, 2000: 103). Hem hayal olup hem de gerçeklik duygusundan kopartmayan bilimle hayali destekleyen bir tür olan bilimkurgu ise çocukların sevak okudukları türlerin başında gelmektedir.

Şirin, 9-10 dönemi çocukları için hayal güçlerinin en çok olduğu dönem olduğu için klasik, uzun masallar, fantezi romanlar vb. hayal gücünü besleyen tüm eserlerin ilgi çekeceğini, okunacağını dile getirmiştir. Gerçeklerin farkında olarak hayali, fantastik şeyleri de doğallıkla benimsedikleri için çelişkili bir dünyaları olduğunu belirtmiştir (Şirin, 2000: 200).

2.3. Bilim Kurgu

Dağ yapmış olduğu çalışmasında, insanlığın var olmasından itibaren doğaya hâkim olmaya çalıştığını her zaman kendini aşarak ileriye gitme çabasının devam ettiğini, önüne çıkan engelleri aşmaya çalıştığını ve karşılarını çıkan tüm engellere rağmen ileriye giden, bilimi araç olarak kullanan yapıda olduğunu belirtmiştir. Toplum hatta dünyayı değiştiren, geliştiren bir güçtür bilim teknoloji. Bu denli bir güç yalnızca somut dünyayı değil soyut dünyayı da edebiyat vasıtasıyla değiştirmiştir. Öncelerde mitlerle anlamlandırılmaya çalışılan hayat daha sonraları bilim, teknoloji ile anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Bilim kurgunun hayatı değiştirmesine tabi ki edebiyat da kayıtsız kalmamış ve bilim, teknolojinin edebiyata girmesiyle bilim kurgu türü oluşmuştur (Dağ, 2019: 7-8).

Duru, eskiden insanların cin, peri, mucizelere inandığını fakat bugün onlar yerine daha bilimsel olan füze, atom bombası vb. teknik gelişmelere inandıklarını dile getirmiştir. Bu doğrultuda bilim kurgunun içinde bulunulan çağ ile doğrudan bir bağlantısı olduğunu belirtmiştir. Bilim kurgu hayali, olağanüstü olsa da kullanılan dilin bir bilim dili ya da bilimsi bir dil olduğunu dile getirmiştir. Duru, bilim kurguyu geleceğe, özgürlüğe açılmış bir kapı olarak tanımlayarak aslında bilim kurgunun sınırsızlığına da değindiği düşünülmüştür (Duru, 1973: 334).

Bilim kurgu çevreden edindiği bilgileri kurgusal bir gelecekte işleyerek günümüzü daha iyi değerlendirmek için olanak sağlarken aynı zamanda geleceğe de ışık tutar (Dağ, 2019: 8).

Bilim-kurgu yazını Türkte anlatabilecek en iyi deyim belki de “Olmaz olmaz deme! Olmaz olmaz!” sözüdür. Çünkü bilim-kurgu olabileceklerle, olması olanak içinde olanlarla uğraşır (Duru, 1973: 335). Yaşanılabilir bir dünya fikri öncelikli olarak insanın hayallerini süsler. İnsanda var olan zekâ ve sorgulama yetisi, geleceğe etki edebilir ancak geçmişi değiştiremez ve ortadan kaldıramaz. Bu yüzden geçmiş sınırlı bir şekilde değişime maruz kalır fakat gelecek şekillendirilmeye en uygun alandır. Yaşanacak hayatı daha güzel kılma adına ütöpik düşünme çabası her dem taze kalacaktır (Dağ, 2019: 14).

“Bilim-kurgu yazını, Kingsley Amis’in de belirttiği gibi, bilim ve teknik alanda yeni buluşlarla ya da varsayımlara, giderek bunların kurgusal yollarla ileri götürülmüş biçimlerine dayanan bir durumu ele alır ve bu durum üzerine kurar öyküsünü, romanını. Söz konusu bilim ve teknik alandaki gelişmeler yeryüzünde daha ortaya çıkmamış olabilir. Gelecekte ortaya çıkması mümkün görülüyorsa sorun yoktur. O da olmadı başka yıldızlarda var olduğu yazarca ortaya atılan bilimsi ya da tekniğimsi verilere göre yaratılmış bir durum da ele alınabilir. Michel Butor “Bilim-kurgu, bilimin izin verdiği oranda mümkün olabilecek olanı kullanan bir yazındır, gerçeklikle sınırlandırılmış bir düşçülüktür.” diyor. En iyi tanımı yapıyor belki de böylece. Çünkü bilim-kurgu, aslında çağdaş birtakım gerçeklerden başlayarak, bunları gelecekte ya da başka dünyalarda uzatır ve geliştirir düşsel yöntemlerle. Bu nedenle bilimsel gerçeklerden ya da günümüz gerçeklerinden uzaklaşamaz tam olarak. Bir kaçış yazını değildir bilim-kurgu. Bilim-kurgu yazarı, ya bugünün çağdaş bilim ve teknik gelişmeleri sanılan etkilerini dikkate alır, bunlar olmazsa gelecekte var olacağını öne sürdüğü bir bilimsel gelişmeye dayandırır öyküsünü. Bu bilimsel gelişme ya da teknik buluş salt uydurma da olabilir, çağımızdaki bir varsayımın uzantısı da olabilir (Duru,1973: 334-

335). Rabkin (2000), bilim kurgu türüne ait üç özellik sayar; birincisi “fantastiğe olabirlik kazandırılması”, ikincisi “heyecan verici macera”, üçüncüsü “entelektüel ve bilimsel merak” tır (s.4 akt. Aydemir, 2011: 70). Birinci özelliğe bakıldığında fantastik ve bilim kurgu ayırımını yapmak gerekir. Fantastik ve bilim kurguyu şu şekilde ayırt edilmiştir:

Duru, bilim kurgu türünün fantastik türle sıklıkla karıştırıldığını ifade etmiştir. Kimi araştırmacılar bilim kurguyu düşsel bir tür olarak ele alsa da bunun yanlış olduğunu çünkü düşsel türlerde olay ve durumları bilimsel bir yolla açıklamak zorunda olmadığını her şeyin tamamen hayali olabileceğini dile getirmiştir. Bilim-kurgu türünde ise bilimsel gelişmeler veya bilimin sunabileceği nesnelere, başka dünyalardaki canlılar yer almaktadır. (Duru, 1973: 335). Baudou, bilim kurgunun fantastik ve büyü olanla çok yakın olduğunu hepsinin düşsel edebiyat olduğunu öne sürmüştür. Buna rağmen, Pierre Versins’in tanımıyla, “düşsel, mantıklı tahminler” bütününe dâhil olması itibarıyla kendini bu komşulardan ayırır. Fantastik ve büyü edebiyatı hayali kanıtlamak, bir gerekçe sunmak zorunda değildir. Bilim kurgu ise olay ya da durumu mantıklı bir zemine oturtmalı ve açıklamalıdır. Bilimsel olmasa da bilimsel görünmelidir. (Baudou, 2005: 10).

2.3.1. Bilim Kurgu İsmi'nin Ortaya Çıkışı

Hugo Gernsback 1924’ e Scientifiction adlı bir dergi kurduğunu duyurdu ancak dergi 1926’ya kadar, o da başka bir isim altında, Amazing Stories olarak varlığını sürdürdü. Science-fiction (Bilim-kurgu) ismi buradan doğdu. İlk olarak Haziran 1929’da Hugo Gernsback tarafından kurulan Science Wonder Stories dergisinin ilk sayısının sunuş yazısında yer aldı. Terim, Hugo Gernsback’ in editör olarak büyük katkılarda bulunduğu Pulp Magazines, Amazing Stories ve Wonder Stories’ in başarıları sayesinde, edebiyatın yeni bir kıtasını tanımlamak için kullanılmaya başlandı (Baudou, 2005: 8).

Science-fiction teriminin Türkçe karşılığını bulmak için birçok öneri gelmiştir. Günümüzde kullanılan bilim kurgu teriminin ortaya çıkış hikâyesini Orhan Duru şöyle dile getiriyor:

Science- fiction sözcüğünün Türkçe yeterli bir karşılığını bulmak bir ölçüde güç. Ama bu sözcük science-fiction olarak kullanıldığı dillerde de, yani İngilizcede ya da Fransızcada, içerdiği anlamı tam olarak karşılamıyor. Çünkü öteden beri var olan bir yazın türüne sonradan takılmış bu ad. Aynı dillerde “science- fiction” sözcüğüne Türkçe bir

karşılık ararken daha özgür olabiliriz. Türk Dil Kurumunun yayımladığı Batı Kaynaklı Sözlüklere Karşılık Bulma Denemesi adlı betikte science-fiction karşılığı olarak düşbilimsel yapıt deyimi öneriliyor. Burada düşbilim sözcüğü, daha çok düşlerle uğraşan bir bilim dalı söz konusu imiş gibi bir düşünce uyandırıyor insanın kafasında. Denemeyi hazırlayan kurulun üyelerinden Tahsin Saraç daha sora bana “düşsel bilim” deyimini kullanabileceğimi söyledi. Bu deyim de güzeldi ama, işin içine düş sözü girince yeterli olamayacağı kaygısı uyandı bende. Ayrıca düş sözcüğü başka bir yazın türünü ilgilendiriyordu daha çok. Science-fiction sözcüğü açık bir biçimde iki sözcüğün birleşmesinden ortaya çıkıyor. “Türkçede de aynı biçimde bir kuruluşa gitmeli miyiz?” sorusu geliyor akla. Aynı biçime gitmekte, söz konusu yazın türünün gereği, yarar olduğunu sanıyorum. Birleşik sözcükte yer alan science, yani bilim sözcüğünden Türkçe karşılık ararken cayamayız. Çünkü bu yazın türünün bilimle ya da bilimin uzantıları ve uygulamalarıyla yakın bir ilintisi var. Geriye kalıyor fiction. Bu sözcük için öteden beri çeşitli önerilerde bulunulmuş. Eski bir sözlükte yapıtı karşılığını buldum. Ali Püsküllüoğlu Öz Türkçe Sözlük’ünde uyduru sözcüğünü öneriyor. Bu kez fiction sözcüğünün aslında “kafada biçimlendirme, kafada kurma” anlamına geldiğini düşünerek kurgu sözcüğünü düşündüm. Kurgu sözcüğünün ne anlamlara geldiğini araştırdım. TDK’nın 1942’de yayımladığı bir felsefe ve dilbilgisi terimleri sözlüğünde spéculation karşılığı “kurgu”, spéculatif karşılığı “kurgul” sözcükleri öneriliyordu. Gene TDK yayınları arasında çıkan, Yılmaz Çolpan tarafından hazırlanan Ataç’ın Sözcükleri adlı sözlükte Ataç’ın imagination, hayal kuvveti karşılığı olarak kurgu gücü, hayalî karşılığı kurgul sözcüklerini kullandığını gördüm. Böylece fiction karşılığı olarak kurgu sözünü kullanmanın daha yerinde olacağı kanısına vardım. Sonuçta science-fiction karşılığı olarak bilim-kurgu sözcüğü çıktı ortaya. Bu sözcük de ötekiler gibi bir öneriden öteye gidemez ama şimdilik duyduğumuz gereksemeyi giderir sanıyorum (Duru, 1973: 332-333). Orhan Duru’nun bilim-kurgu sözcüğünü ortaya atışı bu şekilde olmuştur. Günümüzde hala bilim- kurgu sözcüğü geçerliğini koruyarak sıklıkla kullanılmaktadır.

2.3.2. Bilim Kurgunun Tarihsel Gelişimi

Edebiyatta hiçbir tür birden bire ortaya çıkmamıştır. Bütün türlerin habercisi olan, başlangıcı kabul edilecek gerek sözlü gerek yazılı edebiyat ürünleri bulunur. “ Bilim-kurgu da bu kuralı bozmaz; Kral Oidipus ve Zadig gibi yapıtların polisiye edebiyatının tohumlarını atması gibi, az çok onun da habercisi sayılacak ataları vardır” (Baudou, 2005: 16). Bilim-kurgunun ataları olarak iki eski türün varlığından söz edilebilir; hem B-K’nın yaratıcı seyrine

benzer bir seyir izlemişlerdir hem de onun ortaya çıkışında etkin bir rol oynamışlardır. Bu iki tür Düşsel Geziler ve Ütopyalardır. Her ikisi de, Pierre Versins'in değişiyle, "düşsel, mantıklı tahminler" bütününe aittir. Brian Aldiss'in dikkat çektiği gibi, eğer işin özünde bu ikisinin B-K'ya oluşturduğu zemin olmasaydı, bu referansları almadan bilim-kurgu türünün tarihi anlamsızlaşırđı (Baudou, 2005: 16). Yunanlı yazar Aristophanes "Kuşlar" adlı yapıtında yeryüzü ile cennet arasında kurulan bulut-guguk ülkesini anlatır. M.Ö.260 tarihli Argonotlar adlı yapıtında Rodoslu Apollonios, altın için Ay'a yelken açanlardan bahseder. Marcus Çiçero gezegenlerle ilgili bir düşten yola çıkarak M.Ö.45 tarihli Scipio'nun Öyküsü'nü kaleme alır. Lukionos'tan önce bu türün özelliklerini barındıran erken dönem örneklerinden sonuncusu ise M.S.100 yıllarında Plutarch tarafından yazılan ve Ay'ın Göz Küresinde Beliren Yüz adını taşıyan romandır. Görüldüğü üzere erken dönem örneklerinde dahi bilim kurgu iki temel daldan beslenmiştir. Bunlardan biri düşsel geziler diğeri ise ütopyalardır (Akın,2009, akt. Nural, 2019: 6).

Bilim kurgu türünde ilk örnekler veren yazarlar, eserlerini bilim kurgu türü altında yazmamışlardır. Bilim kurgu türü, ismini, türe ait olarak değerlendirilen eserlerin ortaya çıkışından çok sonraları kazanmıştır. Amerika'da Hugo Gernsberg, 1926'da Harika Hikâyeler dergisini çıkardığında, bu dergide yayınlamak istediği hikâyelerin "scientifiction" hikâyeleri olacağını söylemiştir. Gernsberg "Scientific (bilimsel)" ve "fiction (kurgu)" kelimelerini ortak heceleri üzerinden kaynaştırması ile "scientifiction" ifadesini üretmiştir. Fakat scientifiction ifadesi yerine "science fiction (bilim kurgu)" ifadesi kabul görmüş, böylelikle bilim kurgu türü adını kazanmıştır. Bilim kurgunun tür adını kazanmasından sonra, geriye dönük edebî incelemeler, daha önceleri yazılmış bazı eserlerin bu türün kapsamına girdiğini göstermiştir (Rabkin, 2000:4 akt. Aydemir, 2011: 70). Bilim-kurgu yazınının kökenini araştıranlar İ.S.II. yüzyılın ortalarında yaşayan Lukianos'a kadar gidiyorlar. Lukianos'un yapıtları Ataç tarafından dilimize çevrilip üç cilt olarak Milli Eğitim Bakanlığı klasikleri arasında yayımlanmıştır. Yazar Olmuş Bir Öykü adındaki öyküsünde aya ve başka gezegenlere yapılan düşsel bir geziyi dile getirmektedir (Duru, 1973: 339). Bilim-kurgunun tarihçesine eğilirken Thomas More'un Ütopya'sına Bacon'un Yeni Atlantisine de değinebiliriz. Ancak bu yazarlar betiklerinde daha çok kendi görüşlerini açıklamak için yeni bir dünya yaratmak yolunu tutmuşlardır. 1930'larda ünlü İngiliz ozanı Shelley'in eşi Mary Shelley'in yazdığı Frankenstein'da bilim-kurgu türünün iyi bir örneğini buluyoruz. Romanda, üstün bir insan yaratmak isteyen çılgın bilim adamları ve yaratıcılarına baş kaldıran yaratıklar konusunda, çağdaş birçok bilim-kurgu yazarına esin kaynağı

olmuştur (Duru, 1973: 340). “...Eşsiz şair Edgar Allan Poe, en büyük fantezilerin, en çılgın hayalgücünün ustalıkla öykülerini (Altın Pislikböceği) kaleme alan çok yönlü bir edebiyat adamıdır. Bazı deneme yazarları tarafından bilim kurgu edebiyatının da ilk ustalarından biri olarak gösterilir” (Baudou, 2005: 21-22).

Bilim kurgunun esas doğuşu 17. yüzyılda yani keşifler, toplumsal devrimler ve bilimsel buluşlar çağında olmuştur. Francis Bacon 1629’da kayıp Atlantis’in harika teknolojisini, Kepler 1634’te Düş adlı eserinde Ay’a yolculuğu, Cyreno De Bergerac 1657’de Ay Devletlerinin ve İmparatorluklarının Gülünç Tarihi’nde her türlü düşsel kişileri anlatır. Hatta bu eseriyle paraşüt ve gramofon gibi buluşları önceden haber vermiş olur. Gökyüzü ve Dünya dışı yaşam, yazarların merakını cezbederek onlara sınırsız anlatı imkânı sağlamıştır. Jonathan Swift 1726 tarihli Gülliver’in Gezileri’nde bugünkü anlamıyla uydu diyebileceğimiz bir gezegendeki ülkeyi anlatırken, Voltaire 1752 yılında Yıldızdan Yıldız Seyahat’te uzaylıları, yıldızlara gidebilen yolcuları kaleme alır (Akın, 2009, akt. Nural, 2019: 7).

XIX. yüzyılda ise gerçek bilim-kurgu türünün yaratıcılarından Jules Verne’i görüyoruz. Deniz Altında Yirmi Bin Fersah, Aya Yolculuk, Doktor Oks adlı romanları bilim-kurgunun çağdaş anlamda en önemli yapıtları arasında sayılabilir. Ardından H.G Wells gelir. Wells, Zaman Makinesi adlı betiğiyle ilk kez bir zaman gezisini dile getirir. Dünyalar Savaşı, Görünmeyen Adam, Gelecek Günlerin Öyküsü adlı betikleri çağının en iyi örnekleridir (Duru, 1973: 340).

XX. Yüzyılın ilk yıllarından başlayarak özellikle Amerika’da bilim-kurgu dalının büyük bir gelişmeye ulaştığını, giderek 1950 yıllarında altın çağını yaşadığını belirtelim. Bilim-kurgunun ilk Amerikan örneği 1911 yılında Modern Electrics adlı bir dergide yayımlanan Ralph 124 C41 -: 2660 Yılı’nın Romanı adlı yapıttır. Kitabın yazarı Hugo Gernsback daha sonra Amerikan bilim-kurgusunun babası sayılmış, adına “Hugo armağanı” diye bir armağan kurulmuştur. Bu armağan her yıl en iyi bilim-kurgu yapıtına verilir. Science-fiction sözcüğünü ilk ortaya atan yazar da Gernsback olmuştur. Gernsback 1927 yılında Amazing Stories (Şaşırtıcı Öyküler) dergisini çıkarmış ve burada tüm olarak bilim-kurgu öyküleri yayımlamıştır (Duru, 1973: 340). Kendi de bir bilim adamı olan John Campell 1937’de Astounding sciene-fiction dergisini, daha sonra önemli bir bilim-kurgu dergisi olan Analog’u yayımlamaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra bilim-kurgu dergilerinin sayısı iyice artmıştır (Duru, 1973: 340). Bilim-kurgu türü öteki ülkelerde de

gelişme göstermiştir aynı dönem içinde. Aldous Huxley'in Yeni Dünya'sını, George Orwell'in 1984'ünü, Karal Çapek'in R. U. R.'unu, Pierre Boulle'un Maymunlar Gezegeni'ni bir yana bırakamayız. Polonya'dan Stanislas Lem, Sovyetler Birliğinden Yefremov gibi bilim-kurgu yazarları, yakın çağda yetişmişlerdir (Duru, 1973: 340). Son yıllarda bilim kurgu, özellikle sinema perdesinde gördüğü ilgiyle çağın öne çıkan türleri arasında yer almaktadır (Akın,2009, akt. Nural, 2019: 8).

2.3.3. Türk Edebiyatında Bilim Kurgunun Tarihsel Gelişimi

Zühtü Bayar, Türk edebiyatında bilim kurgunun başlangıcını Osmanlı döneminden itibaren almanın yanlış olmayacağını söylemektedir. Osmanlı dönemi için aynı zamanda Yedi Uyuyanlar Efsanesi gibi İslami kaynakları referans alarak Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sine kadar gidilebildiğini ifade eder. Bayar, Evliya Çelebi'nin Seyahatname adlı eserinde bulunan "Viyanalı Robotlar", "III. Ahmet'in sünnet düğünü esnasında Haliç'te beliren timsah görünümdeki denizaltı" ve "Hezarfen Ahmet Çelebi'nin Galata Kulesinden Uçuşu" gibi olaylar Türk bilim kurgusunda Evliya Çelebi'yi ilk bilim kurgu yazarı olarak tanımlayabileceğimizi belirtmektedir. Osmanlı döneminin sonlarına doğru gelindiğinde 1913 yılında Abdülhak Hamit Tarhan tarafından verilen Tayflar Geçidi ile Ankara hükümetini yermeye niyetlenen mizahi bir bilim kurgu olan Refik Halit Karay'ın Ago Paşa'nın Hatıratı adlı eserleri bilim kurgu türünde verilmiş eserlere örnek olarak gösterilebilmektedir (Bayar, 2001: 188, akt. Sarı, 2021: 20).

Bu türde ilk yerli ürünleri kaleme alan kişi ise Cumhuriyet döneminde Orhan Duru olmuştur (bkz., Reyhanoğulları, 2012: 2187). Duru'nun kaleme aldığı öyküler arasında "Ağır İşçiler" (1974) , "Yoksullar Geliyor" (1982), "Şişe" (1989) ve "Bir Büyülü Ortamda" (1991) bulunmaktadır. Daha önce belirtildiği gibi türü Türkçede ilk tanımlayan Orhan Duru olmuştur. Sonraki süreçte "Albemuth" bilim kurgu dergisinde Orhan Duru'nun yanı sıra Selam Mine ve Zühtü Bayar isimleri ön plana çıkmıştır. Bir süre sonra bu yazarlara Süreyya Evren, Haldun Aydıngün, Müfit Özdeş ve Mehmet Açar gibi yeni yazarların eklenmesiyle Türkiye'deki bilim kurgu türü zenginleşmeye başlamıştır fakat söz konusu dergi, bu yazarların yanı sıra çevirilerin gücünün yadsınamayacağını ortaya koymuştur (bkz., Arslan, 2010: 2, akt. Dağ, 2019: 23).

(...)1943 yılında yayımı gerçekleşen ve Dr. V. Bilgin' e ait olan Rüya mı Hakikat mi? adlı bilim kurgu romanıyla karşılaşırız. Dr. V. Bilgin'in bu eseri Cumhuriyet döneminin ilk bilim kurgu eseri olmakla birlikte aynı zamanda içeriğinde toplumsal eleştiriyi ve savaş karşıtlığını güçlü biçimde işlemesiyle "avant-garde" bir özellik göstermektedir. Dr. Bilgin'in ardından Peyami Safa Cingöz Merih adlı romanıyla bilim kurgusal tarafının zayıf olmasına karşılığ parapsikolojik bilim kurgu türüne yetkin bir eser vermiştir. 1960'lı yıllarda Cingöz Merih başlangıçta Milliyet gazetesinde tefrika edilip sonraları kitap halinde yayımlanmıştır (Bayar, 2001: 188, akt. Sarı, 2021: 20).

Türk edebiyatında 1970'li yıllara gelindiğinde ise bilim kurgu türünde özgün sayılabilen bilim kurgu eserlerine sık rastlanmamaktadır. Sezar Erkin Ergin 1971 yılında Türk edebiyatında ilk bilim kurgu dergisi olan Antares adlı dergiyi yayımlar. Derginin yayımlanmasıyla birlikte bilim kurgu türünde eser veren ilk Türk genç kuşağı ortaya çıkmış olur. Zühtü Bayar, Sezar Erkin Ergin, Sönmez Güven, 21 Giovanni Scognamillo gibi isimler Antares adlı bu dergide yazılarını yayımlamaya başlamışlardır. Antares'in ardından Selma Mine tarafından X-Bilinmeyen adında ikinci bir dergi bilim kurgu sahasına kazandırılır. Bu dergi daha sonra metafiziksel konulara da eğilerek "Saltık bir bilim kurgu dergisi olma" zelliği de edinmiştir. Hemen ardından bilim kurgu türünde verilen dergilerin sayısının arttığı görülmektedir. 1988 yılında ağdaş Sanat Bilim Kurgu, 1989 yılında nc dergisi, 1996 yılında yayımlanmaya başlayan ve günümüzde de yayın yaşamına devam eden Atılđan, 1997 yılında Nostromo, 1999 yılında Ajan Bilimkurgu adlı çalışmalar bilim kurgu dergiciliğinde yerlerini alırlar. Orhan Duru ve Salah Birsal'in ve Türk Dili dergisinin de desteklemesiyle 1973 yılında "Bilim-Kurgu zel Bölümü" yayımlanmıştır (Bayar, 2001: 189, akt. Sarı, 2021: 20-21).

Türk edebiyatında bilim kurgu türünde eser veren ve ne çıkan yazarların bir listesi yapılacak olursa şu isimleri saymak mümkün olacaktır: Dr. V. Bilgin, Peyami Safa, Sezar Erkin Ergin, Metin Atak, Selma Mine, Orhan Duru, Dr. Sönmez Güven, Recai Dinçer, Mustafa Yelkenli, Bülent Somay, Dr. Levent Mollamustafaoğlu, Bülent Akkoç, Ekrem Kasım, Doç. Dr. Yalçın İzbl, Metin Demirhan, Nurcihan, Dr. Toygar Akman, zlem Ada, Orhan S. şirin, Sabri Gürses (Bayar, 2001, 189, akt. Sarı, 2021: 24).

2.4. Yetkinlikler

Eğitim sistemimiz yetkinliklerde bütünlüştümlü bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazeleri olan yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ) belirlenmiştir. TYÇ sekiz anahtar yetkinlik belirlemekte ve aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

1) Ana dilde iletişim: Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.

2) Yabancı dillerde iletişim: Çoğunlukla ana dilde iletişimin temel beceri boyutlarını paylaşmakta olup duygu, düşünce, kavram, olgu ve görüşleri hem sözlü hem de yazılı olarak kişinin istek ve ihtiyaçlarına göre eğitim, öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi uygun bir dizi sosyal ve kültürel bağlamda anlama, ifade etme ve yorumlama becerisine dayalıdır. Yabancı dillerde iletişim, aracılık etme ve kültürlerarası anlayış becerilerini de gerektirmektedir. Bireyin yeterlilik seviyesi, bireyin sosyal ve kültürel geçmişı, çevresi, ihtiyaçları ve ilgilerine bağlı olarak dinleme, konuşma, okuma ve yazma boyutları ile farklı diller arasında değişkenlik gösterecektir.

3) Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler: Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen süreç, faaliyet ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematiksel yetkinlik, düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formüller, modeller, kurgular, grafikler ve tablolar) matematiksel modlarını farklı derecelerde kullanma beceri ve isteğini içermektedir. Bilimde yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığına ve metodolojiden yararlanma beceri ve arzusuna atıfta bulunmaktadır. Teknolojide yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojide yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

4) Dijital yetkinlik: İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.

5) Öğrenmeyi öğrenme: Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme; bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir.

6) Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler: Bu yetkinlikler kişisel, kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılara ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.

7) İnisiatif alma ve girişimcilik: Bireyin düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisini ifade eder. Yaratıcılık, yenilik ve risk almanın yanında hedeflere ulaşmak için planlama yapma ve proje yönetme yeteneğini de içerir. Bu yetkinlik, herkesi sadece evde ve toplumda değil işlerine ait bağlam ve şartların farkında olabilmeleri ve iş fırsatlarını yakalayabilmeleri için aynı zamanda iş hayatında desteklemekte; toplumsal ve ticari etkinliklere girişen veya katkıda bulunan kişilerin ihtiyaç duydukları daha özgün bilgi ve beceriler için de bir temel teşkil etmektedir. Etik değerlerin farkında olma ve iyi yönetişimi desteklemeyi de kapsar.

8) Kültürel farkındalık ve ifade: Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların

yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin önemini takdiridir. (Türkçe Öğretim Programı, 2019: 4-5)

Türkçe Öğretim Programında değerler tanımı yapılırken bile değerlerin yetkinliklerle ete kemiğe bürüneceğine dikkat çekilmiştir. Böylelikle yetkinliklerin önemini görmüş oluyoruz.

2.5. Bilgin Adalı'nın Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri

2.5.1. Bilgin Adalı'nın Hayatı

Tam adı Ahmet Bilgin Adalı'dır. 11 Aralık 1944'te Safranbolu' da dünyaya gelmiştir. Çocukluğunu babasının görevi sebebiyle Antalya, Mersin, Alanya gibi çeşitli yerlerde sürdürdü. İlk ve orta öğrenimini Mersin'de tamamladı; 1969' da AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Sinema Televizyon Bölümü'nü bitirdi. Dokuz Eylül Üniversitesi'nde belgesel sinema alanında yüksek lisans, iletişim kuramları alanında doktora yaptı. "TRT Ankara Televizyonu'nda belgesel film yönetmenliği(1968-76), Dokuz Eylül Üni. Güzel Sanatlar Fakültesinde Sinema Televizyon Bölümü'nde öğretim üyeliği, bölüm başkanlığı (1976-84) yaptı (Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi,1,2001: 11). Üniversiteden ayrıldıktan sonra İstanbul'a gelip çeşitli reklam ajanslarında reklam yazarlığı ve yaratıcı yönetmenlik yaptı. İstanbul Üniversitesi, Yeditepe ve Maltepe üniversitelerinde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Serbest yazar olarak çocuklar için öykü, roman, oyun, destanlar, reklam ve tanıtım filmleri için senaryolar yazıp çeşitli yayınevlerine kitap çevirip editörlük yaparak hayatına devam etmiştir. 3 çocuk babası olan Adalı 29 Eylül 2012'de 68 yaşında İstanbul'da vefat etmiştir.

2.5.2. Bilgin Adalı'nın Edebi Kişiliği

Adalı'nın edebi hayatı ve çocuk yazını hakkındaki görüşlerine gelecek olursak yazmaya başlama hikâyesini kendisini anlatan bir yazısında şöyle ifade etmektedir: “Şiir ve öykü yazmaya çok küçük yaşlarda bir “ceza” olarak başladım. Bunun öyküsünü uzun uzun anlattım “Kaledibi Sokağı” kitabımda (Anfora Yayınevi, s. 122-127). Öyle bir ceza (!) oldu ki bu, 50 yılı aşkın bir süredir durmaksızın yazıyorum” (Adalı, 2008).

İlk şiir ve öykü denemeleri ise Beşparmak dergi ve Mersin’de arkadaşlarıyla birlikte çıkardıkları Kıyı dergisinde yayınlanmıştır. Şiir ve yazıları Dönem, Devinim 60, Soyut, Oluşum, Yusufçuk, Türk Dili, Varlık, Yordam, Dost, Yazko Edebiyat ve Gösteri gibi çeşitli dergilerde yayımlandı.

Bilgin Adalı'nın ilk kitabı bir halk hikâyesinden uyarladığı Âşık Garib 1972'de yayımlandı. 1980'de yayımlanan Barışın Tarihçesi ise basılan ilk şiir kitabı oldu. Şiir yazmaktan hiç vazgeçmeyen Adalı'nın 1977-2007 yılları arasında yazdığı şiirlerin tümü 2011'de Eskimeyen Yüreğim adıyla yayımlandı. Çocuklar için yazmaya yönelmeden önce, 1990'da yayımlanan, tek öykü kitabı Gün Dağların Ardında'dır. Adalı'nın kişisel gelişim alanında bir çevirisi ve dünya edebiyatından edebî eser çevirileri de mevcuttur. Adalı'nın çevirmenliği onun yazın yaşamındaki en büyük zenginliklerden biri olarak görülebilir. Yetişkinler ve çocuklar için çevirdiği eserlerin yanında uyarlamaları da bu değerlendirmenin içine alınmalıdır. Yazar, insanlık tarihinin en eski, anlatım gücü en kuvvetli, hafıza metinleri olan destanları çocuklar ve gençler için uyarlama yoluna gider. Bahsi geçen eserler Gılgamış Destanı, Odysseia Destanı ve İthake Kralı Odysseus'un Serüvenleri, Troya savaşı ve İlyada Destanı, Dede Korkut Destanları ve Oğuz Kağan Destanı'dır. Yazarın çocuklar için yazdığı Bencil Dev ve Nar Tanesi adlı tiyatro eserleri de ilki Oscar Wilde'in aynı adı taşıyan bir öyküsünden, ikincisi ise bir Anadolu masalından uyarlamadır. Böylece yazar, kendinden önce yaratılan metinleri, sürdürülen geleneği, işlenen duyguları ve düşünceleri değiştirerek ve dönüştürerek yeniden yaratır. Eserlerindeki çeşitliliğin ve zengin düş dünyasının temelleri buna dayanmaktadır (Atbaşı, 2019).

Bilgin Adalı çocuklar için yazmaya başlama hikâyesini “Çocuk Edebiyatı ve Öğretmenlerin İlişkisi Nasıl Olmalı?” yazında şöyle anlatıyor: “30’lu yaşlarında bir oğlum, 10’lu yaşlarında iki kızım var. Oğluma da, kızlarıma da her gece uyumazdan önce masal anlatırdım. Bildiğim masallar bitince, uydurmaya başladım. Kızlarım bir gün sordu: “Bu

masalları niye yazmıyorsun baba? Yaz da öteki çocuklar da okusun...” Böylece başladım çocuklar için yazmaya” (Adalı, 2010). Adalı, çocuklar için yazma serüvenine çocukları sayesinde adım atmıştır.

Bilgin Adalı sanatsal üretim hakkındaki düşüncelerini kendi yazısında sanat, sanat için midir yoksa toplum için midir tartışmasını örnekleyerek açıklamıştır. Bunun kör bir tartışma olduğunu iki savın da savunulacak savlar olduğu ve ikisinin birbirini bütünlendiğini, biri olmadan diğer savın anlamını yitireceği görüşünü savunur. Bu görüşü üzerine sanat eserlerinin eşsiz, benzersiz ve biricik olması gerektiğini lakin bu eşsiz eserin yalnızca okuyucusuyla yani toplumla buluştuğunda bir anlam ifade edebileceğini, var olabileceğini savunmaktadır.

Çocuk kitaplarının yazımındaki bakış açısını şu sözlerinden anlayabiliyoruz: “Zaten anlattığı öykü her neyse, yalnızca, araya sıkıştıracağı ya da öyküsünü sonlandıracağı o tek cümle için kurgulamıştır onu. Bazen kendini tutamayıp, tek öykü içinde, ‘yaşam dersi’ niteliğinde, birden çok noktaya da değinebilir. Neden olmasın? Kişiler, olay örgüsü, kullanılan dil, seçilen ortam, hep buna göre ayarlanmıştır. İyi bir yazar yapmaz bunu” (Adalı, 2008). Diyerek Adalı çocuk yazarlarının ne yapmaması gerektiği noktasında bize bu bilgileri vermiştir.

Peki, iyi bir çocuk yazarı bunun yerine ne yapmalıdır diye soracak olursak Adalı sorumuza şu cümlelerle açıklama getirmiştir: “ Vereceği bir ders, çocukla paylaşmak istediği bir düşünce varsa, öykünün içine yedirir onu. (“İyi bir kral, yerine getirilemeyecek buyruklar vermez” der Küçük Prens’e Kral, yalan söylediğinde burnu uzar Pinokyo’nun. Benzeri örnekleri çoğaltabiliriz)”(Adalı, 2008). Bu örnekte görüldüğü gibi Adalı direkt eğitsel, öğretici bilgilerin verilmesini, öğütler verilmesini doğru bulmuyor. Pinokyo hikâyesinde yalan söylemek kötüdür diyerek öğüt vermek yerine, yalan söylediğinde burnu uzatarak cezalandırılan Pinokyo’nun okuyucular için daha kalıcı ve öğretici bir mesaj verdiği görüşündedir. Pek çok yerde dikkat çekerek çocuk kitabının öğreticilik yerine eğlenceli olmayı tercih etmesi, çocuğa keyif verebilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Adalıya göre iyi bir çocuk yazarının iyi bir çocuk yazarı olması için “Hangi çocuk?” sorusunu sorarak eserine başlaması gerekmektedir. Sonuçta çocukların yetiştiği aile, bulunduğu çevre, gittiği okul hatta okulda derslerine giren öğretmenler, arkadaşları, mahallesi, yaşadığı şehir gibi birçok farklılık var ve bu etkenlerin hepsi çocuğun gelişimine yansıyor. Kitle seçerken de bu apayrı dünyalarda yaşayan farklı gelişimlere ve kişiliklere

sahip çocukların aynı kitaba ilgi duymasını bekleyemeyiz bu yüzden kitap yazmaya başlarken Adalı'nın yazarlara önerisi çıtayı yüksekte tutarak hedef kitlelerini seçmeleri olmuştur.

Yine aynı yazısı “Genç ‘Çocuk Kitapları Yazarına’ Notlar” yazısında şu paragraf dikkatimi çekiyor:

“Dünyamız inanılmaz bir değişim süreci içinde. Yazarlar da, bilim adamları gibi bu değişimi yakalamak, yazdıklarında bu değişime ayak uydurmak zorunda. Ama bu değişimin dışında kalmış olmalarına karşın, 50 yıl, 100 yıl önceki çocukların okuduğu heyecanla okunan, sevilen kimi kitaplar var: Peter Pan, Küçük Prens, Alice Harikalar Diyarında, Pinokyo, Define Adası, Pal Sokağı Çocukları, Tom Sawyer bunlardan bir çırpıda aklıma geliveren bazıları... Nedir bunların mektup çağı çocuklarıyla televizyon-bilgisayar çağı çocuklarını etkileyen ortak noktaları? İyi bir çocuk yazarı, bu ortak noktaları araştırıp bulmak zorunda” (Adalı, 2008).

Bu cümlelerden anladığımız üzere Adalı Dünyamızın değişim sürecine adapte olabilmek ve yeni nesil çocukların dikkatini, ilgisini çekebilmek üzere değişmek ve gelişmek, buna göre kitap yazabilmek gerektiğini düşünüyor. Birçok bilim kurgu kitabı olan Adalı'nın bilim kurguya yönelişinin Jule Verne Aya Yolculuk kitabını okumasıyla duyduğu ilgi olduğunu birçok kitabının girişinde bizimle zaten paylaşmış olduğunu görüyoruz. Yine bu paragrafla da anlıyoruz ki verdiği örnekler fantastik ve bilim kurgu türüne ait örnekler bu tür kitapların geçmişteki çocuklara ve şimdiki çocuklara hitap eden ortak tür olduğunu düşünerek bilim kurgu türündeki birçok eserin aslında yazılış gerekçesini ortaya koymuştur. Yazmış olduğum tezime başlarken düşüncem şimdiki çocukların keyifle okuyarak dünya çapında çok tercih edildiği bilinen bilim kurgu ve fantastik türdeki kitapların çocuk edebiyatındaki yeri ve faydası olmuştur.

2.5.3. Bilgin Adalı'nın Eserleri

Tablo 1

Bilgin Adalı'nın eserleri ve türleri

Eser adı	Basım yılı	Türü
Aşık Garip	1972	Hikâye
Barışın Tarihçesi	1980	Şiir
Yaralı Kuşlar Tanığı	1983	Şiir
Protesto	1985	Çeviri
Belgesel Sinema	1986	İnceleme
Gün Dağların Ardında	1990	Hikâye
Altı Çocuk Oyunu 1	1993	Tiyatro
Güncel Türkçe Yazım Kılavuzu	1998	Diğer
Havşan Öyküleri 1	2002	Hikâye
Havşan Öyküleri 2	2002	Hikâye
Zaman Bisikleti	2004	Roman
Zaman Bisikleti 2: Geçmişten Gelen Konuklar	2004	Roman
Çatalhöyük Öyküleri 1: Dünyamızın İlk Şafağı	2004	Roman
İyi Yaşamak İçin Yaratıcı Düşünmek: işinizi, mesleğinizi, yaşamınızı yeniden canlandıracak fikirler yaratmak	2004	Çeviri
Çatalhöyük Öyküleri 2: Ateşin Çocukları	2005	Roman
Gılgamış Destanı	2005	Destan
Odysseia Destanı ve İthake Kralı Odysseus'un Serüvenleri	2005	Destan
Troya Savaşı ve İlyada Destanı	2005	Destan
Mavi Gezegenin İlk İnsanları	2005	Roman
Dünya Artık Daha Güzel	2005	Roman
Beyaz Diş	2005	Çeviri
İstanbul Kız	2005	Çeviri
Meraklı Karınca Cimcim'in Serüvenleri	2005	Hikâye
Çatalhöyük Öyküleri 3: Bolluk ve Savaş	2006	Roman
Çanakkale Destanı	2006	Destan

Tablo 1'in devamı

Dede Korkut Destanları	2006	Destan
Kaledibi Sokağı	2006	Roman
Barış Çocuk Kurtuluş Savaşı'nda	2006	Roman
Oğuz Kağan Destanı	2007	Destan
Eski Tüfekler	2007	Çeviri
Atlantis'in Çocukları 1	2008	Roman
Kariye Hazinesi	2008	Roman
Argo Gemicilerinin Destanı	2008	Çeviri
Guantanamo'dan Şiirler, Mahpuslar Konuşuyor	2008	Çeviri
İki Çocuğun Devriâlemi 8	2008	Çeviri
Renklerin Kardeşliği 1: Yavru Aslan	2009	Roman
Renklerin Kardeşliği 2: Yavru Kartal	2009	Roman
Renklerin Kardeşliği 3: Sarı Kanarya	2009	Roman
Atlantis'in Çocukları 2	2009	Hikâye
Kralın Adaleti	2009	Hikâye
Zaman Bisikleti 3: Zamanda Kaza	2009	Roman
Genlerin Şifresi	2009	Roman
Elif'in Olağanüstü Düşleri	2009	Hikâye
İki Çocuğun Devriâlemi 9	2010	Çeviri
Aninna'nın Serüvenleri 1: Alev Kız Aninna	2010	Roman
Barış'ın Uçurtması: Bilgin Amca'dan Kısa Öyküler	2010	Hikâye
Zamana Açılan Kapı	2010	Roman
Atlantis'in Çocukları 3	2010	Roman
Uzaylılar Geliyor	2010	Roman
Kral Arthur, Merlin ve Yuvarlak Masa Şövalyeleri	2010	Çeviri
Buzul Çağı	2010	Hikâye
İki Çocuğun Devriâlemi 10	2011	Çeviri
Eskimeyen Yüreğim	2011	Şiir
Hayvanların ABC'si	2011	Şiir
Büyük Tuzlu Su Klanı	2011	Hikâye
Arkadaşım Papi	2011	Hikâye
Gezgin	2011	Hikâye

Tablo 1'in devamı

Meraklı Karınca Cimcim Yollarda	2011	Hikâye
Mezar Soyguncuları	2011	Hikâye
Söğütlerdeki Rüzgâr	2011	Çeviri
Elif'in Olağanüstü Düşleri 2	2011	Hikâye
Aninna'nın Serüvenleri 2: Büyük Göç	2012	Roman
Benekli	2012	Hikâye
Eşek Klanı	2012	Roman
Robin Hood	2012	Çeviri
Bizim Sokakta Şenlik Var	2012	Hikâye
Sümbüllü Köşk	2012	Roman
Dünyayı Kurtaran Çocuk	2012	Hikâye
Bencil Dev/ Nar Tanesi	2012	Tiyatro
Kanatlı Kirpiyle Uçan Kaplumbağa	2013	Hikâye
Güneşi Arayan Çocuk	2013	Hikâye

Bilgin Adalı'nın eserleri, basım yılları ve türleri yukarıdaki tabloda verilmiştir. Tablodaki bilgiler, Atbaşı, 2019'dan alınmıştır.

2.6. Önceki Çalışmalar

Cihaner (2007)'in yapmış olduğu çalışmasında Bilgin Adalı'nın kitaplarının eleştirel düşünme becerisi kazandırmak için uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Demirkaya (2009)'nın çalışmasında Bilgin Adalı'nın eserlerinin 9-12 yaş çocuklarının gelişim alanlarındaki özelliklere uygun olduğu tespit edilmiş. İlköğretimdeki pek çok derste örnek olarak kullanılabilceğini söylemiştir. Türkçe derslerinde kullanılmasında uygun bulunmuştur.

Gülgönül (2014)'ün çalışmasında Bilgin Adalı'nın kitaplarındaki iletilerin gelişim alanlarının özelliklerine uygun bulunmuştur. En çok kişisel gelişim ve toplumsal gelişime ağırlık verildiği tespit edilmiştir.

Yir (2019)'in çalışmasında Bilgin Adalı'nın 31 eseri belirlenen on dokuz değer bakımından incelenmiş ve bu değerlerin tamamının eserlerde bulunduğu tespit edilmiştir. İlkokuldan itibaren bu eserlerin değerler eğitiminde kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Akkaleli Toprak (2021)'in çalışmasında en önemli sonuç olarak Bilgisayar Bilimi dersi Kur 1 öğretim programının TY seviye ve yeterlilik uyumu yüksek tespit edilmiş.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu başlık altında araştırmanın modeli, grubu, veri toplama araçları ve veri analizine yer verilecektir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın verilerinin elde edilmesinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. “...Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır. Bu tanımda ‘kuram oluşturma’, toplanan verilerden yola çıkarak daha önceden bilinmeyen birtakım sonuçları birbiri ile ilişkisi içinde açıklayan bir modelleme çalışması anlamına gelmektedir (Glaser, 1978. akt. Yıldırım ve Şimşek, 2018: 41).

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 189) “...anılar, günlükler, özel mektuplar, itiraflar gibi kişisel belge ve dokümanların yanı sıra yazılı basın, periyodik yazılı kaynaklar, magazin, dergi ve kitaplar da doküman analizine konu olabilirler” (Bailey, 1982. akt. Yıldırım ve Şimşek, 2018: 190). “Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır” (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 190).

“... Doğrudan alıntıya yer vermek ve bunlardan yola çıkarak sonuçları açıklamak geçerlik için önemli olmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 270). Araştırmanın güvenilirlik ve geçerlik sorunu için alıntılarının eklemeye yapılmadan olduğu gibi verilmesi sağlanmıştır.

3.2. Araştırma Grubu

Bu çalışmanın örneklemini Bilgin Adalı'nın bilim kurgu türünde olup seçkisiz (random) örnekleme ile seçilen eserleri oluşturmaktadır. Örneklem aşağıda sıralanmıştır:

Atlantis'in Çocukları 1

Atlantis'in Çocukları 2

Atlantis'in Çocukları 3

Zaman Bisikleti

Geçmişten Gelen Konuklar

Zamanda Kaza

3.3. Verilerin Toplanması ve Veri Toplama Araçları

Veri oluşturabilecek yazılmış olan tezler, makaleler ve kitaplar taranmıştır. Araştırmanın bütününde gerekebilecek kitaplar temin edilmiş gerek internet gerek kitaplar aracılığıyla veriler toplanmıştır. Araştırma örnekleminde bulunan kitapların yetkinliklere göre incelemesi yapılmıştır. Elde edilen veriler Türkçe Öğretim Programında yer alan Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde belirlenmiş sekiz anahtar yetkinlik göz önünde bulundurularak elde edilmiştir. Sekiz anahtar yetkinlik aşağıda verilmiştir:

Ana dilde iletişim

Yabancı dillerde iletişim

Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler

Dijital yetkinlik

Öğrenmeyi öğrenme

Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler

İnisiyatif alma ve girişimcilik

Kültürel farkındalık ve ifade

3.4. Veri Analizi

Araştırma verileri içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. “İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik yinelenabilir bir teknik olarak tanımlanır” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel,2016: 250).

“İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 242). Yani her ne kadar içerik analizi kullanılsa da öncelikle betimsel analiz kullanılıp betimlenen sonuçlar içerik analiziyle daha derine inilerek bir sonuca varılıyor. “Bu çerçevede, içerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışırız. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 242).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen veriler sunulacak, yorumlarda bulunulacaktır.

4.1. Atlantis'in Çocukları 1 Adlı Kitaptaki Bulgular ve Yorumlar

Sayfa: 112

Karakterler: Tekin, Emre, Barış, Elif, Aslıhan, Enki, Sunku, Atamya, Kalha

Kısa Özet

Atlantis'in Çocukları Tekin adlı başkahramanımızın mahallesinde bulunan Nergislidere'de boğulmak üzere kalmasıyla başlar. Boğulmak üzereyken onu bir köpük balonu kurtarır ve Atlantis'e getirir. Atlantis yüzyıllar önce çeşitli doğal afetler sonucu deniz altına taşınmış ve korunmuş bir ülkedir. Yeryüzündeki savaşlardan uzak kaldığı için tüm gücüyle teknolojisini geliştirmiş ve dünya üzerindeki bütün ülkelerden daha üstün ve gelişmiş bir teknolojiye sahip gizli bir ülkedir. Bu ülkenin bilgeleri Enki, Sunku ve Atamya'dır. Fakat bu ülkedekiler yüzyıllardır yeryüzüne çıkmadıkları için dünyadaki hastalıklara bağımsızlıkları bulunmamaktadır. Bu yüzden gelişmiş teknolojileriyle dünyadaki sorunlara çözüm getirememektedirler. Bu nedenle Tekin'i dereden baloncukla kurtarıp ülkelerine getirirler ve ona dünyadaki sorunları çözmek için bir teklifte bulunurlar. Bu teklif, gelişmiş teknolojilerini Tekin ile paylaşıp Tekin aracılığıyla dünyadaki sorunlara çözümler getirmektir. Tekin bu teklifi kabul eder ve ilk önce mahallesindeki Nergislidere'nin fabrika pisliklerinden kurtulması için elinden geleni yapar ve başarılı olur. Kitabın devamında Tekin dört arkadaşına Atlantis'i ve görevini anlatır ve onunla ortak olmalarını ister. Böylece Çevre Kardeşliği Takımı (ÇKT) oluşur. ÇKT birçok soruna çare bulacak ve çare bulurken okurları bilinçlendirerek, maceralarıyla eğlendirecektir.

Bilim Kurgu Örnekleri

Bu başlığın altında incelenen kitaptaki bilim kurgu örnekleri verilmiştir.

“Son çabalarını harcadığı sırada, köpük baloncuğu gibi saydam bir şey gelip içine aldı Tekin’i. Bir anda havalanıp onu derenin aktığı Karadeniz’e doğru uçurdu. Tekin, ne olduğunu anlayamamıştı. Heyecandan tir tir titriyordu. İçinde bulunduğu balonun ceplerini zorladı. Ama gücü yetmedi onu patlatmaya...” (Adalı, 2021a: 8).

Fantastik görünen bir durumun olabilirlik kazanması hali bilim kurgudur. Burada da balon taşıtlarla ulaşım bilim kurgu örneğidir.

“Atlantis’i ve çevresindeki toprakları, hiçbir doğal felaketin etkileyemeyeceği bir koruma altına alacaklardı. İki yüz yıllık bir zaman dilimi boyunca çalışarak Atlantis ve çevresini koruyacak manyetik bir küre geliştirdiler. İklim değişiklikleri tüm dünyayı etkilemeye başladığında da manyetik küreyi çalıştırdılar” (Adalı, 2021a: 12).

Atlantis’in gizliliğine bilimsel bir açıklama getirilerek görünmezlik mantıklı bir hale getirilmiştir bu yüzden bilim kurgu örneğidir.

“...Dış dünyayla olan tüm bağlantımızı kestik. Binlerce yıl boyunca mutluluk ve bolluk içinde yaşadık. İnsanlık tarihi boyunca yaşanan savaşlardan etkilenmediğimiz için de çok ilerledik. Üstün bir teknolojiye sahip olduk. Yukarıdaki dünyanın, en gelişkin araçlarla bile bulamayacağı biçimde gizledik kendimizi” (Adalı, 2021a: 13).

Atlantis’in çok gelişmiş teknolojisi ve dünyadan gizlenme biçimi mantıklı bir hale getirilmiş.

“Otobüs, otomobil gibi hiçbir taşıt yoktu ortalıkta. İnsanlar, beyaz renkli küçük koltuklara oturmuş, havada uçarak gidiyorlardı bir yerden ötekine” (Adalı, 2021a: 14-15).

“Bilim insanlarımız, bor mineralinden yararlanarak yerçekimi gücünü yok eden bir sistem oluşturdular. Sistemi çalıştırdığında istediğin kadar yükselebiliyorsun. Koltuğun kolundaki düğmelerle de istediğin yönde ilerleyebiliyorsun.”(Adalı, 2021a: 15).

Günlük ulaşımında kullanılan ulaşım aracının çalışmasındaki bilimsel tekniğe değinilmiş. Bor mineraliyle oluşturulan bu sistem bilim kurgu örneğidir.

“Okulunu, derslerini de merak etme. Sana vereceğim eğitim sayesinde, bir okuduğunu bir daha asla unutmayacaksın.”

“Beynimi mi okudunuz?” diye heyecanla bağırdı Tekin.

“Düşünceler radyo dalgalarına benzer. Bu dalgaları algılamayı öğrenirsen başkalarının ne düşündüklerini öğrenebilirsin” (Adalı, 2021a: 18).

Günümüzde mümkün olmayan gibi görünen düşünce okuma tekniği, yapılan açıklamayla mümkün kılınmıştır. Bilim kurgu örneğidir.

“Gerektiğinde bizimle haberleşmen için özel bir kalem vereceğim sana. Bununla, herhangi bir kâğıda yazacağın her şey bize ulaşacaktır” (Adalı, 2021a: 18).

“Enki'nin sesini duydu kulaklıktan: Bir tür düş göreceksin ama gördüklerini bir daha asla unutmayacaksın. Bu çok özel bir eğitim programı. Bir hafta içinde her türlü bilgi ve beceriyle donanmış olacaksın” (Adalı, 2021a: 26).

“Atlantis'in bilge adamları atılacağı bu büyük mücadelede gerek duyacağı her türlü bilgiyi aktarmaya başladılar Tekin'in beynine” (Adalı, 2021a: 26).

“Atlantisliler önce onun beyin güçlerini geliştirdiler. Artık gözleri karanlıkta bile görüyordu” (Adalı, 2021a: 26).

Görme merkezi beyinde olduğu için beyin gücünün geliştirilmesiyle ilgili merkezler güçlendirilirse görmeye de gelişme olabileceği söylenebilir. Bilim kurgu örneğidir.

“(…) Kalem biçimindeydi. Uçan saydam balonları yapmaya yarıyordu” (Adalı, 2021a: 26).

Teknolojiyle mümkün olabilecek bir gelişme olduğu için bir bilim kurgu örneğidir.

“Kullanacağı araç gereci yerleştirmek için bir de küçük sırt çantası vardı. Dışarıdan bakıldığında ufacık görünen çantanın içi, tüm araç-gerecini alacak kadar genişti” (Adalı, 2021a: 27).

“Balon görünmez olduğundan, kimse bu köpüğün nereden çıkıp da gemiyi sardığını anlayamamıştı” (Adalı, 2021a: 37).

“Nakliye balonları yeterince dolduktan sonra, hızla Atamya'nın verdiği koordinatlara doğru yol aldılar” (Adalı, 2021a: 43).

“Çevre Kardeşliği Takımı o gün, Güllük ile Sibiryaya arasında birkaç sefer daha yaptı”
(Adalı, 2021a: 43).

Işınlanma, bilim kurgu örneğidir.

“Siz burada bir hafta kalacaksınız. Ama geri döndüğünüzde, dünyanızdan en çok beş dakika ayrılmış olacaksınız... Zaman konusunda geliştirdiğimiz özel bir teknolojimiz var. Ondan yararlanacağız sizi buraya getirirken...”(Adalı, 2021a: 46).

“O balonda, anahtarlık benzeri beş iletişim aygıtı yolluyorum sana. Dilediğiniz anda, nerede olursanız olun birbirinizle ve bizimle haberleşebilmeniz için. Parmaklarınızla ovaladığınızda hemen çalışmaya başlayacaktır. Kiminle görüşmek isterseniz onun adını fısıldamanız yeterli. İsteddiğiniz herhangi bir numarayı da arayabilirsiniz. Arayanın kim olduğunu asla bulamazlar” (Adalı, 2021a: 49-50).

Bilim kurgu örneğidir.

“Köpük tabancasının üstündeki düğmeyi geriye çevirip tetiğe basarsan hedeflediğin yerdeki ağlar eriyecektir(...)” (Adalı, 2021a: 59).

Geminin kaçmaması için köpük tabancasıyla gemiyi sarıp, sonra eritmesi bilim kurgu örneğidir.

“Öncelikle, size yollayacağım arıtma bakterisini, derenin çıkış noktasında, suların henüz kirletilmemiş olduğu bir yere bırakmamız gerekiyor. Derenin denize aktığı yerin ağzına da bir süzgeç yerleştirmelisiniz. Bakterilerle birlikte gelen pislikler orada toplanıp uygun bir yere gömülmeli. Bu işlemi dört beş kez yinelemeniz gerekecek”(Adalı, 2021a: 76).

Dereyi temizlemek için çıkışına ağ örüp, saldıkları bakterilerle dereyi temizleyip, çıkan pisliği atmaları ve bunları köpük tabancasıyla ve gelişmiş temizlik bakterileriyle yapmaları bilim kurgu örneğidir.

Yetkinlikler

Tablo 2

Atlantis'in Çocukları 1 kitabında yetkinliklerin yer alma durumu

Yetkinlikler	f
Ana dilde iletişim	2
Yabancı dillerde iletişim	0
Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler	6
Dijital yetkinlik	5
Öğrenmeyi Öğrenme	3
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	18
İnisiyatif alma ve girişimcilik	8
Kültürel farkındalık ve ifade	0

Tablo 2 incelendiğinde “Atlantis'in Çocukları 1” adlı eserde toplam 6 yetkinliğe yer verilmiştir. Bu yetkinliklerin tekrar sayısı 42'dir. Ana dilde iletişim 2, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler 6, dijital yetkinlik 5, öğrenmeyi öğrenme 3, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik 18, inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinlikler 8 kez tekrar etmiştir. Yabancı dillerde iletişim, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliklerine yer verilmemiştir. Yer verilen yetkinliklere dair bulgular kitapta şu şekilde aktarılmaktadır:

Bir örnek birçok yetkinliği içinde barındırabiliyor bu yüzden örnekler ana başlıklar altında sınıflandırılıp, ortak yetkinlikler yıldız işaretiyle belirtilmiştir.

Ana Dilde İletişim

“Akıllı, duyarlı bir çocuktü Tekin. Çevre kirliliği konusunda gördüklerinden rahatsız oluyor, küresel ısınmayla ilgili haberleri okuduğunda üzüliyordu. Bu konuda bir şeyler yapamadığı için de çok öfkeleniyordu. Okulda birkaç arkadaşıyla birlikte çıkardığı duvar gazetesinde bu konulara sık sık değiniyorlardı” (Adalı, 2021a: 19).

Tekin'in duygu, düşünce ve görüşlerini gazete aracılığıyla dile getirmesi ana dilde iletişim örneğidir.

“'Buldum,' diye bağırdı Barış birden. Su Ürünleri Enstitüsü'nden yollanan bir iletide, Pazar ilçesinin on mil kadar açığındaki, dibi kayalık bir bölgeden söz ediliyordu. Trabzon Valisi Nuri Okutan, o yörenin koruma altına alınmasını istemişti” (Adalı, 2021a: 96).

Burada kalkan balıklarını bırakacakları güvenli bölgeyi bulmak için araştırma yapan arkadaşlar iletiyi okuyarak bilgiye ulaştıkları için: Ana Dilde İletişim Yetkinliği. Bilgiye teknolojiyi kullanarak eriştikleri için dijital yetkinlik* örneğidir. Son olarak bilginin peşine düşme, ısrarcı olma ve yeni bilgi kazanması açısından öğrenmeyi öğrenme* yetkinliğine örnek gösterilebilir.

Yabancı Dillerde İletişim

Atlantis'in Çocukları 1 kitabında yabancı dillerde iletişim yetkinliğine yer verilmemiştir.

Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler

“Atlantis'i ve çevresindeki toprakları, hiçbir doğal felaketin etkileyemeyeceği bir koruma altına alacaklardı. İki yüz yıllık bir zaman dilimi boyunca çalışarak Atlantis ve çevresini koruyacak manyetik bir küre geliştirdiler. İklim değişiklikleri tüm dünyayı etkilemeye başladığında da manyetik küreyi çalıştırdılar” (Adalı, 2021a: 12).

Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Burada da Atlantis'i doğal felaket ve diğer tehlikelerden korumak için bir mantıksal bir çözüm üretiliyor. Matematiksel yetkinliğe örnektir. İnisiyatif alma ve girişimcilik ise bireyin düşüncelerini eyleme dönüştürme becerisini ifade eder ve burada da bir problem için bulunan çözümün uygulanması, hayata geçirilmesi söz konusudur. Yaratıcılık ve yenilik içeriyor. Hedefe ulaşmak için planlama yapılmış, proje yönetilmiş ve hayata geçirilmiştir bu yüzden inisiyatif alma ve girişimcilik* yetkinliğine örnektir.

“O, bizim yaşam kaynağımız. Altımızda çok zengin bor madeni yatakları var. Bor madenini deniz suyuyla işleyip temiz bir yakıt üretiyoruz. Yakıtımızın atığı hidrojen, oksijen ve su buharı oluyor, havaya karışıyor, Yaşam o büyük mavi top sayesinde sürüyor burada. Onlardan on iki tane var kentimizde”(Adalı, 2021a: 15).

Matematikselsel yetkinlik ve bilim/teknolojide yetkinlik örneğidir. Günlük hayatta karşılaşılan problemlere mantıksal çözümler bulmak açısından matematikselsel yetkinlik, insanların istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için bilgi ve metodolojinin uygulanması açısından ise bilimde yetkinlik örneğidir.

“Bir sürü boş arsa, eski eser oldukları için dokunulamayan, yıkılmaya terk edilmiş bir yığın konak var. Bunlar kendiliğinden yıkılırsa yerlerine apartman dikilecek... Oralara birer afiş asabiliriz?” (Adalı, 2021a: 61).

Problemlere mantıksal düşünmeyle yaklaşım çözümler üretme matematikselsel yetkinliktir.

Hedeflere ulaşmak için planlama yapma ve proje yönetme yeteneği bakımından da inisiyatif alma ve girişimcilik* örneğidir.

“Yani antik kentin bulunduğu çukurluğun üst kesimine bir metre yüksekliğinde bir duvar yaparsak sular birikmek için kendilerine başka bir çukurluk bulmak zorunda kalacaklar” (Adalı, 2021a: 69).

“‘Üstelik,’ dedi Atamya, ‘bu duvarla zaman zaman taşarak kente zarar veren İlya Çayı’nın taşkınlarını da önlemiş olacağız. Çay da kendine yeni bir yol bulacak’”(Adalı, 2021a: 69).

Karşılaşılan problemlere mantıksal çözümler üretme, matematikselsel düşünme tarzıyla yaklaşma matematikselsel yetkinliğe örnektir.

Bir an düşündükten sonra, “Bu kez iki koldan saldırmalıyız,” diye görüş bildirdi. “Sahil Güvenlik’i yardıma çağırırken bölgedeki Balıkçılar Kooperatifi’ni de harekete geçirmeliyiz. Arkadaşlarına haber ver, Sahil Güvenlik ile DenizTemiz Derneği’ni arasınlar, bu bilgileri onlara aktarsınlar. Sen de Yalıköy Balıkçılar Kooperatifi’ne gidip gördüklerini anlat. Büyük bir olasılıkla uzunca bir süredir burunlarının dibinde yaşanan bu olaydan haberleri bile yoktur” (Adalı, 2021a: 86).

Karşılaştıkları probleme matematikselsel düşünerek mantıksal bir çözüm üretmeleri matematikselsel yetkinlik örneğidir.

Bu planın eyleme dönüştürülmesi ise inisiyatif alma ve girişimcilik* örneğidir.

Dijital Yetkinlik

“Gece, bilgisayarını açık bıraktı ve kulaklıkları taktı.”(...)” Atlantis’in bilge adamları, atılacağı bu büyük mücadelede gerek duyacağı her türlü bilgiyi aktarmaya başladılar Tekin’in beynine” (Adalı, 2021a: 25-26).

Günlük hayatta teknolojinin kullanılması, bilgiye erişim, bilginin sunulması ve alışverişi için bilgisayar ve internet kullanılması gerekçesiyle bu bir dijital yetkinlik örneğidir.

Atlantislilerden yeni bilgi ve beceriler kazandığı için öğrenmeyi öğrenme* yetkinliğini de içermektedir.

“O balonda, anahtarlık benzeri beş iletişim aygıtı yolluyorum sana. Dilediğiniz anda, nerede olursanız olun birbirinizle ve bizimle haberleşebilmeniz için. Parmaklarınızla ovaladığınızda hemen çalışmaya başlayacaktır. Kiminle görüşmek isterseniz onun adını fısıldamanız yeterli. İsteddiğiniz herhangi bir numarayı da arayabilirsiniz. Arayanın kim olduğunu asla bulamazlar” (Adalı, 2021a: 49-50).

“Komutanım ÇKT kodlu bir telefon var size” (Adalı, 2021a: 91).

İletişim için teknolojinin kullanılması dijital yetkinlik örneğidir.

“Çocuklar, olaylarla ilgili bilgi vermek üzere Atlantis’e bağlandıklarında, Atamya’nın tüm gelişmeleri TV haberlerinden izlemiş olduğunu gördüler” (Adalı, 2021a: 100).

Önemli ve faydalı bilgileri teknoloji aracılığıyla edinmiş olması dijital yetkinlik.

Öğrenmeyi Öğrenme

Bu arada Tekin, arkadaşlarına balon kullanmayı öğretmeye başlamıştı. Onların bu becerisinin bir gün işlerine yarayabileceğini göstermişti onlara. Balonun çeperine bir ellerini dayayıp yalnızca yapmak istedikleri şeyi düşünmeleri yeterliydi. Ama havada hızla giderken manevra yapmak, yön değiştirmek bir parça alışkanlık

istiyordu. Kısa sürede arkadaşlarının dördü de balonla uçmakta ustalaşmışlardı (Adalı, 2021: 38).

Yeni bilgi ve beceriler kazanmak açısından öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine örnektir.

Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler

“Düşünce okuma gücünü ise kötü amaçlarla ya da çevresindeki insanların düşüncelerini okumak için kullanmaması gerektiği anlatılmıştı ona. Bu gücünden ancak görevleri sırasında yararlanması gerekiyordu” (Adalı, 2021a: 26).

Özdenetim değeri kişisel bir yetkinliktir bu yüzden sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Eve gidip annesine söz verdiği gibi kitap okumaya başladı” (Adalı, 2021a: 29).

Verdiği sözü tutarak dürüst davranmıştır. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

“Sizler de bana yardım edeceksiniz” (Adalı, 2021a: 32).

Yardımlaşma. Toplumda her bireyin bir görevi vardır ve bu görevler yardımlaşma ile yerine getirilir. Bu da sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“El ele verince pek çok şeyi başarabiliriz” (Adalı, 2021a: 32).

Yardımlaşma, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Çevre Kardeşliği Takımı burayı görünce yaşadıkları yurdun değerini bir kez daha anlamıştı” (Adalı, 2021a: 43).

Vatanseverlik, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Ege'nin her köşesi güzeldir!” diye bağırdı Tekin (Adalı, 2021a: 72).

Vatanseverlik, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Galiba bir işe yaramadı çabalarımız,” diyordu Emre.

“Bekleyelim, göreceğiz,” diyordu Tekin” (Adalı, 2021a: 78).

Sabır değerini içerir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Komutanlık tüm soruları yanıtsız bırakıyordu” (Adalı, 2021a: 81).

Komutan ÇKT'yi gizli tutacağına söz vermişti ve dürüst bir şekilde sözünü tuttu. Dürüstlük, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Onlar yola çıkar çıkmaz da izin isteyip ayrıldı balıkçıların yanında” (Adalı, 2021a: 87).

Saygı değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Kurallara uygun olarak ava çıkan balıkçıların yüzü gülmeye başlamıştı yeniden” (Adalı, 2021a: 90).

Sorumluluk değerine örnektir. Sorumluluk sahibi balıkçılar kurallara uyarak avlanınca balıkların üreme ve çoğalmasına fırsat tanıyorlar böylece denizlerimizdeki balıklar artınca hem balıkçılarımız hem de halk daha mutlu oluyor. Ekonomik olarak da halka yarar sağladığı için vatanseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Komutanım bu kadar hızlı hareket ettiğiniz için takımım adına teşekkür etmek istedim size,” diyordu (Adalı, 2021a: 91).

Saygı, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Adımızı basına duyurmazsanız seviniriz. Saygılarımızla, ÇKT” (Adalı, 2021a: 97).

Saygı değerine örnektir. Adlarının duyulmasını istemiyorlar; ün, şöhret peşinde değil sadece dünyaya yardım etmeyi amaçlıyorlar bu da öz denetim örneğidir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Yaptığımız çalışmalara olumlu katkıları bulunan bir sürü yardım ve hizmet kuruluşu var. ÇKT bunlardan biri. Kendilerini açığa çıkarmak istemiyorlar. Biz de onların gizli kalma kararına saygı gösteriyoruz,” diyordu (Adalı, 2021a: 100).

Vali'nin sözünde durarak ÇKT'nin gizli kalmasını sağlaması dürüstlük ve saygı. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Böyle bir dost bulduğumuz için kendimizi çok şanslı saymalıyız”... (Adalı, 2021a: 101).

Dostluk değeri, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Eminim onunla pek çok projede işbirliği yapabileceğiz”... (Adalı, 2021a: 101).

Yardımlaşma değeri, kişilerarası değerlerin içerisinde yer alır, bu yüzden sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Daha yolun çok başındayız çocuklar. Vali Okutan gibi insanların da yardımıyla, pek çok şey başaracağız” (Adalı, 2021a: 101).

İşbirliğinin, yardımlaşmanın önem ve kıymetine değinilmiş. Kişilerarası ve kültürlerarası değerler sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklerdir.

İnisiyatif Alma ve Girişimcilik

“Tankerin Karadeniz’e ulaşması, en az dört beş saat alır,” dedi. Atamya. “Bu süre içinde arkadaşların Türk Sahil Güvenlik Komutanlığı ile bağlantı kurup Rumenlerin Tuna Nehri çıkışında önlem almalarını sağlaya çalışacaklar. Sen de balonla yollayacağım ağ tabancasını alarak geri döneceksin ve gemiyi, bidonların dağılamayacağı şekilde, çepeçevre çok güçlü bir ağla kuşatacaksın. Arkadaki sürat teknesini de ağın içine almayı unutma. Böylece kaçamazlar” (Adalı, 2021a: 54).

Risk almanın yanı sıra hedefe ulaşabilmek amacıyla plan yapma, proje yönetme becerisini içeren inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliğine örnektir.

Mantıksal ve uzamsal düşünerek bir soruna çözüm bulunduğu için matematiksel yetkinliğe* de örnektir.

“Ş. Belediyesi bu binayı restore ederek burada bir ilköğretim okulu kuracaktır.’ diye yazacağız. Bu basında haber olarak çıkınca belediyenin eteği tutuşur. Madem bizi örnek alanlar var, bu uygulama da kısa sürede tüm Anadolu’ya yayılır” (Adalı, 2021a: 61).

İnisiyatif alma ve girişimcilik örneğidir.

“Ertesi gün, bu haber de baş sayfalarda yer almıştı. Bir başka haber ise, Anıtlar Kurulu’nun, ‘Özüne zarar verilmeksizin, eski yapıların restore edilerek eğitim kurumlarına dönüştürülmesinde hiçbir sorun yoktur. Bu konuda bize başvuran belediyelere hemen onay verilecektir,’ diyen açıklamasıydı” (Adalı, 2021a: 63).

Burada planın işe yaradığını, planı iyi bir şekilde yönetip istediklerini aldıklarını görüyoruz bu yüzden inisiyatif alma ve girişimcilik örneğidir.

“En iyisi baraj inşaatını yıkmak, dedi Emre heyecanla.”

“Bu doğru bir yol değil dedi Atamya. Unutmayın, şiddet şiddeti doğurur. Barışçıl bir yol bulmamız gerekir.” (Adalı, 2021a: 68)

Etik değerlerin farkında olma öğretisiyle inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliğine örnek oluşturur.

“Yaklaşık iki buçuk saat kadar sonra piknik sepetlerini ve çöpleri toplayıp yeniden Alliano’ya döndüler” (Adalı, 2021a: 72).

Etik değerlerin farkında olma açısından inisiyatif alma ve girişimcilik örneğidir.

Kültürel Farkındalık ve İfade

Atlantis’in Çocukları 1 kitabında kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğine yer verilmemiştir.

Eğitsel Bilgiler

Bu başlığın altında eğitsel değer taşıyan örneklere yer verilmiştir.

“Atlantis mi?” dedi Tekin. Bilgisayarda gezinirken bu konuda birkaç yazı okumuştum. Zamanında küçük bir göl olan Karadeniz’in havzasını dolduran büyük sel baskını sırasında suların altında kalmış, çok gelişmiş bir uygarlıktı Atlantis. Ya da öyle olduğu sanılıyordu. Çünkü hiçbir iz kalmamıştı bu uygarlıktan. Bir tek eski söylenceler vardı. Tufan öykülerini anımsadı Tekin (Adalı, 2021a: 10-11).

Atlantis’in varlığına dair böyle öyküler ve söylenceler olduğu gerçek bir bilgidir. Okuyanları, bu söylencenin varlığından haberdar eder.

...Şimdi de iki büyük sorun, dünyanın geleceğini tehdit etmeye başladı.(...) Çevre kirliliği ve küresel ısınma. Atom bombasıyla bir bölgeyi bir kenti yok edebilirsiniz. Ama bu ikisi tüm dünyayı yok edebilecek güçte. Küresel ısınmayı biz bile yaşamaya başladık. Akıntılarının yönü değişti. Çevre kirliliği, denizlerdeki oksijeni tüketiyor, balık türleri hızla yok oluyor. Yararlı yosunların yerini zararlı kırmızı yosunlar alıyor. Hem dünyamızın hem Atlantis’in geleceği için bunlarla mücadele etmek gerekiyor (Adalı, 2021a: 16-17).

Okuyanlara gerçek dünyamızdaki gerçek sorunlardan bahsederek okuyucuları bilinçlendiren ve bu büyük sorunlara okuyucuların dikkatini çeken eğitsel bir paragraftır.

Düşünce okuma gücünü ise kötü amaçlarla ya da çevresindeki insanların düşüncelerini okumak için kullanmaması gerektiği anlatılmıştı ona. Bu gücünden ancak görevleri sırasında yararlanması gerekiyordu” (Adalı, 2021a: 26).

Okuyucuya düşünme okuma gücü gibi gıpta edici bir özellik sunulsa da bu özelliğin kötüye kullanılmaması, verilen özelliklerin yalnızca görev sırasında kullanımının adil ve dürüst olduğu aksi takdirde insanların özel hayatına saygısızlık olduğunu anlatan bir paragraftır. Sahip olunan güç ve özelliklerin yalnızca iyilik için kullanılması gerektiği, kişisel arzuya kullanmanın doğru olmadığı mesajını veren bir paragraftır.

“Arkadaşlar,” dedi Tekin, “gizli bir görevim var. Çevre kirliliği ve küresel ısınmaya karşı savaşıcağım” (Adalı, 2021a: 32).

Küresel ısınma ve çevre kirliliğine dikkat çekilmiştir. Okuyucuları bilgilendirmeye çalışılmıştır. Eğitsel bir mesajdır.

“El ele verince pek çok şeyi başarabiliriz” (Adalı, 2021a: 32).

Bir elin nesi var iki elin sesi var mesajını içerir. Ekip çalışmasının, yardımlaşmanın önemine vurgu yapılmıştır.

Gazetelerde boy boy haberler çıkıyordu. Ege'deki balık çiftliklerinde binlerce balık telef olmuş, denizin yüzeyine yayılmıştı. Balık üreticileri uğradıkları büyük zarara ağlarken çevrede yaşayanlarla turistik tesis işletmecileri, ölü balıkların yol açacağı çevre kirliliğinden ötürü büyük kaygı duymaktaydı (Adalı, 2021a: 39).

Balık çiftliklerinin yarattığı çevre kirliliğine dikkat çekilmiş ve okuyucular bilinçlendirilmek istenmiştir.

Uzun süredir kıyıya bu kadar yakın balık çiftliğinin kurulmasının sakıncaları tartışılmış, bu çiftliklerin açık denize taşınması öngörülmüştü. Hatta bu konuda yasa bile çıkarılmıştı. Ama oldukları yerde duruyordu balık çiftlikleri (Adalı, 2021a: 39).

Çıkan yasalara uyulmayan konular olduğu ve yasalara uyulmadığı sürece sorunların yaşanabileceğine dikkat çekilmiştir.

“(…) Bidonların arasında kuytu bir yer bulup oraya in ve üstündeki yazıları okumaya çalış. Sanırım geçen yıl Trabzon yakınlarında karaya vuran bidonların eşi bunlar da.

Üzerlerinde SYNR 49 yazıyordu. Altın çıkarmada kullanılan siyanür içerikli bir atık bu. Çok zararlıdır çevreye” (Adalı, 2021a: 51).

Siyanürün zararlarından bahsedilmiştir. Zararları hakkında verilen bilgi gerçek bilgidir.

“’Burası, belediye başkanımızın mahallemiz çocuklarına armağanıdır. Ş. Belediyesi’ yazan afişin altına, sprey boyayla, ‘Babanın parasıyla mı armağan ettin?’ diye yazdı. Üstünde ‘Belediye başkanımıza teşekkür ederiz. Mahalle Halkı’ yazan öteki afişin altına da, ‘Kendi adına kendine teşekkür eden belediye başkanı’ diye yazdı” (Adalı, 2021a: 60).

Politikaya yer verilmiş, bazı durumlar eleştirilmiştir.

Uzunca bir süredir gazetelerin gündeminden düşmeyen bir konu vardı: Alliano antik kenti. Doğal sıcak su kaynaklarıyla Alliano, dünyanın en eski suyla tedavi merkezlerinden biriydi. Tarihi ılıcası, Roma Köprüsü, görkemli caddeleri, çeşmeleri, açığa çıkarılabilen heykelleri ve diğer taşınmaz varlıklarıyla insanlığın ortak kültür miraslarından biriydi kent. Şimdi de kullanılabilir durumda olan bu 2000 yıllık ılıca, o yörede inşa edilmeye başlanan Yortanlı Barajı’nın suları altında kalıp sonsuza dek yok olacaktı. Bu konuda çeşitli girişimlerde bulunulmuş ama bir sonuç alınamamıştı (Adalı, 2021a: 65-66).

Alliano hakkında verilen bilgiler gerçek bilgilerdir, farkındalık yaratmaya çalışılmıştır.

“En iyisi baraj inşaatını yıkmak,” dedi Emre heyecanla.

“Bu doğru bir yol değil,” dedi Atamya. “Unutmayın, şiddet şiddeti doğurur. Barışçıl bir yol bulmamız gerekir” (Adalı, 2021a: 68).

Şiddetin kötülüğü ve barışın gerekliliğine dikkat çekilerek barışçıl yol ve fikirlerin en doğrusu olduğu eğitsel mesajını vermektedir.

Yorum

Bu başlığın altında incelenen kitapta çocuklara bakış açısına ve eleştirilere yer verilmektedir.

“Ben daha çocuğum,” dedi Tekin.

(...)

“Peki, bunun için neden yetişkin birini seçmediniz?”

“Çünkü yetişkinler çocuklar kadar duyarlı değil” (Adalı, 2021a: 17).

Burada, yazarın çocuklara ve yetişkinlere bakış açısını görüyoruz. Çocukların çevre sorunlarına ve daha birçok konuya yetişkinlerden daha duyarlı olduklarına dikkat çekildiğini görüyoruz.

“Çocuklar bizim en değerli varlığımız,”(...) “Onların mutlu olması ve kusursuz bir biçimde gelişebilmesi için her türlü olanak sağlanmıştır Atlantis’te” (Adalı, 2021a: 23).

Çocukların ne denli önemli olduklarını ve onların mutluluğunun ne kadar mühim olduğunu dile getiren bir örnektir.

Fabrikayı ziyaret edip ne yapabileceğine bakmak isteyen Tekin dışarı çıkarken annesine:

“Aşağıya inip arkadaşlarla biraz top oynayacağım” dedi annesine. (Adalı, 2021a: 27).

Görevi yerine getirmek için annesine gittiği yeri yalan söylüyor. Bu kitapta pek çok kez yalan söylediği halde Tekin ve arkadaşlarının başına kötü bir şey gelmiyor lakin gerçek hayatta çocuklar ailelerine yalan söylediklerinde başlarına gelebilecek herhangi bir durumda bu yalan onlara zarar verebilir. Bu yüzden okuyuculara iyi şeyler için yalan söylemenin, aileden gizli işler yapmanın iyi bir şey olabileceğine dair fikirler oluşabilir bu açıdan baktığımızda, bu örnekler sakıncalıdır ve kitapta pek çok örneği bulunmaktadır.

“Bu kadar önemli bir konuda ne yapabiliriz ki,” diye sordu Emre.

“Küçücük çocuklarınız biz...”

“Öyle düşünme,” dedi Barış. “El ele verince pek çok şeyi başarabiliriz” (Adalı, 2021a: 32).

Çocukları küçümseyerek onların yapacağı şeyleri göz ardı etmemek gerektiğini, birlik olduğunda küçük çocuk dediğimiz bireylerin büyük ve önemli şeyler başarabileceği mesajını vermektedir.

Atlantislilerle arkadaşlarını tanıştırmak için Tekin arkadaşlarını eve getiriyor. Annesi:

“Arkadaşlarını da getirmişsin. Hayrola?”

“Bir ödevimiz var da... Bilgisayarda onu araştıracağız” (Adalı, 2021a: 34).

İyi bir şey için de olsa annesine sıklıkla yalan söylüyor.

“Tekin, anneciğim ben parka basketbol oynamaya gidiyorum, diye fırladı evden.”(...)

“Bir anda belirdi balon. Onu içine alıp hızla kuzeydeki koordinatlarına doğru ilerlemeye başladı. Beş dakika sonra Tekin, Karadeniz’in üzerinde uçuyordu” (Adalı, 2021a: 51).

Başkahramanın yine gittiği yeri söyleyemeyeceği için yalana başvurduğunu görüyoruz.

Barış hemen anahtarlığını ovuşturup, “Sahil Güvenlik,” dedi ve karşısına çıkan görevliye durumu anlatmaya başladı.

“Acaba yakın bir yerde atom bombası da var mı? diye sordu telefondaki görevli alay ederek.

“Bu atom bombasından daha kötü,” dedi Barış.

Kahkahalarla güldü karşıdaki adam. Takımın öteki üyeleri de aradıkları yerlerden benzer tepkiler alıyordu (Adalı, 2021a: 56).

Yetkililer önce çocukları önemsemiyorlar ve onlarla alaycı bir şekilde konuşuyorlar burada yetişkinlerin çocuklara bakış açısını görüyoruz.

Parçalanmakta olan petrol tankerini hatırlıyor musunuz?” diye sordu Barış.

“Evet,” dedi karşıdaki yetkili.

O konudaki uyarıyı biz yapmıştık. Sizin gibi alaycı bir yetkili, gemiyle ilgili kimlik bilgilerini verdiğimizde ciddiye almıştı bizi. Böylece bir çevre felaketi önlenmiş oldu.”

“Peki,” dedi yetkili. “Nereden nereye gidiyordu o gemi?”

Bu bilgi, siyasal nedenlerle basında yer almamıştı.

“Panama bandıralı Gabriella adlı 1500 tonluk bir petrol tankeri, Rusya’dan aldığı petrolü Fransa’ya götürüyordu.”

Görevli bir anda ciddileşti.

“Sizi hemen komutana bağlıyorum,” dedi (Adalı, 2021a: 57-58).

Yetkilinin, çocuklara inanmak için kanıt istediğini görüyoruz. Bu da büyüklerin çocuklara bakış açısına işaretir.

“Ertesi gün, birer mazeret bulup okuldan biraz geç döneceklerini söylediler annelerine” (Adalı, 2021a: 66).

Okuldan tam saatinde çıktıkları halde toplantı yapabilmek için annelerine geç çıkacaklarını söyleyerek yalan söylüyorlar. Bu okuyucuları yalana teşvik edebilir.

“Bu Pazar annelerinizden pikniğe gitmek için izin alın,” dedi Atamya. “Alliano’yi kurtarmaya gidiyorsunuz” (Adalı, 2021a: 70).

Yine yalan söylüyorlar bu sefer Atamya onlara yalan söylemelerini söylüyor. Okuyucularda, tanımadığı kişilere sonsuz güven duymak ve onların talimatıyla aileye yalan söylemek gibi yanlış örnek oluşturabilir.

“Bu ülkede böyle gençler oldukça hiçbir karanlık güç önümüze geçemez,” diye mırıldandı kendi kendine (Adalı, 2021a: 92).

Projelerinde onlara yardım eden komutanın gençlere bakış açısını görüyoruz.

“Böyle özverili gençler varken ülkemizin sırtı yere gelmez,” diye düşünüyordu (Adalı, 2021a: 97).

Vali Okutan’ın gençler hakkındaki görüşüne yer verilerek gençlere bakış açısı ve onlara verilen değer ortaya koymak istenmiş.

4.2. Atlantis’in Çocukları 2 Adlı Kitaptaki Bulgular ve Yorumlar

Sayfa: 106

Karakterler: Tekin, Aslıhan, Elif, Emre, Barış, Orfe, Kora, Alenya, Enkisel, Kalha, Astra, Enki, Sunku, Atamya

Kısa Özet

Çevre Kardeşliği Takımı ve Atlantis’lilerin yardımlarıyla çeşitli çevre sorunlarına dikkat çekilerek bu sorunlara çözümler bulunuyor. Çevre için büyük projeler başlatılarak bütün

dünyaya örnek olunacak çocuk gücünü gösteriyorlar. Atlantisliilerin ve ÇKT'nin maceralarını, çevreye zarar verenlere karşı başlattıkları savaşları okuduğumuz bir kitap.

Bilim Kurgu Örnekleri

“Zamanın bir kırılma noktası var,” dedi Atamya dönecekleri gün. “Sizi o noktadan geçireceğiz. Böylece geriye döndüğünüzde, burada yaşadığınız bir hafta, hiç yaşanmamış gibi olacak” (Adalı, 2021b: 11).

“Bütün bunlar geçmişte yaşanmış şeyler olduğu için onları izleyebiliyoruz. Dilediğimiz tarihe bir tür ayna tutup olanları görebiliyoruz. Ama olmamış, yaşanmamış bir şeyi göremeyiz ki... Onun için geleceğe de gidemiyoruz” (Adalı, 2021b: 15).

Zaman yolculuğuyla geçmişe gidilip geleceğe gidilememesine mantıklı bir dayanak bulunmuştur. Bilim kurgu örneğidir.

...“zaman salonu. Sizin televizyon ekranlarınız gibi bir aygıt bu. Koordinatlarını ayarlayarak istediğimiz çağda, dilediğimiz yerdeki her olayı izleyebiliriz buradan. İstersek o çağlara yolculuk da yapabiliriz” (Adalı, 2021b: 16).

Bilim kurgu örneğidir. Zaman yolculuğu yapmadan zamanda nasıl geriye gideceğini anlatıyor.

“Herkesin nereye gittiğini pek merak ettiği bu atıkları, gecenin geç bir saatinde, büyük bir balonla Sibirya'ya götürüp radyasyonlu çukurlara döküyordu Tekin” (Adalı, 2021b: 40).

“Kalem biçimindeki aygıtıyla bir balon üretilip hızla Ayvalık yönüne uçuşması, yalnızca birkaç dakikasını almıştı” (Adalı, 2021b: 43).

“Tekin'in bilmediği bir dilde bağırıyordu teknedekiler ama Atlantisliilerin kazandırdığı düşünce okuma becerisi sayesinde, hepsinin, ‘İmdat!’ diye bağırıldığını anlıyordu” (Adalı, 2021b: 43-44).

Düşünce okuma yeteneğinin beyindeki radyo dalgalarını okumak gibi bir bilimsel yola bağladıkları için bu bir bilim kurgu örneğidir.

“Balon aygıtını çıkarıp üç büyük balon üretti hemen. İki balonu teknenin altına yönlendirdi. Bunlar, iki yandan tekneyi destekleyip batmasını önleyecekti. Üçüncü balonu ise tekneyi hareket ettirmek üzere arkaya yönlendirdi” (Adalı, 2021b: 44).

Teknenin batmasını ve kıyıya ulaşmasını kalemiyle oluşturduğu balonlarda sağladı. Bu bir bilim kurgu örneğidir.

“Sunku Dede, uydu aracılığıyla taşıtları izlemek için kullanılan bir sistemden yararlanarak Ayvalık yöresine gelen tüm TIR’ları izlemeye alabileceğini söyledi,” dedi Enkisel (Adalı, 2021b: 52).

“Biliyorsunuz, burada salgınlara neden olabilecek virüslerden arınmanız için on beş dakika kadar bu odada kalmanız gerekiyor” (Adalı, 2021b: 91).

Kızılötesi ışınlarıyla bilimsel bir dayanak oluşturdukları için bilim kurgu örneğidir.

“Bilimadamlarımız yeni bir asansör sistemi geliştiriyorlar. Atlantis’ten yüzeye ulaşacak olan bu asansörün tepesi açılarak sizin futbol sahalarınız kadar büyük bir düzlük oluşturacak. Bu düzlüğü gizlenmesi çok kolay. Zaten istediğimiz zaman denizin dibine indirebileceğiz onu. Yani sınırlı bir biçimde de olsa sizin dünyanızı paylaşabileceğiz” (Adalı, 2021b: 95-96).

Yetkinlikler

Tablo 3

Atlantis’in Çocukları 2 kitabında yetkinliklerin yer alma durumu

Yetkinlikler	f
Ana dilde iletişim	1
Yabancı dillerde iletişim	0
Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler	1
Dijital yetkinlik	6
Öğrenmeyi Öğrenme	6
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	28
İnisiyatif alma ve girişimcilik	8

Tablo 3'ün devamı

Kültürel farkındalık ve ifade

0

Tablo 3 incelendiğinde “Atlantis’in Çocukları 2” adlı eserde toplam 6 yetkinliğe yer verilmiştir. Bu yetkinliklerin tekrar sayısı 49’dur. Ana dilde iletişim 1, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler 1, dijital yetkinlik 6, öğrenmeyi öğrenme 6, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler 28, inisiyatif alma ve girişimcilik 8 kez tekrar etmiştir. Yabancı dillerde iletişim, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliklerine yer verilmemiştir. Yer verilen yetkinliklere ait bulgular kitapta şu şekilde aktarılmaktadır:

Ana Dilde İletişim

“Çocuklar, Atlantis’in her tarafını hayranlıkla gezmişler, özellikle binlerce yıllık eserlerin sergilendiği büyük müzede çok ilginç şeyler görmüş, bir sürü yeni bilgi edinmişlerdi. Ama hepsinin en çok sevdiği şey, Atlantis futbolu olmuştur” (Adalı, 2021b: 7).

Yeni bilgi ve beceriler kazanmak öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine* örnektir.

Bir yandan bilgi alışverişi yaparken kullanılan dilsel unsurlar nedeniyle ana dilde iletişim.

Yabancı Dillerde İletişim

Atlantis’in Çocukları 2 kitabında yabancı dillerde iletişim yetkinliğine yer verilmemiştir.

Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler

“O gece, ÇKT üyeleriyle Atlantisli arkadaşları, bilgisayarların başında iki saat boyunca terk edilen hayvanlar konusunda neler yapılabileceğini tartıştılar.” (Adalı, 2021b: 68).

Çevredeki belde belediyeleri, gönüllülerin topladığı dönüştürülebilir atıkları satarak elde ettikleri gelirin bir bölümü, büyük inşaatlarda büro olarak kullanılan, “konteynır” adı verilen prefabrik yapılardan almak için harcanabilirse çok güzel hayvan barınakları oluşturulabilirdi. Çevre gönüllüleri kendilerine gösterilecek uygun bir yerde, bu barınakların üstüne oturtulacağı betonu dökebilirlerdi (Adalı, 2021b: 68).

Günlük hayatta karşılaşılan problemleri matematiksel düşünme tarzını kullanarak mantıklı yollarla çözümler üretmek matematiksel yetkinliğe örnektir. Hedeflere ulaşmak için planlama yapma açısından ise inisiyatif alma ve girişimcilik* örneğidir.

Dijital Yetkinlik

“Herkes evine koşup telefonların başına geçsin. Düşüncelerimizi anlatın konuşabildiğiniz herkese” (Adalı, 2021b: 29).

“Herhangi bir gereksinimleri olduğunda araması için telefon numaralarını verdi Tekin’e. Onu bir kez daha kutlayıp kapattı telefonu” (Adalı, 2021b: 34).

İletişimi teknolojiyle sağladıkları için dijital yetkinlik.

“Pazar günü Tekin, internet aracılığıyla altı tatil merkezindeki arkadaşlarıyla bağlantı kurdu” (Adalı, 2021b: 36).

“Bir sabah, bilgisayarının başına geçip Atamya’yı aradı” (Adalı, 2021b: 49)

İnternet aracılığıyla iletişim kurdukları için dijital yetkinliğe örnektir.

“İletişim anahtarlığını açık tut, fısıldayarak bile olsa bilgi ver bize” (Adalı, 2021b: 56).

“Ah, ama bunlar Türkçe, nasıl okuyacağız? diye sızlandı Enkisel.

“Kolayı var,” dedi Enki Dede, “bilgisayarda taratır, çeviri programına yüklersin, olur biter” (Adalı, 2021b: 93).

Teknolojiye hâkim olma ve onu kullanma dijital yetkinliğe örnektir.

Öğrenmeyi Öğrenme

“Aslıhan, Atamya 'ya süttten peynir yapmayı öğretti” (Adalı, 2021b: 9).

“Atamya da ona sütiin içine bir kaşık bal, bir çay kaşığı tarçın koyarak baş ağrısına ağrı kesicilerden bile daha iyi gelen bir şurup yapmayı...” (Adalı, 2021b: 9)

“Barış ve Emre, uçan koltuk ve uçan balonları daha iyi kullanmayı öğrendiler” (Adalı, 2021b: 9).

“Onlar da Atlantisli arkadaşlarına basketbol oynamayı öğrettiler” (Adalı, 2021b: 9).

“...Enki'nin yardımıyla, hafif eğimli bir yamaca yapay kar yağdırmak oldu. Kış mevsimini hiç bilmeyen Atlantisli çocuklara kızakla kaymayı, kardan adam yapıp kartopu oynamayı öğrettiler” (Adalı, 2021b: 11).

Bilgi alışverişi, yeni bilgi öğrenme ve öğretme öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine örnektir.

Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler

“Atlantisli çocuklarla dostlukları geliştikçe hepsi birbirini daha çok sevdi” (Adalı, 2021b: 9).

Sevgi ve dostluk değerleri kişisel yetkinliklerdir bu yüzden sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Yeni dostlarıyla işbirliği yapacak olmaları, bizimkileri pek keyiflendirmişti doğrusu” (Adalı, 2021b: 10).

Dostluk ve yardımseverlik değerlerine örnektir. Kişisel ve kişilerarası yetkinlikleri sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler içerir.

“Sizinle yaptığımız işbirliğinin bir sonucu bu olacak. Bor madenini kullanmayı öğrenip halkınıza da öğreteceksiniz. Onun da sırası gelecek. Ama yavaş ve dikkatli adımlar atmak zorundayız. Yoksa tüm dünyayı bir karmaşaya sürükleriz” (Adalı, 2021b: 11).

Öncelikle yardımlaşma sonucunda ne denli büyük işler yapılabileceğine dikkat çekilerek işlerin sabırla yapılmasının ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır. Yani yardımseverlik ve sabır değerlerine örnek teşkil eder. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Çevre Kardeşliği Takımı üyeleri, gözyaşlarını tutamamışlardı, ağlıyorlardı” (Adalı, 2021b: 24).

Atatürk’ün zeybek oynadığı zamana yolculuk yapıp onu izlediklerinde duygulanıp ağlamaları, Atatürk’e duydukları derin sevgi, sevgi değeri için bir örnektir. Kişisel değerler sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlerin içerisinde yer almaktadır.

“...Onun size bıraktığı emanetleri iyi korumalısınız,” dedi (Adalı, 2021b: 25).

Atatürk’ün emanetlerinin korunması gerektiği yani çocukların bir sorumluluğu olduğunu söylediği için sorumluluk değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Belki Çevre Kardeşliği Takımı yardımcı olabilir bu projeye,” dedi Tekin (Adalı, 2021b: 28).

Koyları temizleme projesine yardım ediyorlar. Yardımseverlik değerine örnektir. Toplum için, topluma yarar sağlamak için yapılan bu eylem sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Başkan gönüllülerin oylarıyla seçilecek,” diye susturdu onu Tekin. “Tüm etkinliklerimiz demokratik bir biçimde gerçekleştirilecek...” (Adalı, 2021b: 31).

Adalet değerine örnektir. Demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı bireyler olmaları sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“...Niye adını Altın Eylem koymuyoruz?”

Hemen bir tartışma başladı öğrencilerin arasında, yeni ad önerileri türetildi... (Adalı, 2021b: 32).

Demokratik bir seçim sonucu etkinliğe ad bulmaları adalet değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Pazartesi günü, tatilini geçirmek üzere o yöreye gelen 2000 genç, her zamanki gibi güldü, eğlendi. Kimisi yüzdü, kimisi balık tuttu, kimisi kuytuda arkadaşlarıyla konuştu. Ama saat tam 17.00’ de Altınoluk-Altınova arasındaki kıyı şeridinde,

ellerinde birer torbayla çöp toplayan ikişer kişilik gönüllüler çıkıverdi ortaya” (Adalı, 2021b: 37).

Tatillerini yapan gençlerin sorumluluk bilincinde olduklarını, sorumluluklarını bilerek tam saatinde görevlerinin başında olduklarına yer verilmiş. Sorumluluk değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

“Kalha ve Alenya, hem Atlantis’i hem de ÇKT üyelerini her gün düzenli olarak bilgilendiriyorlardı” (Adalı, 2021b: 41).

Atlantisli çocuklarla işbirliği yardımseverlik değerine örnek oluşturmaktadır. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“İnsan dolu bir tekne! Fırtınada sürükleniyor. Acele yardım gerekiyor” (Adalı, 2021b: 43).

Batmak üzere olan tekneyi fark edip hemen yardım çağırıyorlar ve teknedekileri kurtarmak için yardıma koşuyorlar bu yardımseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnek teşkil etmektedir.

“...doğanın dünyamıza sunduğu güzellikleri korumanın yollarını düşünürken gözleri kapandı usulca” (Adalı, 2021b: 50).

Doğa sevgisi, doğaya duyulan saygı. Doğaya duyulan saygı, topluma, insanlığa duyulan saygıdır. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

“...Astra ve Kora, nöbetleşe başında duracaklar ve bir şey yakalarlarsa en kısa sürede sana bildirecekler” (Adalı, 2021b: 53).

Kaçak göçmenlerin tespiti için kullanılan sistemin başında Atlantisli çocuklar duracak ve Türkiye’deki çocukları bilgilendirecekler yani yardımlaşarak işbirliği içinde çalışıyorlar. Yardımseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

“Az sonra, köpekle oynamak için bahçeye çıktı Tekin” (Adalı, 2021b: 53).

Hayvan sevgisine örnektir. Sevgi değerini içerir. Kişisel değerleri içeren yetkinlik sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliktir.

“Uluslararası boyuttaki bir insan kaçırma çetesinin Türkiye ayağı tümüyle çökertilmiş, Asya ve Avrupa’daki uzantılarıyla ilgili önemli bilgiler ele geçirilmişti” (Adalı, 2021b: 60).

Vatan için yapılan her şey vatanseverlik değerine örnektir ve bu da sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler içerisinde yer almaktadır.

“Doğrusu sahibini bulup onu geri vermeyi hiç istemiyordu Tekin. Ama böyle yapması gerektiğini de biliyordu” (Adalı, 2021b: 61).

Bir şeyi yapmak istemediği halde doğru olduğunu bildiği için yapmak istemediği şeyi yapması bir özdenetim örneğidir aynı zamanda sorumluluklarını bilen ve bunları yerine getiren bir örnek de görüyoruz. Kişisel yetkinlikler, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler arasındadır.

“Ama bakımı ve her türlü sorumluluğu senin görevin olacak. Gezdirmesi, beslenmesi, her şeyi...” (Adalı, 2021b: 65).

Bir şeyi istiyorsan sorumluluğu almalısın mesajını içerir. Sorumluluk değerine örnektir. Bu sorumluluk gerçekleştiğinde de öz denetim değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

“Kalkıp öptü annesini Tekin, ‘Sağ ol anne,’ dedi. Sıcacık bir duyguyla dolmuştu yüreği” (Adalı, 2021b: 67).

Sevgi değerine örnektir. Kişisel değerler, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“O gece, ÇKT üyeleriyle Atlantisli arkadaşları, bilgisayarların başında iki saat boyunca terk edilen hayvanlar konusunda neler yapılabileceğini tartıştılar” (Adalı, 2021b: 68).

Arkadaşlarına fikir danışıp onlardan yardım aldığı için yardımseverlik değerine örnektir. Bireylerin toplum hayatına yapıcı bir şekilde katılması ve gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılması sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir. İletişimi bilgisayarla sağladıkları için de dijital yetkinliğe* örnektir.

“Çamlık İnşaat Şirketi, beton zeminlerin hazırlanmasını gönüllü olarak üstlenmişti. Aynı şirket, kullanmadığı konteynırlardan iki tanesini barınağa armağan etmiş, aracılık yaparak öteki konteynırların da çok ucuza alınmasını sağlamıştı” (Adalı, 2021b: 69).

Yardımseverlik değerine örnektir. Yardımlaşmanın işleri ne kadar kolaylaştıracağı mesajını içerir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Hayvanların yemek ve su kaplarını Çevre İçin Altın Eylem Gönüllüleri kendi harçlıklarıyla almışlardı. Yöre halkının katkılarıyla, hayvanlara uzun bir süre yetecek kadar kedi ve köpek maması da satın alınmıştı” (Adalı, 2021b: 70).

Çevre İçin Altın Eylem Gönüllüleri ve yöre halkının katkıları, işbirliğiyle ihtiyaçların tamamlandığını okuyoruz. Yardımlaşmanın önemine vurgu yapılmış işlerin hep işbirliğiyle halledildiğine dikkat çekilmiştir. Yardımseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

“Orfe’ye sarılıp hıçkırma hıçkırma ağladı” (Adalı, 2021b: 71).

Köpeğine sarılarak ağlayan Tekin’den hayvan sevgisini görüyoruz. Sevgi değerine örnektir. Ayrıca Orfe Tekin’in hayvan dostudur bu yüzden dostluk değerine de örnektir. Kişisel değerleri sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinler barındırır.

“Hemen oracıkta, kış aylarını da o yörede geçirenlerden on kişilik bir gönüllü kurulu oluşturuldu. Bu gönüllüler, çevrelerindeki kasaplardan atılacak etleri ve kemikleri toplayacaklar, haşlayıp barınağa getireceklerdi. Yöredeki büyük marketlerden de bu bağlamda destek sözü alınmıştı” (Adalı, 2021b: 71).

Yardımlaşmaya dikkat çekilmiş. Yardımseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnek teşkil etmektedir.

“İlk iş olarak Atlantis’le bağlantı kurdu Tekin.(...) Konuyu hemen Atamya ve öteki çocuklarla tartışacaklarını söylediler” (Adalı, 2021b: 77).

Ne yapacağını kestiremediğin zamanlarda yardım almak en iyi şeydir mesajını içerir. Yardımseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

“ÇKT Atlantis üyeleri olarak bizim size yardımımız dokunabilir mi?(...) Evet olabilir” (Adalı, 2021b: 78).

Atlantis üyeleri ve ÇKT birlikte çalışıyor, yardımseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

“O gece tam dokuzda parktaki yerlerinde buluşmak üzere sözleşip ayrıldılar. Sözleştikleri saatte buluşup gelen kavanozları dağıtmak üzere yola koyuldular” (Adalı, 2021b: 83).

Sözleştikleri saatlere çok dikkat ediyorlar, kitapta özellikle vurgulanıyor hep. Kişinin sözünde durması, sorumluluklarını bilmesi mesajı yer alıyor. Sorumluluk değerine örnek teşkil eder. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

“Okullar için kavanozları ve bidonları Biyoyakıt şirketi sağlayacaktı. Toplanan yağlar için ödenecek para, Milli Eğitim Müdürlüğü'nün açtığı özel bir hesaba yatırılacak ve belli aralıklarla, okul kitaplığına yeni kitaplar alınmak üzere okullar arasında eşit olarak paylaştırılacaktı” (Adalı, 2021b: 85).

“Hem toprağın ve denizin temiz kalmasına hem de ülke ekonomisine katkıda bulunabildikleri için gerçekten çok mutluydu çocuklar” (Adalı, 2021b: 85).

Çevreyi korumak, ülke ekonomisine katkı sağlamak vatanseverlik değerine örnektir. Topluma yapıcı destek sağlamak sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

Hedefler için plan yapma ve proje yönetme yeteneğini içerdiği için inisiyatif alma ve girişimcilik*.

“Getirdikleri armağanlar, Atlantisli dostlarını pek sevindirmişti” (Adalı, 2021b: 91).

Dostluk değerine örnektir. Kişisel yetkinlikler, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler içerisinde yer almaktadır.

“Elif, balık avlamak için getirilen yemlerden bir avuç alarak elini balonun dışına uzattı. Yavru kalkanlar, sanki yıllardır böyle yaparlarmış gibi Elif'in elindeki yemleri kaparak yemeye başladılar” (Adalı, 2021b: 104).

Hayvan sevgisi, sevgi değerine örnektir. Kişisel yetkinlikler, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler içerisinde bulunmaktadır.

İnisiyatif Alma ve Girişimcilik

“Gönüllü olanları, yarın öğleden sonra parkta toplantıya çağırın. Ben de akşam bir örgütlenme programı hazırlayayım” (Adalı, 2021b: 29).

Hedeflere ulaşabilmek adına planlama yapma ve proje yönetme becerisi içerdiği için inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliğine örnektir.

“ÇKT olarak aldıkları karara göre, dönüştürülebilir atıkları, satıp gelir sağlamaları için belde belediyelerine vereceklerdi” (Adalı, 2021b: 37).

“Herkesin nereye gittiğini pek merak ettiği bu atıkları, gecenin geç bir saatinde, büyük bir balonla Sibirya’ya götürüp radyasyonlu çukurlara döküyordu Tekin” (Adalı, 2021b: 40).

“Sert bir dalga, her an parçalayabilirdi tekneyi. Tekin’in çok acil bir çözüm bulması gerekiyordu. Aklına gelen ilk şeyi yaptı” (Adalı, 2021b: 44).

Karşılaşılan bir problem karşısında aklına ilk gelen yaratıcı lakin risk alarak uygulanan bu çözüm inisiyatif alma ve girişimcilik örneğidir. Çünkü risk almak ve yaratıcı yenilikler bu yetkinlik altında değerlendirilir.

“Ama Çevre İçin Altın Eylem Gönüllüleri’nin çalışmaları öyle bir düzene oturmuştu ki yaz sonuna kadar tıkr tıkr yürüyecekti” (Adalı, 2021b: 72).

“Öğrencileri örgütleyerek evlerdeki atık yağların bir kaptaki biriktirilmesini sağlayabilirsiniz. Biriken yağları toplayıp bunları işleyen firmalara satabilirsiniz. Böylece hem kirliliği önlemiş olursunuz hem de başka işlerde kullanmak üzere para kazanmış olursunuz...” (Adalı, 2021b: 77).

“Evlerden ve işyerlerinden atık organik yağları toplamak istiyoruz,” dedi Tekin. (...) “Önce bizim okuldan başlayacağız. Sonra çevremizdeki öteki okulları örgütleyeceğiz. Her öğrenci arkadaşımız ayda beş litre atık yağ getirirse yalnız bizim okulda ayda iki ton yağ toplanır” (Adalı, 2021b: 79-80).

Hedeflere ulaşabilmek amacıyla planlama yapma ve yönetme inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliğine örnektir.

Kültürel Farkındalık ve İfade

Atlantis’in Çocukları 2 kitabında kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğine yer verilmemiştir.

Eğitsel İletiler

Bu başlıkta incelenen kitaptaki eğitsel değer taşıyan örneklerle yer verilmiştir.

Üçgen bir sahada, sarı, kırmızı ve mavi formalı; biri kaleci, yedişer kişilik üç takım arasında oynanıyordu. Üç kale ile sarı, kırmızı ve mavi renkli üç top vardı. Her takım, kendi topunu rakip kalelerden birine sokmaya çalışıyordu. Oyunun kuralları, başlangıçta bizimkilere bir parça karışık gelmişti. Örneğin kalenize gelen topu uzaklaştırmak isterken öteki iki takımdan birinin kalesine gol attınız. Top hangi renkteyse o takım sayı kazanıyordu. Yani sizin takıma yararı değil, zararı oluyordu bu golün (Adalı, 2021b: 8).

Atlantis futbolu kurmaca bir oyundur. Kitapta Atlantislilerle sürekli bilgi alışverişi halindeler kahramanlarımız bildiği şeyleri Atlantislilere öğretiyor. Atlantisliler ise kahramanlarımıza öğretiyorlardı. İki kültür arasında kültürleşmeye yer verildiğini söyleyebiliriz. Bilginin paylaştıkça güzelleştiği alt mesajına ulaşılabilir.

“Ama yavaş ve dikkatli adımlar atmak zorundayız. Yoksa tüm dünyayı bir karmaşaya sürükleriz” (Adalı, 2021b: 11).

Öz denetimli olmalısınız mesajını içerir. (Öz denetim değerler başlığı altında alınmamasının sebebi bir özdenetim örneğinden ziyade öz denetimli olmalısınız mesajının verilmesidir bu yüzden eğitsel mesajlar başlığı altında incelenmiştir.)

“...Kartopu oynamayı öğrettiler. Birlikte gerçekten çok eğlendiler” (Adalı, 2021b: 11).

Eğlenmeye de sık sık yer verilmiştir. Çevre için ne kadar bilinçli olsalar uğraşmalar da eğlencelerine de yer ayırıyorlar.

“Örneğin ABD'nin Japonya'ya atom bombası atmasını önleyebiliriz” (Adalı, 2021b: 11).

Gerçek bir bilgidir. Geçmişte meydana gelen bu felaketten okuyucuları haberdar etmektedir. Eğitsel bir bilgidir.

Sayfa 12, 13, 14, 15' de insanlık tarihine dair hikâyeler anlatılıyor ve bu hikâyeler gerçek hikâyelerdir atların anavatanının Amerika olduğu, Amerika'daki atların neslinin nasıl tükendiği daha sonra İspanyadan atlar getirildiğini. Kıtaların hareket ettiğine dair gerçek

bilgiler verilmiştir. Bunlar okuyucuyu aydınlatan aynı zamanda bu konulara dikkat çekerek okuyucuda merak uyandırabilecek eğitsel bilgilerdir.

“Avını, sürükleyerek o dalın üstüne yerleştirdi. ‘Yerle sürtünmeyi azaltmak için ilkel bir kızak hazırlıyor,’ diye fısıldadı Enki. Dalın ucuna, sarmaşıklardan yaptığı bir ipi bağlayan avcı, çeke çeke avını götürmeye başladı.(...) Az sonra geyiğin derisi yüzülmüş, tuzlanmış; kuruması için barınakları olan mağaranın içine götürülmüştü” (Adalı, 2021b: 19).

Eski çağlardaki avlanma ve eti koruma yöntemleri anlatılmıştır. Gerçek dolayısıyla eğitici bir bilgidir.

“Pişen etlerin dumanı ve donması için dallara asılan etlerin kan kokusu, yırtıcıları çekecek buldukları yere.” (...) Klanda, karnını doyuran herkes, çocuklar bile, önceden hazırlanmış sopaların ucunu sivriltmeye başlamıştı. Bu sopaları ağaca astıkları etlerin çevresine, karın içine sivri uçları yukarı gelecek ve birer çember oluşturacak biçimde yerleştirdiler. Sonra da ateşin başında bir nöbetçi bırakıp uyumak üzere mağaraya girdiler. Mağaranın önündeki ateş yandığı sürece hiçbir hayvan oraya yaklaşmaya cesaret edemezdi. Yırtıcılara karşı o çağın en büyük silahıydı ateş (Adalı, 2021b: 19-20).

Eski çağlarda insanların yırtıcılara ve tehlikelere karşı nasıl korunduklarını ne gibi aletler kullandıkları hakkında bilgi veren eğitici bir bilgidir.

Sayfa 22 “Zaman Aynasında Atatürk” bölümünde zaman yolculuğu yapan çocukları okuyoruz. Bu çocuklar için eğlenceli bir maceradır. Bu yüzden eğlenceli unsurlar arasına alabiliriz. Hem eğitici bilgiler hem de eğlendirici unsurların olduğu bir kitaptır.

“2 Şubat 1938 gecesi olsun,” dedi Tekin.

“Ne özelliği var ki o günün?” diye sordu Elif.

“O gün Atatürk, Bursa’daymış. Merinos Suni İpek Fabrikası’ni işletmeye açmış. Akşam bir balo varmış Atatürk o gece zeybek havasıyla oynamış(…)” (Adalı, 2021b: 22).

Gerçek bir bilgidir.

“Onun size bıraktığı emanetleri iyi korumalısınız,” dedi (Adalı, 2021b: 25).

Çocuklara Atatürk’ün bıraktığı emanetleri korumalısınız öğüdü verilmiştir.

“Onun tüm ilkelerine, yaptığı tüm devrimlere siz gençler sahip çıkmalısınız ve böyle büyük bir önderiniz olduğu için de gurur duymalısınız,” diye bir kez daha yineledi Atatürk’le ilgili düşüncelerini Enki. (Adalı, 2021b: 25).

Kitaptaki çocuk karakterlere öğüt verirken okuyuculara da eğitici mesajlar verilmiştir.

“...Tekin, sıkı bir kahvaltıdan sonra gazeteyi karıştırmaya başladı” (Adalı, 2021b: 27).

Tekin’in sürekli kitap, gazete okuması okuyucu için güzel bir örnek.

“Başkan gönüllülerin oylarıyla seçilecek,” diye susturdu onu Tekin. “Tüm etkinliklerimiz demokratik bir biçimde gerçekleştirilecek” (Adalı, 2021b: 31).

Koymaları temizleme projesinde başkan belirleme ve diğer tüm etkinliklerin demokratik bir biçimde gerçekleşeceğini söylemesi demokratik ve adil bir etkileşimin olması gerektiği mesajını içerir.

“Atatürk’ten. Onun sözlerinde ve ilkelerinden. Atamız bu ülkeyi biz gençlere emanet etmedi mi? Emanete sahip çıkmanın çeşitli yolları var(...)” (Adalı, 2021b: 39).

Atatürk’e ve sözlerine kitapta birçok yerde yer verilmiştir. Atatürk sevgisi aşılana çalışılmıştır.

“Pakistan, Afganistan ve Irak’tan gelip Avrupa’ya ulaşmak isteyen kaçak göçmenlerdi bunlar” (Adalı, 2021b: 44).

Dünyadaki birçok güncel soruna yer verilmiş bu seride kaçak göçmenler de bunlardan biri. Okuyucuları çeşitli dünya sorunları hakkında bilgilendiriyor.

“Ayvalık’ta yaşayan yaşlı bir şair, Sirenlerin işi bu,” diyordu. “Teknedeki kadın ve çocuklara acıyıp onları kıyıya kadar taşımış olmalı” (Adalı, 2021b: 46).

Mitolojik öğelere de yer verilmiş ve kitapta sayfanın en altında siren tanımı verilmiştir.

“En hoş açıklamayı ise yaşlı bir denizci yapmıştı: ‘Eski denizcilerin ruhları dolaşır bu sularda. Onlar gelip kurtarmıştır tekneyi’” (Adalı, 2021b: 46).

İnsanların çeşitli inanışlarına yer verilmiştir.

“İnsanların, açıklayamadıkları şeyleri hemen ruhlara, perilere, cinlere bağlaması ne kadar ilginç,’ diyordu Tekin” (Adalı, 2021b: 47).

“Hemen, hiç olmayacak hurafeler geliyor akıllarına. Oysa bu çağda insanların artık biliyor olması gerekir cin, peri, denizkızı diye bir şeyin bulunmadığını” (Adalı, 2021b: 47).

“’Babam bunların hep eğitimsizlikten kaynaklandığını söylüyor,’ dedi” (Adalı, 2021b: 47).

“’Sirenlerden söz eden o şair de mi eğitimsiz?’ diye söze karıştı Elif” (Adalı, 2021b: 47).

“’Canım, o da çok romantik biri olmalı,’ dedi Tekin gülerek” (Adalı, 2021b: 47).

Bu tür mitolojik unsurlar, hikâyeler, inanış ve hurafelerle ilgili bunların cahillik, eğitimsizlik ve hatta bazen romantiklik olduğu dile getirilerek bilimsel bir şekilde sonlandırılmıştır bu bölüm.

“Bu olay can kaybı olmadan kapanmıştı ama dünyamızın sıkıntılı yörelerinden kurtulmaya çalışan kaçaklar geldikçe benzeri olaylar sürecekti. Üç beş günde bir, benzeri haberler yer alıyordu gazetelerde. Tekin bu olaya bir çözüm getirmek istiyordu” (Adalı, 2021b: 49).

Sorunlara duyarlı bireyler görüp okuyup geçmiyorlar bir şeyler yapmaya çözüm bulmaya çalışıyorlar verilen bu bilinçli olma mesajı çoğu yerde alt mesaj olarak veriliyor.

“Kime bıraktıklarını biliyor musunuz?”

“Yok canım, birine bırakmış falan değiller. Öylesine, sokağa salıverdiler işte. Tatile gelenlerin çoğu öyle yapıyor. Burada edindikleri kediyi, köpeği sokağa bırakıp gidiyorlar” (Adalı, 2021b: 62).

Yazları tatile gelen yazlıkçıların bir hevesle sahiplendikleri kedi ve köpekleri yaz bitince geri dönerken sokağa bırakmalarından bahsedilmiştir ve bu gerçekten yazlık bölgelerde sık karşılaşılan bir sorundur. Bu soruna da dikkat çekilmiştir.

“Bunu duymak çok şaşırtmıştı Tekin’i. Orfe’nin artık sahibinin olmayışına için için sevinmiş ama kedilere ve köpeklere yapılan bu haksızlığa da çok üzülmüştü” (Adalı, 2021b: 62).

Kendi işine gelen olaylarda bile duyarlılığını yitirmeyen bir karakter görüyoruz bu yönden okuyuculara iyi bir örnektir.

“Dalgın dalgın dolaşırken kendini Burhaniye Belediyesi’nin önünde buluverdi. Acaba belediye ile işbirliği yapıp bu soruna bir çözüm bulamazlar mıydı?” (Adalı, 2021b: 63).

Kendimizin yeterli olamayacağı durumlarda yeterli olabilecek, soruna çözüm bulabilecek mercilere başvurulmalıdır iletisini içerir. İşbirliğine vurgu yapılmıştır.

Yaz sonu, okulların açıldığı ilk gün, ÇKT üyelerini büyük bir sürpriz bekliyordu. Çevre Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan birer temsilci gelmişti okullarına. Açılış töreni sırasında bu iki görevli, Çevre Bakanlığı’nın madalyası, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın teşekkür belgeleriyle ödüllendirdi bu eylemi başlatan beş arkadaşı. Madalyaları boyunlarına asılırken bütün okul çılgınca alkışlıyordu çevreci gençleri. En çok alkışlayan da Okul Müdürü Murat Bey olmuştu. Gözleri yaşlarla dolan Murat Bey, tören sonrasında koşup teker teker coşkuyla öptü ÇKT üyelerini (Adalı, 2021b: 73).

Yapılan iyi şeyler takdir edilir ve ödüllendirilir yani iyi şeyler teşvik ediliyor.

...Türkiye’de he yıl 350 bin ton kızartma yağı lavabolara dökülüyordu. Bu yağlar denize akarak, toprağa sızarak denizin ve yer altı sularının kirlenmesine neden oluyordu. Bir litre atık yağ, bir milyon litre suyu kirletebiliyordu. 350 bin ton atık yağın denizlerde nasıl bir kirliliğe yol açabileceğini düşünmek bile tüylerini ürpertti Tekin’in. Oysa bu atık bitkisel yağlardan sabun, biyolojik yakıt ve hayvan yemi üretilebiliyordu (Adalı, 2021b: 76-77).

Atık yağların lavaboya oradan da denize dökülmesiyle oluşan deniz kirliliğine ve bu yağların nasıl değerlendirilerek bu çevre kirliliğinin önüne geçilebileceğine dikkat çekilmiştir.

Sayfa 25 ÇEVKO Vakfı’ndan bahsedilmiş gerçek bir kuruluştur. Bilgilendirici olmuştur.

“Atlantis Halk Meclisi, sana ve ÇKT üyelerine Atlantis Çevre Koruma Ödülü’nün verilmesini kararlaştırdı,” dedi Atamya (Adalı, 2021b: 87).

İyi işler ödüllendirilir mesajı vererek iyiliğe teşvik ediyor çocuklar.

“‘Bunlar, genç dostlarımızın çevreye karşı duyarlı olmalarının armağanı,’ dedi Atamya sakın bir sesle” (Adalı, 2021b: 97).

Çevreye duyarlı oldukları için ödüllendiriliyorlar yani okuyucuları gizil öğrenmeyle çevreye duyarlı olmaya çağırıyor yazar.

“O gece için büyük bir çocuk şenliği düzenlenmişti. Adı çocuk şenliğiydi ama her yaştan Atlantisli katılmıştı büyük parkta düzenlenen bu eğlenceye. Dans edenler şarkı söyleyenler, çeşitli oyunlar oynayanlar doldurmuştu büyük parkı” (Adalı, 2021b: 101).

“...bugün balık avlamaya gidiyoruz” (Adalı, 2021b: 102).

“Balık avı, bir anda balık yeme şenliğine dönüşmüştü” (Adalı, 2021b: 105).

“Gülmek, yaşayabileceğimiz en güzel şeylerden biridir. Ne mutlu size ki gülebilişsiniz. İnsanların en büyük özelliklerinden biridir gülebilmek...” (Adalı, 2021b: 105).

Gülmek güzeldir mesajını içerir. Eğlenceye de yer verilmeli mesajını içermektedir.

Yorum

Bu başlık altında incelenen kitaptaki çocuğa bakış açısına ve eleştirilere yer verilmiştir.

“Sonunda Tekin, bir basın toplantısı düzenlemeye karar verdi. Gönüllülerin tümüne haber yolladıktan sonra kendini arayan gazetecileri Nergislidere Parkı’na davet etti. Yalnız basın mensupları ve gönüllüler değil, mahallenin tüm anne-babaları da gelmişti parktaki basın toplantısına” (Adalı, 2021b: 32).

Çocukların fikir ve etkinliklerinin yetişkinler tarafından ne kadar önemsendiğine dair bir olaydır bu. Okuyan çocuklara da kendilerinin farkında güçlü bireyler olduklarını hatırlatıcı bir mesajdır. Kitaptaki çocuğa bakış açısını görmekteyiz.

“Basın mensupları Tekin’le ailesinin tatillerini geçirdikleri siteye koştular hemen” (Adalı, 2021b: 39).

Çocukların projesine basının ilgisi, yetişkinlerin çocuğa bakış açısını onlara ve onların projelerine verdikleri önemi göstermektedir.

Dünya basınında, “Türkiye çevre duyarlılığında önemli bir model oluşturuyor.” Başlığıyla yer aldı bu haber. ÇKT öyle bir örgütlenme kurmuştu ki tatili bitip de evine dönenlerin yerini yeni gönüllüler alıyor ve eylem sürüyordu. Çeşitli ülkelerde benzer

gönüllü örgütleri hayata geçmişti bile. En azından, yaz turizminin kirliliğine karşı dünya ölçeğinde bir eylemin başlamasını sağlamıştır ÇKT üyeleri (Adalı, 2021b: 41).

Çocukların ne denli büyük işler başarabileceğine dikkat çekilmiş. Dünya çapında bir proje başlatabildiklerini söyleyerek çocuklara bakış açısını görmekteyiz.

“Çevre İçin Altın Eylem Gönüllüleri'nin bu eylemi ülkemizin tüm kıyı şeridinde yayılmış, kıyılarımızın temizliğine önemli boyutlarda katkı sağlanmıştı” (Adalı, 2021b: 73).

Çocukların başlattığı bir eylemin ülke boyutunda yayıldığı ve işe yarayarak fayda sağladığı bir proje haline geldiğini görüyoruz. Burada yine çocukların yapabileceği şeyler dikkat çekmektedir ve bize çocuğa bakış açısını göstermektedir yazar.

“Tekin, bir Pazar sabahı, gazetede bir haber okudu: Türkiye’de her yıl 350 bin ton kızartma yağı lavabolara dökülüyordu.(...) Konuyu hemen Atamya ve öteki çocuklarla tartışacaklarını söylediler. Tekin de kendi arkadaşlarını toplayacaktı” (Adalı, 2021b: 76-77).

Genel olarak Tekin çok ön plana çıkarılmış, neredeyse bütün fikirler Tekin’den çıkıyor. Bu bir karakterin çok idealize edilmesi ve liderleştirilmesi açısından olumsuz bir durumdur.

“Evlerden ve işyerlerinden atık organik yağları toplamak istiyoruz,”(...) “Önce bizim okuldan başlayacağız. Sonra çevremizdeki öteki okulları örgütleyeceğiz. Her öğrenci arkadaşımız ayda beş litre atık yağ getirirse yalnız bizim okulda ayda iki ton yağ toplanır” (Adalı, 2021b: 79-80).

Atık yağların okullardaki bidonlarda toplanmasına ilişkin gerçek hayatta bir proje var zaten fakat kitapta bu sanki yok ve böyle bir çözüm yeni bulunuyor gibi görülüyor okuyucular bunu algılayamayıp hiçbir şey yapılmadığını düşünerek yanıltıcı bir bilgiye sahip olabilirler.

“Ertesi sabah, okul gazetecilerin baskınına uğramıştı. Her kafadan bir ses çıkıyor, sorular birbirini izliyordu” (Adalı, 2021b: 83).

Çocukların başlattığı atık yağ toplama projesine gösterilen ilgi aslında çocuklara gösterilen ilgi onlara verilen değeri de göstermektedir.

“Gazetelerden biri Altın Gençler Yine İş Başında diye kocaman bir başlık atmıştı” (Adalı, 2021b: 83).

Gençlere bakış açısını görüyoruz.

“...Arkadaşlarla buluşacağız, diye çıkarız evden” (Adalı, 2021b: 88).

Atlantisliler’den ödül almak için Atlantis’e gidecek olan çocuklar ailelerine yalan söyleyeceklerini söylüyorlar. Çocuk psikolojisinde bu, yalan söylediğinde ödül alabilirsın gibi bir genellemeyle kötü bir şeyi idealize edebilir.

“Arkadaşları adına Tekin kısacık bir konuşma yaptı” (Adalı, 2021b: 99).

Kitapta açıklamaları hep Tekin yapıyor Tekin çok ön plana çıkartılmış karakterlerin bu kadar idealize edilerek öne çıkarılması, hiç kusuru yokmuş gibi yansıtılması gerçekçi olmadığı gibi okuyucular açısından olumlu da değildir.

“Açıkgöz bir balığın, aptal bir balığın önündeki yemi yıldırım gibi atılıp kapıvermesine çok güldüler” (Adalı, 2021b: 105).

Aptalın TDK sözlükteki tanımı: zekâsı pek gelişmemiş, zekâ yoksunu, alık, ahmak, alık salık(TDK, 2011). Aptal yerine saf, yavaş balık gibi sıfatlar kullanılabilirdi. Ayırıcı ve hakaret anlamında kullanılan bir ifade olduğu için çocuk kitaplarında kullanılması uygun olmamış.

4.3. Atlantis’in Çocukları 3 Adlı Kitaptaki Bulgular ve Yorumlar

Sayfa: 68

Karakterler: Tekin, Aslıhan, Emre, Barış, Elif

Kısa Özet

Kahramanlarımız bu kitapta: ”Dünya Çocuk Cumhuriyeti’ni kurup, tüm dünyanın düzenini değiştirmişlerdi. Dünyayı silahlardan arındırıp, çatışmaların sona ermesini sağlamışlardı. Koskoca bir göktaşının Atlantis’in yardımıyla parçalanmasını sağlamışlar, dünyayı büyük bir felaketten kurtarmışlardı. Dünyanın tüm düzeni değişmişti. Bir barış ve iş birliği ortamında yaşıyorlardı artık. Dünya üzerinde aç; tıbbi destekten, eğitim olanaklarından yoksun çocuk kalmamıştı. Toplanan yardımlar sayesinde Çocuk Cumhuriyeti, temsilcilikleri aracılığıyla dünyanın her köşesine yetişebiliyordu” (Atlantis’in Çocukları 3,s.62). Ayrıca

Tekin Atlantisli Alenya'ya âşık olmuştu. Orfe ve Mila'nın yavruları doğmuştu. Atlantis dünya barışını sağlamaya yardımcı olup kendi varlığını dünyaya açıklayarak artık gizlenmek zorunda olan bir ülke olmaktan çıkmıştı.

Bilim Kurgu Örnekleri

“Yok, bu kez onları izleri bile kalmadan yok olacakları bir yere, dosdoğru Güneş'e göndereceğiz” (Adalı, 2021c: 15).

Atıkları Güneş'e balonlarla gönderip yok etmeyi planlıyorlar.

“Bu temizliği üç beş günde bir, biz yapabiliriz çocuklarım, dedi Atamya bir gece çocuklara. Artık otomatik bir toplama sistemi geliştirdik. Siz görevinizi başarıyla yerine getirdiniz” (Adalı, 2021c: 19).

“Savaşçı amaçlarla davranan her örgütü, grubu ve askeri birliği Atlantis'in balon teknolojisiyle, uzaya göndereceğiz. Silahlar bırakılmadıkça, dünyamız üzerinde kesin bir barış antlaşması imzalanmadıkça, geri getirmeyeceğiz o insanları” (Adalı, 2021c: 48).

“Büyük devletler Atlantis'i nükleer silahlarıyla vurma tehdidini savurdular önce. Ama Atlantis adasının üstündeki kalkanı delebilecek güçte silahları bulunmadığını onlar da biliyordu” (Adalı, 2021c: 49).

Nükleer silahların bile delemeyeceği ülkeyi koruyan bir kalkanın varlığı.

“... balonlarda bulunan silahlar Güneş'e gönderilip yok edildikten sonra, askerler birliklerine geri götürülüyordu” (Adalı, 2021c: 49).

Silahları güneşte yok etmek bilim kurgu örneğidir.

“...nükleer başlıklı silahları bize verirseniz balonlarımızla o silahları göktaşına taşıyıp onun parçalanmasını sağlayabiliriz” (Adalı, 2021c: 50-51).

Dünyaya çarpmak üzere olan göktaşının, balonlarla göktaşına taşınan silahlarla yok edilmesi bilim kurgu örneğidir.

“İki ay sonra, Karadeniz’de, Kastamonu yakınlarında büyük bir ada belirmişti. Atlantis’te klonlama işlemleri sürerken adanın yeşillendirilmesi, ağaçlandırılması çalışmalarına başlanmıştı” (Adalı, 2021c: 58).

Nesli tükenen hayvanlar klonlanarak Karadeniz’in üzerinde korunan bir ada oluşturup nesli tükenen hayvanlar bahçesi yapıldı bu bir bilim kurgu örneğidir.

“Ay’da büyük bir pikniğe ne dersiniz?(...) Evet... Çocuk Cumhuriyeti’nin temsilcilerinden oluşan yüzlerce çocuğun katılacağı bir piknik”(Adalı, 2021c: 65).

“Binlerce kişiyi içine alabilecek manyetik bir bölge oluşturulmuştu Ay’da” (Adalı, 2021c: 65-68).

Bilim kurgu örneğidir.

Yetkinlikler

Tablo 4

Atlantis’in Çocukları 3 kitabında yetkinliklerin yer alma durumu

Yetkinlikler	f
Ana dilde iletişim	1
Yabancı dillerde iletişim	2
Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler	4
Dijital yetkinlik	9
Öğrenmeyi Öğrenme	0
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	9
İnisiyatif alma ve girişimcilik	5
Kültürel farkındalık ve ifade	2

Tablo 4 incelendiğinde “Atlantis’in Çocukları 3” adlı eserde toplam 7 yetkinliğe yer verilmiştir. Bu yetkinliklerin tekrar sayısı 32’dir. Ana dilde iletişim 1, yabancı dillerde iletişim 2, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler 4, dijital yetkinlik 9, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler 9, inisiyatif alma ve girişimcilik 5, kültürel

farkındalık ve ifade 2 kez tekrar etmiştir. Öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine yer verilmemiştir. Yer verilen yetkinliklere ait bulgular kitapta şu şekilde aktarılmaktadır:

Ana Dilde İletişim

“Ama bu, bir başka kitabın konusu... Bence benim yazmamı beklemeden siz yazın bu son kitabı” (Adalı, 2021c: 68).

Yazma becerileri ana dilde iletişim kapsamındadır ayrıca burada edebiyat kullanılarak yazmaya teşvik etme vardır bu yüzden kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğine de örnektir.

Yabancı Dillerde İletişim

“Haberlerimizi, girişimlerimizi İngilizce de yazarsak tüm dünya çocuklarını ortak edebiliriz çalışmalarımıza, dedi,” Barış (Adalı, 2021c: 20).

Yabancı dillerde iletişim, aracılık etme ve kültürlerarası iletişim yabancı dillerde iletişim yetkinliğine örnektir.

“Kurdukları blog ekibi, hemen ertesi gün Açlık İçin Altın Eylem’i duyurup tüm dünyaya mesajlar göndermeye başladı. Japonya’ya, Finlandiya’ya ya da Suudi Arabistan’a İngilizce olarak yollanan mesaj, anında o ülkelerin dillerine çevriliyor, o ülkedeki gönüllülere ulaşıyordu” (Adalı, 2021c: 27).

Dijital yetkinlik* ve yabancı dillerde iletişim yetkinliğine örnektir.

Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler

“Tuna’nın Karadeniz’e açıldığı yerde, katı atıkları toplayacak bir ağ kursak... Ağın önüne de suya karışmış sıvı atıkları tutacak bir süzgeç yerleştiresek, bu kirliliği engelleyemez miyiz?” diye sordu Elif (Adalı, 2021c: 13).

Karşılaşılan problemlere matematiksel bakış açısıyla yaklaşım mantıklı çözümler üretmek ve uygulamak matematiksel yetkinliğe örnektir.

“Öneriyi getiren Aslıhan oldu. Çevre Kardeşliği Takımı olarak neden internetten yararlanmıyorlardı ki? Bir web sitesi, hatta basit bir blog bile hazırlasalar çevre koruma etkinliklerine Türkiye’deki tüm çocukları ortak edebilirlerdi” (Adalı, 2021c: 20).

Problemlerine mantıksal bir çözüm sundukları için matematiksel yetkinlik lakin iletişim için kullanılan internet dijital yetkinliğe* örnektir.

Bu konuda Elif’in deneyimli bir bankacı olan Çiğdem Teyzesi yardımcı oldu onlara. Türkiye’nin en büyük bankalarından birinde özel hesap açtırdı. Banka, burada toplanan paraları her ay, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü’nün hesabına yatıracak, yatırılan paranın nerede, nasıl harcandığı konusunda da örgütten rapor alacaktı. Banka ayrıca hesaba yatırılan her yüz lira karşılığında bir liralık bir yardım yapmayı da kabul etmişti (Adalı, 2021c: 27-28).

“Dünya üzerinde uluslar, ülkeler, devletler, sınırlar var değil mi? Biz ulusu, ülkesi, devleti, sınırları olmayan bir Çocuk Cumhuriyeti kurmalıyız. Birleşmiş Milletler gibi bir Çocuk Cumhuriyeti. O zaman el birliğiyle kalıcı çözümler getirebiliriz dünyamızın sorunlarına” (Adalı, 2021c: 29-30).

Problemlere mantıksal çözüm bulmak matematiksel yetkinlik. Aynı zamanda yaratıcı ve yenilikçidir bu açıdan inisiyatif alma ve girişimcilik* yetkinliğine örnektir.

Dijital Yetkinlik

“İnternette Atamya’yı ararız” (Adalı, 2021c: 10).

“Her gün, on binlerce kişi giriyordu siteye. İnternetin yalnızca bir oyun ve söyleşi aracı olmadığını, çok daha önemli işlere yarayabileceğini anlamış gibiydi pek çok çocuk. ÇKT bloğunun ünü hızla yayılıyor, siteye girenlerin sayısı her geçen gün biraz daha artıyordu” (Adalı, 2021c: 22).

Teknolojinin, internetin önemine ve faydalarına dikkat çekilerek okuyucular bilinçlendirilmeye çalışılmış. Dijital yetkinlik örneğidir.

“Bu haber internette duyurulur duyurulmaz, dünyanın dört bucağındaki çocuklar Açlık İçin Altın Eylem hesabına para yağdırmaya başladı” (Adalı, 2021c: 28).

İnternet aracılığıyla duyuru, iletişim dijital yetkinlik. Ve planlanan şeylerin uygulanması inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliğine* örnektir.

“Tüm internet siteleri ve basın, bu konuya yer veriyordu. Beş çocuğun başlattığı bir eylem, tüm dünyayı sarmıştı” (Adalı, 2021c: 36).

“Başlangıçta herkes, bunu bir internet şakası sanmıştı. Ama internet şakacılarının, yeryüzündeki bütün televizyon yayını kesip kendi mesajlarını yayınlaması olanaksızdı” (Adalı, 2021c: 43).

“Çocuk Cumhuriyeti’nin internet sitesinde de aynı gün yer aldı bu haber” (Adalı, 2021c: 57).

“...Tekin’in iletişim anahtarlığı çaldı. Atamya’yı arayan. Hemen Tekinlerin evine koşup internete girdiler. Atamya, en güzel gülümsemesiyle karşılarındaydı” (Adalı, 2021c: 64).

Öğrenmeyi Öğrenme

Atlantis’in Çocukları 3 kitabında öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine yer verilmemiştir.

Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler

“Âşık oldum, dedi kısaca” (Adalı, 2021c: 8).

Aşka yer verilmiş, sevgi değerine bir örnektir. Kişisel yetkinlikler sosyal ve vatandaşlık yetkinliği içerisindedir.

“Ertesi gün okula gideceklerdi ve hepsinin bir sürü ödevi vardı. Hemen dağıldılar” (Adalı, 2021c: 11).

Görev bilinçleri olan, sorumluluklarını bilen öz denetimli bireyler. Sorumluluk ve öz denetim değerine örnektir. Kişisel yetkinliklere örnektir bu da sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Birimiz hepimiz, hepimiz dünyamız için,” diye yazıyordu Emre (Adalı, 2021c: 15).

Sevgi, dostluk, yardımlaşma ve iş birliği değerlerini içermesinin yanı sıra sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Zamanı geldiğinde öğreniriz sanırım bu sürpriz haberi... Hele azıcık sabırlı olalım” (Adalı, 2021c: 19).

Sabır değerine örnektir. Kişisel yetkinlikler sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“İnternet aracılığıyla bağlantı kurduğunuz çocukların yarısı, biraz daha az abur cubur yese, zaten faydasız olan o kolalardan, gazozlardan biraz daha az içse ve harçlıklarından onar lirayı aç çocuklar için ayırsa ne kadar büyük bir para toplanır...” (Adalı, 2021c: 26).

Bir elin nesi var iki elin sesi var mesajını içerir. Yardımlaşmanın, işbirliğinin önemini görüyoruz. Yardımseverlik değerine örnektir. Kişilerarası ve kültürlerarası değerler sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Atlantisliler, isteyen her ülkeye, barışçıl amaçlarla ve insanlığın iyiliği için kullanılmak şartıyla her türlü teknolojiyi karşılık beklemeden veriyordu” (Adalı, 2021c: 53).

Karşılık beklemeden bilgilerini paylaşan Atlantisliler büyük bir yardımseverlik gösteriyorlar. Yardımseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

“Mila, Anadolu’da soyu çoktan tükenmiş, av köpeğiyle kangal arası dişi bir köpekti. Boyları, güçleri, huyları birbirine denkti. İlk görüşte âşık olmuşlardı birbirlerine. Orfe, Mila’yı göreceği için bu kadar sevinçliydi” (Adalı, 2021c: 54).

Sevgi değerine örnektir. Kişisel bir yetkinliktir bu yüzden sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

“Biz onlara yardımcı oluruz,” dedi Atamya (Adalı, 2021c: 60).

Diğer ülkelerin hayvan bahçeleri kurmalarına yardım ediyor Atlantisliler. Yardımseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

İnisiyatif Alma ve Girişimcilik

“Dört gün sonra ÇKT üyeleri büyük balonlarla atıkları toplayıp Güneş’e doğru yola çıkardılar. Ay’ı geçtikten sonra büyük balonları Güneşe doğru yönlendirdiler. Beş büyük balon, içlerindeki atıklarla birlikte Güneş’in çekim alanına girdikten sonra hızla ilerlemeye başladı. Az sonra tüm atıklar yok olmuştu” (Adalı, 2021c: 16).

Sorunlara çözümler üretmek için planlama yapma bunları uygulayabilme ve yönetebilme yeteneği inisiyatif alma ve girişimcilik örneğidir.

“Barış, hemen o gece, bir ÇKT bloğu hazırlamaya koyuldu. Bir hafta kadar sonra blog hazırды. Bunu hemen, daha önce tatil merkezlerinde işbirliği yapmış oldukları arkadaşlarına duyurdular. Kendi okullarında ise haberi duyurmak için iki, üç kişiye söylemeleri yetmişti” (Adalı, 2021c: 21).

Hedefler için plan yapmak bunları gerçekleştirmek ve yönetmek için gereken beceri inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliğidir.

“Başlangıçta pek çok kişinin bir ‘hayal’ olarak gördüğü eylem, Birleşmiş Milletler Örgütü’nün de katkılarıyla, gerçeğe dönüştü. Bu üç vakıf ve Unicef’in de katılımıyla, Dünya Çocuk Cumhuriyeti Vakfı kuruldu” (Adalı, 2021c: 34).

Hedeflenen yol için yapılan planlar hayata geçirilip proje yönetme becerisiyle yetkinlikle yönetilirse bu inisiyatif alma ve girişimciliğe örnektir. Ayrıca bu kurulan vakıf, devlet ve devlet kuruluşlarının desteği, bunlar sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere* örnektir.

Kültürel Farkındalık ve İfade

“Gelen çocuklar birbirlerinin dilinden anlamasalar bile, Ay’ın düşük yerçekimli ortamında oyun diliyle anlaşıyor, birbirinden güzel yepyeni oyunlar üretiyorlardı” (Adalı, 2021c: 68).

Kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğine örnektir.

Eğitsel Bilgiler

Bu başlık altında incelenen kitaptaki eğitsel değer taşıyan örneklere yer verilmiştir.

“Pazar günü hava çok güzeldi. Öğleden sonra Emre, Barış, Aslıhan ve Elif, okuldan bir grup arkadaşlarıyla Nergislidere Parkı’ndaki basketbol sahasında Atlantis futbolu oynuyorlardı. Bir süre sonra, etrafında hopyayan zıplayan Orfe ve Tekin geldi yanlarına” (Adalı, 2021c: 7).

Kitaplarda hep çevre için savaşan çok bilinçli çocukları görüyoruz o yüzden arada onların da oyunlar oynadığı, eğlendiği anları okumak daha gerçekçi olmasını sağlamıştır.

“Her yıl Tuna Nehri yoluyla Karadeniz’e, 9 milyon 800 bin ton organik atık, 575 bin ton inorganik azot, 55 bin ton inorganik fosfor, 90 bin ton demir, 206 bin ton petrol kökenli kimyasallar, 48 bin ton deterjan ve toplam 27 bin 180 ton da çinko, manganez, kurşun, arsenik ve civa atılmaktadır. Günümüzde bu miktarların daha da arttığı sanılmaktadır” (Adalı, 2021c: 13).

Gerçek bir bilgidir çocukları bilinçlendirmek amacıyla kurgu metnin altında dipnot kısmında bu sözlerle gerçeği yansıttığı bilimsel şekilde ifade edilmiştir.

“ÇKT üyeleri bütün gün bu konu üzerinde düşündüler” (Adalı, 2021c: 13).

Tuna Nehri’ne atılan atıkların Karadeniz’den Marmara’ya gelmesiyle oluşan çevre kirliliğini okuyan çocukların bütün gün bunun hakkında düşünmesi, bilinçli çevreye duyarlı bireyler olduklarını gösterir bu da okuyucuya iyi bir örnektir.

“Tam bir uydu çöplüğü olmuş burası,” diyordu Barış. “Demek ki yalnız Dünya’yı değil, uzayı da hızla kirletiyormuşuz,” dedi Emre öfkeyle. “Buraya da el atmamız gerekecek” (Adalı, 2021c: 17).

Uzay kirliliğine de dikkat çekilmiştir.

“Kerem ile Aslı* gibi mi olacak bizim de sonumuz?” diye düşünüyordu Tekin (Adalı, 2021c: 19).

*Kerem ile Aslı, birbirlerini çok seven ama bir türlü kavuşamayan iki sevgiliyi anlatan geleneksel bir halk öyküsüdür. Geleneksel edebiyatımızda çeşitli örnekleri vardır bu tür öykülerin (Adalı, 2021c: 19).

Kerem ile Aslı'ya yer verilmiş dipnot kısmında da gerçek bilgi verilerek okuyanlar bu konuda bilgi sahibi edilmiştir.

“...Unesco, Unicef, Dünya Vahşi Yaşam Örgütü gibi kuruluşlar da onları destekliyordu” (Adalı, 2021c: 23).

“... Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü(FAO), dünyadaki açlık sorununu çözmek için Roma'da 'Dünya Gıda Güvenliği' toplantısı düzenlemişti” (Adalı, 2021c: 24).

Bunlar gerçek kuruluşlardır. Okuyucular haberdar ediliyor bu kuruluşlardan.

Toplantıya, yüzlerce devlet adamı, araştırmacı ve bilim insanı katılmıştı. Dünya üzerinde bir milyar insanın açlık sorunuyla boğuştuğu anlatılmıştı katılımcılara. Dünya nüfusunun altıda biri açtı. Her beş saniyede bir çocuk, açlıktan öliyordu. Bu, her gün 17 bin çocuğun açlıktan öldüğü anlamına geliyordu. Yani yılda altı milyonun üzerinde çocuk, gıda alamadığı için hayatını kaybediyordu (Adalı, 2021c: 24-26).

Dünyadaki açlık problemine dikkat çekilmiştir. Farkındalık sağlanmak amaçlanmıştır.

Ancak toplantıya katılanlar, toplantı süresince tonlarca et, ekme, meyve ve tatlı yemişlerdi. Onların toplantı süresince tükettikleri lüks yiyeceklerle bile binlerce çocuğun yaşamı kurtarılabilirdi. Toplantıya katılanların hiçbiri, işin bu yanını düşünmemişti. Konferans, kuru sözlerin ötesine geçmeden bitti ve gazetelerle televizyon kanalları da ertesi günü bunu unutuverdiler (Adalı, 2021c: 26).

Aslında yetişkinlere veya gerçek problemlerin çözümü için atılan gösterişçi adımlara da dikkat çekildiğini ve eleştirildiğini görüyoruz.

“Nergislidere Parkı'nda ortaya atılan hayal gibi bir düşünce, inanılmaz bir gerçeğe dönüşmüştü. Artık, Çocuk Cumhuriyeti yurttaşı olan çocukların bulunduğu her okulda çocukların bayrağı da dalgalanıyordu” (Adalı, 2021c: 38).

Hayal gibi gelen düşüncelerin bile gerçek olabileceği, hayallerin küçümsenmemesi gerektiği mesajını içerir.

“Unutmayın çocuklarım,” diyordu Atamya Dede, “düş görmeyen, düşünüyü gerçekleştirmek için çabalamayan kişi, başarıya ulaşamaz. Karanlığı aydınlatmayı düşleyen Edison, tüm başarısızlıklarına direnmiş, bugün sizin dünyanızı aydınlatan

ampulü bulana kadar üç binin üzerinde deney yapmıştı. Hayali olmayanlar başarıya, güzelliklere ulaşamazlar” (Adalı, 2021c: 38-39).

Hayal kurmaktan vazgeçmeyin, her şey bir hayalle başlar. Sabırlı olun, çözüm odaklı olun, deneyin ve pes etmeyin mesajını içerir.

“Bundan sonra fabrikaların atık borularını ve bacalarını tıkama eylemine girişeceğiz. Çocuk Cumhuriyeti, kirli üretim yapan sanayi kuruluşlarını kendi pislikleri içinde boğmaya karar verdi. Sera gazı salınımına ve kirli atıkların akıtıma üç ay içinde son vermeyen her endüstriyel kuruluş hedefimiz olacak ve kendi pislikleri içinde boğulacaktır” (Adalı, 2021c: 47).

Her türlü çevre problemine dikkat çekilmiş. Hedeflenen şey için yaratıcı ve yenilikçi planlama yapma inisiyatif alma ve girişimcilik örneğidir.

Yorum

Bu başlık altında incelenen kitaptaki çocuğa bakış açısına ve eleştirilere yer verilmiştir.

“Yılda, on milyon sekiz yüz otuz bir bin ton atık geliyor Tuna’dan Karadeniz’e ve Marmara’ya. İnanılmaz bir şey bu...” (Adalı, 2021c: 13).

Çocukların farkındalık sağlamaları, okumaları, araştırmaları ve çevrelerine duyarlı olmaları için sık sık çevre sorunlarına yer verilmiş.

“Çocuklar, yetişkinlerin sorumsuzca davranışlarıyla neden oldukları çevre kirliliğine isyan etmişlerdi. Her ülkede, hemen her okulda Çevre Kardeşliği Takımları kuruluyor, çocuklar devlet görevlilerini çevre kirliliğine karşı etkin bir biçimde savaşıma çağırıyorlardı” (Adalı, 2021c: 23).

Çocukların farkındalığına dikkat çekiliyor ve yetişkinlerin sorumsuzluklarına çocukların başkaldırısından bahsediyor burada yazarın çocuklara bakış açısını görmekteyiz.

“Dünya üzerinde o kadar çok sağduyulu çocuk var ki,” dedi Atamya ona, “başarılı olmasanız şaşardım ben. Önemli olan ilk hareketi başlatmaktı ve siz onu yaptınız. Yeryüzünün tüm çocukları izleyecektir sizi, inan bana...” (Adalı, 2021c: 23).

Çocukların gücü, yardımlaşması ve farkındalığıyla çocukların neler başarabileceği vurgulanıyor. Kitaptaki çocuklara bakış açısını görüyoruz.

“Devletlerin yapamadığını çocuklar yaptı,’ deniyordu bir gazetenin başlığında”
(Adalı, 2021c: 28).

Çocukların gücü, çocuklara bakış açısı.

“İnsanlık tarihi boyunca, yeryüzünde ilk kez toprağı, sınırları, ordusu, çocuk kavramından başka ulusal kimliği olmayan bir devlet kurulmuştu” (Adalı, 2021c: 35).

İnsanlık tarihinde bir ilki çocukların gerçekleştirmiş olması ve bir devlet kurmaları, çocukların ne denli büyük işler başarabileceğine dair inancı ortaya koymaktadır ve kitapta çocuklara bakış açısını bize göstermektedir.

“Çocuk Cumhuriyeti, gerçek anlamda bir başarı oldu. Günü geldiğinde, akli başında ne kadar devlet varsa hepsi yanımızda olacaktır. Yetişkinlerin yönettiği koca dünyada, nüfusun çoğunluğunu oluşturan çocukların da söyleyeceği çok şey olduğunu gösterdiniz siz” (Adalı, 2021c: 41-42).

Çocuğa bakış açısını görmekteyiz.

“Atamya Dede'nin yanında, Dünya Çocuk Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı Barış oturuyordu. İlk sözü ona verdi Atamya” (Adalı, 2021c: 46).

Dünya devlet liderlerinin toplandığı bir toplantıda ilk sözün Çocuk Cumhuriyeti başkanına verilmesi çocukların ne denli önemsendiğini göstermektedir.

“Tüm dünyada, özellikle nükleer silahlara sahip ülkelerdeki çocuklar, pankart açarak eyleme başladılar. Kimi Birleşmiş Milletler binasının önünde çadır kurdu, kimi okula gitmeyerek bu olayı protesto etti. Kimi ise ülkesindeki devlet binalarının çevresini sararak, devlet görevlilerinin buralara girip çıkmasını önledi. Üç gün sonra, büyük devletlerin çoğu, gizli silahlarını Atlantislilere vermeyi kabul etti”
(Adalı, 2021c: 51-52).

Çocuğun gücü ve yapabilecekleri yüceltilmiştir.

“Yıllar sonra Tekin, Alenya ile evlenecek ve Dünya Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı olacaktır. Ama bu, başka bir kitabın konusu... Bence benim yazmamı beklemeden siz yazın bu son kitabı...”(Adalı, 2021c: 68).

Bu cümleyle çocukları hayal kurmaya, yazmaya teşvik etmiştir yazar. Yazmaya teşvik edici sonlar kullanmaktadır.

Atlantis'in Çocukları serisinde ilk iki kitapta Tekin'in çok ön plana çıkartıldığından bahsetmiştim fakat bu kitapta bir karakter ön plana çıkartılmamış genel olarak sorunların tespiti de çözümü de farklı farklı kişiler tarafından ya da ortaklaşa gerçekleşti.

Bu kitapta çocukların ders çalıştıklarına, ödevlerini yaptıklarına dair cümleler sıklıkla kullanılmış ve dikkat çekilmiş.

Dünya sorunlarına dikkat çeken okuyuculara farkındalık sağlamayı amaçlayan bir seridir.

4.4. Zaman Bisikleti Adlı Kitaptaki Bulgular ve Yorumlar

Sayfa:112

Karakterler: Baba, Yağmur, Damla, Anin, Çuka, Elif, Dost, İkinci, Bambi, Ara, İlnin, Balamin

Kısa Özet

Eski bir belgeselci olan anlatıcı baba Karain Mağarası'nın eski zamanlarını ve oradaki insanların yaşamını çok merak etmektedir. Bunun üzerine geçmiş zamanlara giderek gözlem yapmak ister. Kızları Yağmur ve Damla'ya zaman içinde yolculuk yapmak istediğini ve böyle bir araç yapmalarını rica eder. Kızları bunun üzerine eski bir bisikleti parçalayarak bilgisayara bağlarlar ve zaman yolculuğu için bir uygulamayı bilgisayara atarlar böylece zaman bisikleti ortaya çıkmış olur. Bu zaman bisikletiyle çağlar öncesinde Karain mağarasında yaşayan Çuka ve Anin adlı iki kardeşin günlük yaşantısı, keşfettikleri şeyler ve yaptıkları buluşları izlemeye koyulurlar. Baba, Yağmur, Damla ve ara sıra onlara katılan anneleri Elif'in çağlar öncesinin Karain'ine ve günümüze yapmış oldukları zaman yolculuklarında gördükleri, geçirdikleri maceralara şahit oluyoruz.

Bilim Kurgu Örnekleri

...benim eski bisikleti parçalamışlar. Ön tekerleğini de arkaya bağlamışlar. Pedalı çevirince iki tekerlek birden dönüyor. Bisikletin elektrik üreten dinamosunu da iki kabloyla bilgisayara bağlamışlar. Böylece hem gerektiğinde bilgisayara enerji sağlayacakmış, hem de ben pedalları öne doğru çevirirsem geleceğe, geriye doğru çevirirsem eski çağlara gidebilecektim.(...) Bisikletin tepesine kocaman bir şemsiye bağlamışlar. Bu, zaman içinde gezerken kozmik yağmurlardan korunmak içinmiş. Onun tepesine de bir alüminyum tencere kapağı takmışlar. Bu da cep telefonuyla rahatça konuşabilmem için bir çanak antenmiş (Adalı, 2022a: 10-11).

Bisikleti bilgisayara bağlayarak yapılan zaman bisikleti bir bilim kurgu örneğidir.

“Tam gelmek istediğimiz yerde ve zamandayız. Bizim zamanımızdan yüz bin yıl önceki insanların yaşadığı Karain Mağarası'nın az ötesindeki bir kayanın arkasındayız” (Adalı, 2022a: 14).

“Yüz bin yıl öncesine yolculuk yapmayı kolay mı sanıyorsunuz. Bisikletin pedallarını çevirmekten sızım sızım sızlıyordu bacaklarım” (Adalı, 2022a: 32).

“Az sonra, kızlar ve ben, çok kısa süren ama çok uzun bir yolculuğa çıkmıştık bile. Göz açıp kapayana kadar, Çuka'nın mızrağı icat etmesinden yaklaşık bir yıl kadar sonraki zamana gelmiştik” (Adalı, 2022a: 35).

“Yağmur, bilgisayardaki haritada gideceğimiz yeri işaretledi, üç dört pedal çevirince istediğimiz yere geldik” (Adalı, 2022a: 36).

Zaman yolculuğu bilim kurgu örneğidir.

“Olmaz. Anneniz merak eder.”

“Cep telefonunla arayıp haber ver.”

“Cep telefonumla annenize bu çağdan ulaşamam.”

“Amma da yaptuun babaaaa”, diyerek bir parça da alaylı bir biçimde itiraz etti Yağmur. “Çanak antenimiz var ya” (Adalı, 2022a: 51-52).

Çağlar öncesinden telefonla günümüzü arayıp iletişim kurabilmeleri, çanak anteni bilgisayara bağlayarak gerçekleştirilmiştir. Bilim kurgu örneğidir.

“Az sonra evimizdeydik. Ama Yağmur bir sürpriz yapıp bilgisayarını tam yola çıktığımız dakikaya ayarlamış. Yani Karain’e hiç gitmemiş gibi döndük kendi zamanımıza” (Adalı, 2022a: 68).

Zamanda yolculuk yapıp yine aynı zamana dönmek bilim kurgu örneğidir.

“Göz açıp kapayana kadar tam beş aylık bir süreyi geride bırakmıştık” (Adalı, 2022a: 81).

“Yürüyüp gitmiş olsaydık, mutlaka izlerimizden bizi bulurlardı, ama zaman bisikletiyle ‘hop’ diye yer değiştirdiğimiz için, ilk gizlendiğimiz yerde dolanıp durdular” (Adalı, 2022a: 106).

Bilim kurgu örneğidir.

Yetkinlikler

Tablo 5

Zaman Bisikleti kitabında yer alan yetkinliklerin yer alma durumu

Yetkinlikler	f
Ana dilde iletişim	3
Yabancı dillerde iletişim	0
Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler	11
Dijital yetkinlik	1
Öğrenmeyi Öğrenme	7
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	17
İnisiyatif alma ve girişimcilik	9
Kültürel farkındalık ve ifade	0

Tablo 5 incelendiğinde “Zaman Bisikleti” adlı eserde toplam 6 yetkinliğe yer verilmiştir. Bu yetkinliklerin tekrar sayısı 48’dir. Ana dilde iletişim 3, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler 11, dijital yetkinlik 1, öğrenmeyi öğrenme 7, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler 17, inisiyatif alma ve girişimcilik 9 kez tekrar etmiştir.

Yabancı dillerde iletişim, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliklerine yer verilmemiştir. Yer verilen yetkinliklere ait bulgular kitapta şu şekilde aktarılmaktadır:

Ana Dilde İletişim

“Ben de bahçede şezlonguma kurulup o sabah yarım bıraktığım kitabımı okumaya koyuldum” (Adalı, 2022a: 39).

Dinleme, konuşma, okuma, yazma gibi temel becerilerimiz ana dilde iletişim örneğidir. Burada da okumaya teşvik edici bireyler görmekteyiz.

“Herkes koca öküzü unutup bağır çağır bunu tartışmaya başladı” (Adalı, 2022a: 73).

“...büyük bir keyifle çayımı içerek kitabımı okumaya koyuldum” (Adalı, 2022a: 89).

Ana dilde iletişim yetkinliğine örnektir.

“Bir gün koltuğuma oturmuş kitap okurken...”(Adalı, 2022a: 97).

Okuma faaliyetlerini ana dilde iletişim yetkinliği içerir. Bu örneklerle okuyucuları özendirme, teşvik etmek amacı gerçekleştirilebilir. Eğitsel bir örnektir.

Yabancı Dillerde İletişim

Zaman Bisikleti adlı kitapta yabancı dillerde iletişim yetkinliğine yer verilmemiştir.

Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler

“Bunun nasıl olacağını pek anlayamadım ama söylediklerine göre bilgisayara bunu sağlayacak özel bir program yüklemişler” (Adalı, 2022a: 10).

İstek ve ihtiyaçları karşılamak için bilgi ve metodolojinin uygulanması teknolojide yetkinliğe örnektir.

“Bilgisayarı açıp programı yüz bin yıl öncesine ayarladım” (Adalı, 2022a: 11).

“Ben ne yapacağımı şaşırılmış deliler gibi pedal çevirirken, Damla, “Babamıza biraz yardım etsene abla,” dedi. Yağmur, bilgisayarın klavyesinde birkaç tuşa bastı. Çevremizdeki bulutlar dağıldı” (Adalı, 2022a: 13).

Bilgisayara olan hâkimliğiyle babasına yardım eden bir çocuğu görüyoruz örneğimizde bu teknolojiye yetkinliğe örnektir.

“Çuka, sorun olarak gördüğü her şeye bir çözüm bulmaya çalışan bir çocuktur. Örneğin, vurdukları büyük av hayvanlarını sürükleyerek getirmek çok zor oluyordu. Hayvanları ayaklarını bağlayıp bir sıırığa geçirerek taşımanın çok daha kolay olduğunu düşünen o olmuştu” (Adalı, 2022a: 17).

Günlük yaşantıda karşılaşılan problemlere çözüm bulmak için matematiksel düşünme tarzını uygulama matematiksel yetkinliktir.

Taşçı Amca'nın yonttuğu aletler hep elde tutulduğu için, av hayvanlarının çok yakınına gitmek gerekiyordu. Yırtıcı hayvanlara karşı ise, çoğu zaman etkisiz kalıyordu bu aletler. Çuka ne zamandır buna bir çözüm arıyordu. Önceki gün, kurutulmak üzere asılmış etlere musallat olan bir kargayı kovmak için eline geçirdiği dal parçasını fırlatan küçük çocuk ona bir fikir vermişti. Dal döne döne gitmiş, karganın kafasına çarpmıştı. Kaplanlarla sırtlanları kaçırmaya yetmezdi öyle bir dal parçası ama, ya ucuna Taşçı Amca'nın baltalarından biri bağlı olursa?.. İşte şimdi Çuka, Anin uyanmazdan önce bunu denemek istiyordu (Adalı, 2022a: 17-18).

Karşılaştığı bir sorun için, görüp ilham aldığı bir şeyi dönüştürerek çözüm bulmaya çalışan birini görüyoruz. Bu matematiksel yetkinliğe örnektir. Yaratıcılık ve yenilik içerdiği için inisiyatif alma ve girişimcilik* yetkinliğine de örnektir.

“Anin gözlerimizin önünde yüksek dallardan elma koparma aleti icat etmişti” (Adalı, 2022a: 25).

Karşılaşılan probleme çözüm üretmek için matematiksel düşünme matematiksel yetkinliğe örnektir. Anin icat ettiği gereci abisinin icat ettiği baltadan yola çıkarak icat etmiştir bu da demektir ki önceki öğrenmelerinden ve hayat tecrübelerinden yararlanmıştır bu da öğrenmeyi öğrenme* yetkinliğine örnektir. Ve icat yenilik ve yaratıcılık içerir bu yönden de inisiyatif alma ve girişimcilik* örneğidir. Toplum hayatına yapıcı bir şekilde katıldığını göz önüne aldığımızda sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere* de örnektir.

“Avcularımız geyikleri, keçileri, öküzleri, bundan sonra böyle avlayacaklar. Kendilerine saldıran ayılardan, aslanlardan, kaplanlardan bu yeni silah sayesinde korunacaklar” (Adalı, 2022a: 30-31).

Çuka, Anin’in icat ettiği meyve toplama aletinden esinlenerek mızrağı icat ediyor. Bu mızrak sayesinde kabilesinin birçok probleme çözüm üretmiş oldu. Matematiksel yetkinliğe örnektir. Yenilik ve yaratıcılık içerdiği için inisiyatif alma ve girişimcilik* yetkinliğine örnektir. Ve icat ederken eski öğrenmelerine, hayat tecrübelerine dayandığı için de öğrenmeyi öğrenme* yetkinliğine örnektir. Toplum hayatına yapıcı bir şekilde katıldığını göz önüne aldığımızda sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere* de örnektir.

“Yağmur, bilgisayardaki haritada gideceğimiz yeri işaretledi, üç dört pedal çevirince istediğimiz yere geldik” (Adalı, 2022a: 36).

Teknolojide yetkinlik örneğidir.

Hemen bir su kabağını suyla doldurup oluğu oluşturan ilk kamışın içine su dökmeye başladı. Su, kamış oluğun ucuna kadar ilerliyor ama ikinci parçaya geçmeden toprağa akıp gidiyordu. Bir an düşündükten sonra Çuka, ilk kamışın kalın ucunu başa aldı. İnce ucunu ikinci kamışın kalın ucunun içine soktu. Kamışların birbirine eklendikten sonra döktüğü su, çok az bir kayıpla son kamışın ucuna kadar ulaştı. Kamışların birbirine eklendiği yerden çok az su sızıyordu (Adalı, 2022a: 56-57).

Karşılaşılan problemlere matematiksel yaklaşarak mantıklı çözümler üretmek matematiksel yetkinliğe örnektir. Aynı zamanda bu bir buluş olduğu için yenilik ve yaratıcılık içerir bu yönden de inisiyatif alma ve girişimcilik* örneğidir.

“Olmamış...” dedi Anin.

“Olacak ama...” dedi Çuka. Bir an düşündükten sonra az ötede yanmakta olan ateşin başına koştu. Tekerleği ateşe tutarak deriyi kurutmaya başladı. Az sonra sopayla yeniden vurduğunda, “pop” diye bir ses çıktı.

“Oluyor işte” (Adalı, 2022a: 87).

Matematiksel yetkinlik. Yaratıcılık yönündense inisiyatif alma ve girişimcilik* yetkinliğine örnektir.

“Kol boyunda iki parça ip kesti. Bunların birer ucuna el kadar bir deri parçasını sıkıca bağladı. İplerin iki ucunu birden tuttuğunda, deri parçasının içine koyduğu taşı istediği yönde, istediği hızla çevirebiliyordu” (Adalı, 2022a: 102).

Taşların istediği yönde gidememesine deneme yanılmayla mantıklı bir çözüm üreten Çuka matematiksel yetkinliğe sahiptir. Yenilik ve yaratıcılık içerdiği için inisiyatif alma ve girişimciliğe* örnektir.

Dijital Yetkinlik

“Annemizin sesi kesik kesik geliyordu ama anlaşılıyordu. Üstelik söylediklerimi de anlamıştı” (Adalı, 2022a: 52).

Teknolojinin kullanılmasıyla iletişim kurma dijital yetkinliğe örnektir.

Öğrenmeyi Öğrenme

“Geçen yolculuğumuzdan edindiğimiz deneyimlerle, öyle dinozorların falan bulunduğu zamanlara hiç uğramadan, doğruca Çuka'nın zamanına gittik” (Adalı, 2022a: 24).

Bilgi ve becerilerin çeşitli ortamlarda kullanılabilmesi, uygulanabilmesi için önceki öğrenme, tecrübelerden yararlanılması öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine örnektir.

“Bu ilk deneyişimdi,” dedi Çuka. “İkincide iskalamam” (Adalı, 2022a: 42).

Burada okuyuculara sabırlı ol, pes etme ilk deneyişte olmayabilir. Denemekten vazgeçme mesajı veriliyor. Başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsayan yetkinlik ise öğrenmeyi öğrenme yetkinliğidir.

“Başlangıçta balıkları iskalayanlar; ikinci üçüncü denemeden sonra suyun içindeki balıklara nasıl nişan alınacağını öğreniyorlardı” (Adalı, 2022a: 44).

Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler

“Sonra, o gün yapması gereken işleri düşündü. Bugün Çuka ’yla kız kardeşi Anin ’in meyve toplama günleriydi. Bayırın altındaki ovada bulunan ağaçlardan meyve toplamaya gideceklerdi” (Adalı, 2022a: 16-17).

Toplum içinde herkesin bir görevi ve sorumluluğu vardır. Bu sorumluluğu bilerek yerine getirmek sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliğe örnektir.

“Karain ’de her şey uyumlu bir iş birliği içinde yapılırdı. Çocuklar da güçlerinin yettiği işlerde büyüklere yardım ederlerdi” (Adalı, 2022a: 17).

Küçük büyük her bireyin bir sorumluluğu var. Gücü yettikleri yere kadar birbirlerine destek olan, işlerini birlikte yardımlaşarak yapan bir toplum görüyoruz. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Gerçekten de Çuka ’nın baltası tam istediği gibi oldu” (Adalı, 2022a: 20).

Çuka baltasını yaparken birçok kez denedi yanıldı yeniden denedi ama vazgeçmedi sabırla tekrar denedi ayrıca Çuka ’nın toplumunun faydasına bir alet yapması toplum hayatına yapıcı bir şekilde katıldığını gösterir. Bu da sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Bu seferki ödül bana değil Anin ’e,” dedi Çuka. “Bu buluşumun asıl sahibi o. Anin ’i kabilemizin mızrakçibaşısı ilan edersiniz diye düşünmüştüm” (Adalı, 2022a: 31).

Çuka ’nın kendisine ödül verileceği sırada bunu Anin buldu ona ödül verin demesi Çuka ’nın adaletini ve dürüstlüğünü gösterir. Adaletli bireyler de sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik özelliklerine uygundur.

“O nasıl düşüştü babaaaaa?” diye hemen dalgasını geçti Yağmur. Tam ona uygun bir yanıt verecektim ki, “Uçmak nasuul, güzel mi babaaaaa?” diye gülerken bağırdı Damla. Hemen karar verdim. Bu dalgacı kızlarla uğraşmaktansa onları hiç duymamış gibi yapacaktım (Adalı, 2022a: 34).

Bu örnekte ve kitapta devamında çocuklar babalarıyla şakalaşıyorlar ve sonra kızların isteği üzerine zaman yolculuğuna çıkıyorlar. Pek çok örnekte gördüğümüz üzere Yağmur ve Damla anne ve babasıyla özgürce konuşabilen, ne istediklerini bilen zeki ve bilgili çocuklar. Babalarına bakacak olduğumuzda ailesine değer veren eğlenceli ve onlarla vakit geçiren bir baba. Sevgi ve saygı değerlerine örnektir. Bu değerler kişilerarası ve kültürlerarası ölçekte

kişide bulunması gereken özellikler olduğu için sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Çuka'nın babası Ara onlara ateşi anlatıyordu. Yırtıcı hayvanlardan korunmak için nasıl yararlı olduğunu, etleri ateşte pişirince hem daha kolay yendiğini hem de daha lezzetli olduğunu falan söylüyordu. Şimdi size ateş yakmayı öğreteceğiz, dedi Ara” (Adalı, 2022a: 37).

Çuka ve babası tarafından bakıldığında toplumların hayatını kolaylaştırmak için bildikleri gelişmeleri başka topluluklara öğretiyorlar bu yardımseverlik değerine örnektir bu da sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir. Diğer taraftan öğrenen kişiler tarafından baktığımızda yeni bilgi ve beceriler kazanmak açısından öğrenmeyi öğrenme* yetkinliğine örnektir.

“Aklını kullansan, islanmana gerek kalmazdı. Nasıl yani? Al da şu ipi mızrağının ucuna bağla. İpi çektin mi suya girmene gerek kalmadan mızrak geri gelir” (Adalı, 2022a: 42-43).

Çuka'nın geliştirdiği yöntem Anin'in bir şeyler eklemesi iş birliği ve yardımlaşmadır. Bu da yardımseverlik değerine örnektir. Kişilerarası ve toplumsal manada yapıcı her türlü davranış da sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Az sonra Çuka ve Anin yeniden dere kenarındaydılar. Tüm kabile de peşlerinde. Çuka onlara mızrakla nasıl balık avlayabileceklerini gösterdi. Bu arada üç-dört balık daha yakaladı” (Adalı, 2022a: 44).

Geliştirdikleri yöntemi kabileleriyle paylaşmaları yardımseverlik değerine örnektir bu da sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Az sonra, Çuka'yla Anin'in arkadaşları gelip yardım etmeye başladılar” (Adalı, 2022a: 57).

Yardımseverlik değerine örnektir. Bu da sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Çok değildi gelen su ama kabilenin günlük su gereksinimini karşılamaya yeterdi de artardı bile” (Adalı, 2022a: 58).

Yenilikler, ihtiyaçtan doğar mesajı verilmektedir. Toplumun ihtiyaçlarına çözüm bulmak, yapıcı bir şekilde çalışma hayatına katılmak demektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Erkekler, o gün erken saatlerde avladıkları hayvanların derisini yüzüyor, kadınlar yüzülmüş derileri, gerektiğinde giysi, ayakkabı yapmak üzere tuzlayıp güneşe seriyor, çocuklar bir o yana bir bu yana koşturup duruyorlardı” (Adalı, 2022a: 63).

Her şey iş birliği ve yardımlaşmayla yapılıyor. Yardımseverlik değerine örnektir. Toplum hayatında gerekli tüm değerler sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“İşbirliğinin, yardımlaşmanın yararlarını gördünüz işte, diye söze girdim ben de. İnsanlar kafa kafaya verip yardımlaşınca sorunlar daha kolay çözülüyor” (Adalı, 2022a: 68).

Yardımseverlik değerine örnektir. Kişisel, kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikler sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklerdir.

“Her biri, kendine düşen işi yapmaya koyuldu hemen” (Adalı, 2022a: 92).

Toplumda insanların kendi üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir

“Burada bizim neden olabileceğimiz en küçük bir değişikliğin, yüzyıllar içinde çok daha büyük değişikliklere yol açabileceğini, böyle bir şeyin olmasını da istemediğimizi anlattım” (Adalı, 2022a: 108).

Tarihte yaptıkları yolculuklarda iz bırakmamak için çaba göstermeleri, tarihi değiştirmemek için ne kadar çok tanışmak isteseler de zamanda geri dönmeleri, geri döndüklerinde babanın tarih kitabını kontrol etmesi ve bunların hepsinin gizli kalması sorumluluklarının farkında ve öz denetimleri sağlam bireyler olduklarını göstermektedir bunlar da sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

İnisiyatif Alma ve Girişimcilik

“Bu bir balık askısı. Balığın kulağından sokup ağzından çıkarırsan, taşımak kolay olur. Yakaladığın tüm balıkları bu askıya asıp hepsini birden kolayca taşıyabilirsin” (Adalı, 2022a: 43).

Balık taşıma aleti yapıyorlar yaratıcılık ve yenilik içerdiği için inisiyatif alma ve girişimcilik. Toplum hayatına yapıcı bir şekilde katılmaları da sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere* örnektir.

“Karşularına çıkan birkaç dik yerde de bu kabak yöntemini kullanarak mağara girişinin az ötesindeki bir kayanın tepesine kadar kamış olukları döşediler” (Adalı, 2022a: 58).

Öncelikle yenilikçi ve yaratıcı bir çözüm buluyorlar bu inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliğine örnektir. Su sorununa mantıksal bir çözüm getiriyorlar matematiksel yetkinliğe* örnektir. Ve bu yöntemleri karşularına çıkan başka yerlerde de kullanıyorlar bu da önceki öğrenmelerinden faydalanma olduğu için öğrenmeyi öğrenme* yetkinliğine örnektir.

“Bulduuuuuuum! diye bağırdı Anin, seslerin anlamı olmayabilir ama biz onlara anlam verebiliriz” (Adalı, 2022a: 67).

Yeni fikirler, yaratıcı yöntemler inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliğine örnektir.

“Sonradan, çıkardığı sestten ötürü ‘tamtam’ diye adlandırılan, bir haberleşme aracı icat etmişti Çuka. Ama Anin’de, Çuka’nın haberleşme amacıyla kullanmayı tasarladığı bu icadını, tam-tam tam-tam diye çalıp çıkan sese göre hoplaya zıplaya dans ederek, günümüzde bile çalgı olarak kullanılan ilk müzik aletini icat etmiş oluyordu” (Adalı, 2022a: 88).

“Çok iyi bir gözlemci olan Çuka, küçük bir kaza sonucunda, kış aylarında beslenme zorluğu çeken kabilesini doyurabilmek için, avcılarının kendisinden binlerce yıl sonra bile kullanacağı tuzak kurarak avlanma yöntemini bulmuştu” (Adalı, 2022a: 96).

Keşfetme ve yaratıcılık inisiyatif alma ve girişimcilik örneğidir. Toplum hayatına yapıcı destek sağladığı için sosyal ve vatandaşlıkla* ilgili yetkinliklere örnektir. Mantıksal ve uzamsal düşünme sağladığı için de matematiksel yetkinliğe* örnek verilebilir.

Kültürel Farkındalık ve İfade

Zaman Bisikleti adlı kitapta kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğine yer verilmemiştir.

Eğitsel İletiler

Bu başlığın altında incelenen kitapta eğitsel değer taşıyan örneklere yer verilmiştir.

“Artık baltalarını hızla fırlatarak, yırtıcı hayvanları yanına çok yaklaştırmadan avlayabiliyorlardı. Kabilenin başkanı ödül olarak Çuka’ya boynundaki başkanlık kolyesini armağan etti” (Adalı, 2022a: 21).

Çuka’nın toplumuna yararlı bir icat yapması sonucu toplumu tarafından ödüllendiriliyor. İyi şeyler ödüllendirilir mesajı veriyor.

“O çağların insanları kendileri için özel konut yapmayı öğrenmemişlerdi ki” (Adalı, 2022a: 36).

Eski zamanlar hakkında gerçek bir bilgi. Bilgilendiricidir.

“Üç-dört kişi bir arada gidip derenin sığ bölümlerinde kovaladıkları balıkların önünü taşlarla kestikten sonra, elleriyle yakalarlardı balıkları” (Adalı, 2022a: 41).

Eski çağlardaki balık avının nasıl gerçekleştiğine dair gerçek bilgi.

“Sınıflarında en yüksek notları onlar almıştı.

‘Aferin benim akıllı kızlarıma,’ dedi Elif.

‘Eh birer ödülü hak ettiniz,’ dedim ben de(...)” (Adalı, 2022a: 46).

İyi yapılan şeyler ödüllendiriliyor. Gizil bir iletidir.

“Ona ateşin, kabilenin var oluşu ve devamıyla ilgili bir simge olduğunu anlattım. Bunun daha sonra Anadolu’da binlerce yıl yaşayacak olan bir geleneğe dönüşeceğini söyledim. ‘Anadolu’nun çoğu yerinde anneler hala çocuklarımıza ‘ocağımızı sen tütüreceksin’ der ya da birine kızdıklarında ‘ocağın sönsün’ diye bağırırlar” (Adalı, 2022a: 48).

Halk tarafından sıkça kullanılan “ocağımızı sen tütüreceksin” ve “ocağın sönsün” deyimlerinin nereden geldiklerine değinilmiş.

“Anne çocuğu eğlensin diye basit bir oyuncak yapmıştı. Meraklı biri olan Anin Çuka’ya bu oyuncacı gösterdi. İyi bir gözlemci olan Çuka, bu oyuncaktan başka türlü nasıl yararlanabileceğini buldu. Anin’se, bu yeni buluşu tümüyle başka bir alanda değerlendirdi.(...) Sanırım burada önemli olan iyi bir gözlemci olup çevremizdeki

şeylerin amaçlarının dışında, ama içlerinde gizli olan değişik kullanım alanlarını bulup ortaya çıkarabilmek” (Adalı, 2022a: 88-89).

İşleve takılma, iyi bir gözlemci ol, çevredeki şeyleri amaçları dışında, gizli olan kullanım alanlarını dışarı çıkarabilirsin mesajını içermektedir.

“Mağara çağında yaşayanlar insanlar için, kış ayları çok zor geçirdi. Önceden avlayıp kuruttukları etlerle, yine mevsiminde toplayıp kuruttukları meyvelerden başka hiçbir besinleri olmazdı. Dereleler buz tutmuş olduğundan, kolay kolay balık bile avlayamazlardı” (Adalı, 2022a: 92).

Mağara çağında yaşayan insanların kış koşulları hakkında bilgilendiricidir.

“Düzlükte, kocaman bir mısır* bahçesi vardı.”

“*Mısır, Amerika kıtasında yetişen ve Avrasya’ya 15. Yüzyılda getirilen bir bitki. Ateşte pişirme kolaylığı nedeniyle, yazar özgürlüğümü kullanarak, mısırı Karain’de yetiştirmekte sakınca görmedim” (Adalı, 2022a: 99).

Mısır hakkında kurgusal bilgi verilmiş fakat sayfanın altında bir kurgu olduğunu ve doğrusunu belirtmiştir. Bu örnek mısır hakkında bilgilendirici olmuştur.

“....Çuka yeniden ileri geri yürümeye başladı mağaranın önünde. Belli ki, bir sonuç çıkarmaya çalışıyordu bu olaydan...”(Adalı, 2022a: 101).

Çuka çocukların taş fırlattıklarını görünce onları izliyor sonra ben bundan ne gibi bir fayda çıkarabilirim diye düşünerek deneme yanımlar, fikir alışverişleri sonrasında sapanı buluyor. Burada mesaj yenilikler kolay olmuyor, düşünmek, yardımlaşmak, deneyip yanılmak yeniden denemek, pes etmemek ve fikirlere açık olmak gereklidir.

“Kızlarla Karain’i ilk ziyaretimizden bu yana, Çuka’nın buluşlarıyla, Karain’deki yaşam epeyi değişmiş, gelişmişti. Her gidişimizde değişik yeniliklerle karşılaşıyorduk” (Adalı, 2022a: 104).

Çuka sürekli yeni bir şeyler yapmanın, topluma yararlı olmak için her fırsatı değerlendirmeye çalışan bir çocuktur. Bu da sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

Yorum

Bu başlık altında incelenen kitaptaki çocuğa bakış açısına ve eleştirilere yer verilmiştir.

“Pedalları ileriye doğru çevir baba!” diye bağırmasaydı Yağmur, o kızgın lavların, zehirli buharların arasında kalıp bir anda yok olacaktık. Hemen var gücümle pedalları ileriye doğru çevirmeye başladım (Adalı, 2022a: 13).

Çocuğun aklına, fikrine saygı ve verilen değeri görüyoruz. Kitaplarda her zaman çocukların aklına duyulan saygıya dikkat çekilmektedir.

“...Bisikletimizi dallarla örtüp gizlemezsek, Karainliler bizi görürler.

“Görsünleer. Ne olur? Bizi yemezler ya...”

“Ama babaaa...” diye söze girdi Yağmur, “O zaman tarihin akışı değişir” (Adalı, 2022a: 14).

Birçok yerde çocukların zekâsını dikkate alıcı, çocuklara önem verici ve çocukları yüceltici durumlara yer verilmiş.

“Bu düşüncesini büyüklere ilk anlattığında kimse onu ciddiye almamıştı ama, çekerek taşıyamadıkları bir yaban öküzünü bu yolla kolayca taşıdıklarını görünce, kabiledeki herkes Çuka’yı alkışlamıştı” (Adalı, 2022a: 17).

Örnekte görüldüğü gibi çocukların yaptıkları şeyler başta küçümsense de ciddiye alınmasa da işe yaradığı görüldüğünde takdir ediliyor. Günümüzde böyle bakış açısı olan insanları yansıtan bir örnektir.

Hikâyelerde dikkat edilmesi gereken bir sorun var. Anne çocuklara alışveriş yapıyor, babaya kahve yapıyor, akşam yemeyi hazırlıyor, okul toplantılarına katılıyor. Toplumsal normlar, kadınlara verilen görevler ataerkil bir bakış açısı olmuş. Sanki bunlar annenin göreviymiş gibi aksettirilmiş ve bu çocuklara verilen yanlış bir mesajdır. Çocuk kitaplarında bu gibi alt mesajlara dikkat edilmelidir, ev görevlerinin herkese ait olduğu, bunların yalnızca annenin görevi olmadığı mesajını çocuklara verilmelidir.

“Okullar tatil ya, kızlar rahat. Anneleriyle her gün bir yere gidiyorlar, değişik şeyler yapıyorlar. Keyifleri yerinde. Ben de çok mutlu oluyorum beni rahat bıraktıkları için” (Adalı, 2022a: 70).

Bu kitap çocuklara yönelik bir kitap ve böyle bir ifade şu mesajı verebilir; Çocukların ailesiyle vakit geçirmek istemesi ailesini rahatsız ediyor. Bu örnek yanlış bir alt mesaj verebilir.

“ Başkan, buluşlarıyla topluma çok yararlı olan, kendisinden sonra başkan seçilmesini istediği Çuka'nın dileğini kıramazdı. Zaten Çuka ortaya çıkınca, yavruya karşı çıkanların sesi kesilmişti” (Adalı, 2022a: 74).

Ormanda bulunan yavru köpeği Anin istediğinde karşı çıkan insanlar ve bu karşı çıkan insanlar yüzünden vermemeye karar vermek üzere olan kabile başkanı Çuka Anin'e destek çıktığında düşüncelerinden vazgeçiyorlar. Bu durum çok ataerkil bir durum bu yüzden çocuk kitaplarında bulunması çocuklar için olumlu değil.

“Çuka, onların daha önce hiç düşünemediği şeyleri düşünüp başaran, onlara da öğreten bir çocuktur. Anin'den yana çıktığına göre bir bildiği vardı Çuka'nın...”(Adalı, 2022a: 74).

Kitaplarda bir karakter hep öne çıkartılmış. Zekâsı, becerisi, icatları, başarısı... Bir karakteri bu kadar idealize etmek iyi değildir. Hiçbir insan mükemmel değildir. Okuyuculara daha gerçekçi karakterler verilmesi daha sağlıklı olacaktır.

“Anin ve Çuka, siz bu köpeği evcilleştirmek istediğinizi söylediğinizde, ilk karşı çıkanlardan biri bendim. Şimdi de sizlerden özür diliyorum. Dost olmasaydı kızım o sırtlana yem olacaktı” (Adalı, 2022a: 80).

Çatışmaları çözecek özellikler sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir. Özür dilemek de çatışmaları çözebilecek bir davranıştır.

4.5. Geçmişten Gelen Konuklar Adlı Kitaptaki Bulgular ve Yorumlar

Sayfa:92

Karakterler: Yağmur, Damla, Yağmur ve Damla'nın babası(aynı zamanda anlatıcı), Elif, Çuka, Anin

Kısa Özet

Zaman bisikletiyle yolculuklar yaparak yüzlerce yıl sonrasına giden kahramanlarımız bu kitapta çağlar öncesinde yaşayan Çuka ve Anin'e yakalanıyorlar ve onlarla birlikte günümüze geliyorlar. Günümüzdeki çoğu aleti Çuka ve Anin'e öğretmeye, göstermeye çalışıyorlar, onlarla şimdiki dünyamızı gezip hoş vakit geçiriyorlar ve onları geri götürdüklerinde zamanı geri alarak bunlar hiç yaşanmamış hale getiriliyor. Geri günümüze dönerken bilgisayarın aküsü bitiyor ve zamanda yavaş bir yolculuk yaparak zamandaki önemli bazı olaylara tanıklık ediyorlar. Sonrasında zamanda bir deney yapmaya karar veren kahramanlarımız çağlar öncesine giderek günümüz alet ve gelişmelerini Karain halkına öğretiyorlar sonrasında günümüze gelip tarihi nasıl değiştirdiklerine bakarak deney yapan kahramanlarımızın bu süreçlerde yaşadıklarına, maceralarına şahit oluyoruz.

Bilim Kurgu Örnekleri

“Eşyalarımızı aldık, bisiklete kurulduk. Hooop... göz açıp kapayana kadar günümüzden yüz bin yıl öncesine, Karain Mağarası'nın önüne geldik” (Adalı, 2021d: 12).

“...ama bir anda salonun ortasında belirdeğimizde, Çukan'nın da, Anin'in de korkudan yüzleri sararmıştı” (Adalı, 2021d: 25).

Binlerce yıl öncesinden göz açıp kapayınca kadar günümüze gelme ve binlerce yıl önce yaşayan insanları günümüze getirebilme bilim kurgu örneğidir.

“‘Çalıştır bilgisayarını,’ diye seslendim Yağmur’a. Çuka’nın bizi bulmasından bir-iki dakika önce, kendi zamanımıza doğru yola koyulmuştuk bile. Böylece, bu yolculuğumuzdan hiçbir iz kalmamıştı geride” (Adalı, 2021d: 52).

Çuka ve Anın’ın günümüzde on gün geçirdikten sonra zaman bisikletiyle yaşadıkları çağa dönmeleri, Yağmur, Damla ve babalarının zamanı geriye alıp sanki bu on gün hiç yaşanmamış olmasını sağlamaları teknolojiye dayandırıldığı için bilim kurgu örneğidir.

“Zaman bisikleti durduğunda, bizi kötü bir sürpriz bekliyordu: Geldiğimiz yer, bildiğimiz dünyadan çok farklıydı.(...) Bir kez daha geri dönüp bu sefer zaman içinde yavaş yavaş ilerleyerek, neleri nasıl değiştirmiş olabileceğimizi araştırmaya karar verdik: Çukanın zamanına geri döndük” (Adalı, 2021d: 53,55).

“Yağmur, bilgisayarın tuşlarına bastığı anda, kendi zamanımıza doğru yol almaya başlamıştı bile. Çevremizdeki görüntüler, ışıktan daha hızlı akan bir renk cümbüşüne dönüşüvermişti” (Adalı, 2021d: 59).

“...pedal gücüyle, yani bisikletin dinamosuyla giderken, tarih gözümüzün önünden, hızlı çekilmiş bir film gibi akıp gidiyordu” (Adalı, 2021d: 62).

Zamanda yolculuk bilim kurgu örneğidir.

Yetkinlikler

Tablo 6

Geçmişten Gelen Konuklar kitabında yetkinliklerin yer alma durumu

Yetkinlikler	f
Ana dilde iletişim	0
Yabancı dillerde iletişim	0
Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler	2
Dijital yetkinlik	0
Öğrenmeyi Öğrenme	6
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	12
İnisiyatif alma ve girişimcilik	0

Tablo 6'nın devamı

Kültürel farkındalık ve ifade

0

Tablo 6 incelendiğinde “Geçmişten Gelen Konuklar” adlı eserde toplam 3 yetkinliğe yer verilmiştir. Bu yetkinliklerin tekrar sayısı 20'dir. Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler 2, öğrenmeyi öğrenme 6, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler 12 kez tekrar etmiştir. Ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, dijital yetkinlik, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliklerine yer verilmemiştir. Yer verilen yetkinliklere ait bulgular kitapta şu şekilde aktarılmıştır:

Ana Dilde İletişim

Geçmişten Gelen Konuklar adlı kitapta ana dilde iletişim yetkinliğine yer verilmemiştir.

Yabancı Dillerde İletişim

Geçmişten Gelen Konuklar adlı kitapta yabancı dillerde iletişim yetkinliğine yer verilmemiştir.

Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler

“‘Çöpler pis,’ dedi Çuka. ‘Kötü kokuyor. Üstüne sinekler toplanıyor. Çukur açıp oraya gömüyoruz onları’” (Adalı, 2021d: 22).

Günlük hayatta karşılaşılan problemlere mantıklı çözümler üretmek matematiksel yetkinliğe örnektir.

“İnsan bir şey yapacaksa iyi düşünmeli, sonuçlarına da katlanmalı” (Adalı, 2021d: 78).

Mantıksal düşünmeyi öğütleyen bu örnek, mantıksal ve uzamsal düşünmeyi kapsayan matematiksel yetkinliğe örnektir. Sorumluluk değerine örnektir bu yüzden sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere* de örnektir.

Dijital Yetkinlik

Geçmişten Gelen Konuklar adlı kitapta dijital yetkinliğe yer verilmemiştir.

Öğrenmeyi Öğrenme

“Çuka, Anin ve gençlerden birine, nasıl bakacaklarını gösterdikten sonra, dürbünlerimizi uzattık” (Adalı, 2021d: 19).

Yeni bilgi edinmek, rehberlik desteği aramak ve bundan faydalanmak öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine örnektir.

“Bunu nasıl yaptığımı sordu. Demiri, çeliği, öteki metalleri anlatmaya çalıştım ona” (Adalı, 2021d: 20).

Öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine örnektir.

“Yağmur’un elinde kurmalı bir oyuncak robot vardı. Onu nasıl çalıştırılacağını gösterdi Çuka’ya” (Adalı, 2021d: 38).

“...Yağmur’la Damla Anin’e dama oynamayı öğretti” (Adalı, 2021d: 40).

Çocukların bildiklerini birbirine öğretmesi yardımseverlik değerine örnektir. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak yönünden öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine örnektir.

“Merak etikleri her şeyi sordular bize. Elimizden geldiğince anlatmaya çalıştık” (Adalı, 2021d: 45).

“Bu oyuncak Çuka’nın çok ilgisini çekmişti. Hemen oturup onları incelemeye, değişik parçaları birbirine takıp çıkarmaya başladı” (Adalı, 2021d: 47).

“Gördükleri en basit şey bile merak ve ilgi kaynağıydı onlar için. İlk şaşkınlıkları geçer geçmez de beni soru yağmuruna tutuyorlardı” (Adalı, 2021d: 49).

Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, öğrenmenin peşinde olma ve ısrarcı olma öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine örnektir.

Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler

“Köpeğimiz Bambi benden yana oy kullansa bile, aile cumhuriyetimizde üçe karşı iki yenilmiş durumdaydım” (Adalı, 2021d: 11).

Ailede çoğunluğun kararlarına saygı var. Demokratik ve aktif şekilde medeni hayata katılım sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Gördünüz mü?” dedim kızlara, “Küçük bir çakmak bile insanlık tarihinin gelişimini inanılmaz bir boyutta değiştirebilir. Onun için, yaptığımız zaman yolculuklarında çok dikkatli olmalıyız. Yoksa tüm insanlık tarihi, inanamayacağımız bir biçimde değişebilir” (Adalı, 2021d: 19).

Denetimi kaybetmenin kötü şeylere yol açabileceğini bu yüzden denetimi kaybetmemek gerektiğini, sorumluluklarını bilmeleri gerektiğini öğütlüyor çocuklara. Öz denetim ve sorumluluk değerlerine örnektir. Bu da sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Ona ışığın nasıl açılıp kapandığını gösterdim” (Adalı, 2021d: 27).

Bildikleri şeyleri başkalarına öğretiyorlar bu bilgi paylaşımı yardımseverlik değerine örnektir. Kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikler ise sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Birlikte yaparsak işler çabuk biter.”(...)

“Bu yanıt, onun çağının temel ilkelerinden birini özetliyordu. Yardımlaşma ve birtakım şeyleri birlikte yapma, yaşamın kolaylaşması için zorunlu” (Adalı, 2021d: 30).

Yardımlaşma yaşamı kolaylaştırır mesajını vermektedir. Yardımseverlik değerine örnektir. Kişilerarası yetkinlikler sosyal ve vatandaşlık yetkinliklerine örnek teşkil eder.

“Peki, kolyeyi versem, büyüleri alabilir miyim?”

*‘Alamazsın Çuka. Bizim büyülerimiz senin kolyenden çok daha büyük ve önemli.’
Kırılmıştı Çuka” (Adalı, 2021d: 46).*

Kırmak pahasına bile olsa sorumluluğunu bilen, yerine getiren öz denetim sahibi birey modeline örnektir. Sorumluluk ve öz denetim değerine örnek gösterilebilir. Tarihi değiştirmemek adına yapılan bu hareket toplumsal düzeni korumak adınadır bu yüzden sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Doğrusu çok duygulanmıştım. Hemen çıkıp bir sokak ilerideki marangoza uygun büyüklükte bir sunta kestirdim. Suntanın üstüne kalın, beyaz karton yapıştırdım. Maketi büyük bir özenle masadan suntanın üstüne kaydırarak. Sonra da götürüp çalışma odamdaki küçük sehpanın üstüne koyup iki kitaplığın arasındaki boş köşeye yerleştirdik” (Adalı, 2021d: 48).

Verilen hediyeye gösterilen saygı, değer. Saygı değerine örnektir. Kişilerarası yetkinliklere örnektir yani sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere girer.

“‘Öyleyse burada biraz oyalanabiliriz, dedim.’ ‘Belki Fatih’i bile görebiliriz...’ ‘Yaşasun!’ diye bağırdı kızlar” (Adalı, 2021d: 63).

Fatih Sultan Mehmet’i görebilecekleri düşüncesi bile Yağmur, Damla ve babalarını heyecanlandırmış ve sevindirmiş. Tarihine sahip çıkan, saygı ve sevgi duyan bireyler sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Kızlar, ‘Yaşasun! Atatürk’ü de gördük! İyi ki bilgisayarın pili bitmiş!’ diye heyecanla el çırpıp bağırsırken...” (Adalı, 2021d: 65).

“‘Nereye gidelim?’ ‘Atatürk!’ diye bağırdı Damla. ‘Atatürk’ün yaptıklarını izleyelim’” (Adalı, 2021d: 74).

Kızların Atatürk’ü görmek istemeleri, gördüklerinde duyduğu sevinç sevgi ve saygıdan kaynaklanmaktadır. Tarihine saygı gösterip ona sevgi duyan bireyler sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Kendi aramızda bir işbölümü yaptık.” (Adalı, 2021d: 82).

Yardımsızlık değerine örnektir. Kişilerarası yetkinlikleri içeren sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“...kilden çanak çömlek yapmayı öğretecekti. Ben de marangozluk aletlerinin nasıl kullanılacağını” (Adalı, 2021d: 82).

“Önce her aletin adını söylüyordum, sonra nasıl kullanılacağını gösteriyordum” (Adalı, 2021d: 82).

“Onlara son olarak yay ve ok yapmayı, ok atmayı öğrettim” (Adalı, 2021d: 86).

Bilgilerin paylaşarak Karainlilerin geliştirildiğini görüyoruz. Bu bilgi paylaşımı yardımlaşmaya örnektir. Kişilerarası yetkinliklerdir aynı zamanda toplum hayatına yapıcı

bir biçimde katıldığını görüyoruz bireylerin bu yüzden sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

İnisiyatif Alma ve Girişimcilik

Geçmişten Gelen Konuklar adlı kitapta inisiyatif alma ve girişimcilik yetkinliğine yer verilmemiştir.

Kültürel Farkındalık ve İfade

Geçmişten Gelen Konuklar adlı kitapta kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğine yer verilmemiştir.

Eğitsel Bilgiler

Bu başlık altında incelenen kitapta eğitsel değer taşıyan örneklere yer verilmiştir.

“Ben bu gece kitap okumayı tasarlıyordum” (Adalı, 2021d: 11).

Kitap okumaya dikkat çekilmiş, okuyuculara örnek olması açısından eğitici olmuş.

“Çakmağın nasıl çakıldığını gösterdikten sonra, incelemeleri için uzattım. ‘Aaa!.. Ooo!..’ sesleri arasında, daha önce gördükleri hiçbir şeye benzemeyen bu küçük aleti ellerine alıp uzun uzun baktular. Bu bir büyüydü onların gözünde” (Adalı, 2021d: 18).

“Dürbünle karşı dağlara bakanlar, ilk anda korku dolu çığlıklar atıyor. Hemen adını koydular bunun da. Bu uzağı görme büyüsiydi (Adalı, 2021d: 19).

“Düğmeye dokunarak birkaç kez ışığı açtı kapadı. ‘Işık büyüü,’ dedi” (Adalı, 2021d: 27).

“Ayrıca ‘büyü’ onlar için her olayı kolayca açıklayan gizli bir güç olduğundan, o konuda fazla bir çaba harcamadım” (Adalı, 2021d: 36).

İnsanların açıklayamadığı, anlamlandıramadığı ya da anlamadığı şeylerden hurafeler dönüşmesine bir örnektir. Bu konuya dikkat çekilmiştir.

“Arkeologlar, üstteki dolguları büyük bir özenle temizleyerek mağara tabanının değişik katmanlarına ulaşıyor, geçen binlerce yıl içinde bu katmanlarda birikmiş olan araç gereci, kemik parçalarını, tohum kalıntılarını araştırıyordu. Buldukları her şey, Karain’de yaşayan insanlarla ilgili bilgiler veriyordu bize” (Adalı, 2021d: 21).

Karain mağarası hakkında bilgilendirici bilgiler verilmiştir.

““Süs bunlar.”

“Süs ne işe yarar?” diye sordu Çuka.

Yağmur, boynundaki domuz dişlerinden yapılmış kolyeyi gösterdi,

“Bak bu da süs,” dedi.

“Bu süs değil!” dedi sert bir sesle Çuka, “Bu başkan kolyesi.”

Ona, bizim çağımızda insanların, yaşadıkları ortamları güzelleştirmek için böyle şeyler kullandıklarını anlattım” (Adalı, 2021d: 33).

Çuka ve Anin’in günümüzde gördüğü şeyler kültür farkı. Bu konuda detaylı diyaloglar görüyoruz okuyucunun dikkati de kültür farkına çekilmiştir.

“‘Palyaçolarla uğraşacaklarına çöpleri toplasalar ya!’ diye homurdanarak yürüdü.

‘Topluyorlar ya!’ diye bağırdım ardından, ‘Belediyeler topladıkça, siz daha çok çöp üretiyorsunuz. Siz de çöpleriniz konusunda dikkatli olmalısınız biraz’” (Adalı, 2021d: 44).

İnsanların çöp üretimine dikkat çekilmiş, okuyucular bu konuda bilinçlendirilmeye çalışılmıştır.

...Çuka yeni bir haberleşme aracı bulmuştu. Karainliler ayna kırıklarını yıllar boyunca uzaktan haberleşmek için kullandı. Ama Çuka’dan sonra gelen kabile başkanıyla birlikte her şey değişti. Yeni başkan Kurri, hırçın bir adamdı. Dünya’ya bakışı da Çuka’dan çok değişikti. Çuka’nın yaptığı gibi, bilgilerini, çevreye yayılmış olan küçük büyük kabilelerle paylaşacağına, onları egemenliği altına almak istiyordu. Her türlü işi onlara yaptırarak, kendisi ve kabilesi daha kolay koşullarda, bolluk içinde yaşayacaktı. Bunun için de, yaşadığı çağda benzeri bulunmayan bir haberleşme aracı olan aynaları kullanarak, komşu kabilelere baskınlar düzenledi(...) (Adalı, 2021d: 56).

Buluşların ne amaçla kullanıldığı önemli Çuka ayna parçalarını haberleşmek için yıllarca kullanmış ama yeni başkan Kurri hırçın bir adam olduğu için dünyaya bakışı farklı ve onun yüzünden binlerce yıl sonra başlaması gereken ilk savaşılar başlaması gerekenden önce başlamış ve insanlık tarihi değişmiştir. Burada bakış açısının ne kadar önemli olduğunu görüyoruz.

“Bizim bildiğimiz Rumelihisarı 550 yılı aşkın süredir dimdik ayakta idi. Orada konserler bile verilirdi” (Adalı, 2021d: 62).

Gerçek bilgidir.

“Aslında 29 gün süren savaşı, biz 29 dakikada izledik” (Adalı, 2021d: 63).

Savaşın günü hakkında verilen bilgi gerçek bilgidir. Bilgilendiricidir.

“Ben böyle deli danalar gibi ne yapacağımı bilemeden dolanıp dururken...” (Adalı, 2021d: 69).

Deli danalar gibi dönmek deyimini kullanılmıştır. Çocukların deyimleri nerede nasıl kullanılacağını algılamaları bakımından deyim ve atasözlerine yer vermek olumludur.

“Kendi zamanımda yaşıyor olmak, benim için yeterliydi. Çok güzeldi (Adalı, 2021d: 70).

Zamanda yolculuk fikri her ne kadar kitaplara filmlere konu olacak kadar cazip olsa da herkesin yaşadığı zaman güzeldir mesajı verilmiştir.

“Birkaç saat sonra ateş sönmüş, közler küllenmişti. Ateş tümüyle sönüp pişen çömler soğuduktan sonra küllerin içinden teker teker çıkarmaya başladım onları” (Adalı, 2021d: 85).

Burada bir kısmı verilmiştir. Kitapta çömler yapma tamamen anlatılmış. Bilgilendirici bir örnektir.

“Yaşadığımız bu son serüven beni çok etkilemişti doğrusu. Yeterince düşünülmeden yapılacak işlerin sonuçlarının ne kadar kötü olabileceğini bir kez daha görmüştüm” (Adalı, 2021d: 91-92).

Sabırlı olmalı, iyice düşünmeli ve sonuçlarını düşünerek hareket etmeliyiz mesajını verir.

Yorum

Bu başlığın altında incelenen kitaptaki çocuğa bakış açısına ve eleştirilere yer verilmiştir.

“Elif ızgaraya etleri atmıştı bile.(...) Kızlar hemen koşup sofrayı hazırladılar” (Adalı, 2021d: 29).

“Elif’le kızlar sofrayı toplamaya başladıklarında, onları dikkatle izleyen Anin de kalkıp yardım etmeye başladı” (Adalı, 2021d: 29-30).

Yukarıda gördüğümüz örnekler gibi yemeği kadının hazırladığı, sofrayı kızların(çocukların) kurduğu, babanın bunlara bir yardımının bulunmadığı ataerkil yapıli örnekler görüyoruz. İkinci örnekte gördüğümüz gibi anne ve çocuklar sofrayı kaldırırken baba yardım etmediği gibi misafirlerden de yalnızca kız olan Anin yardım ediyor erkek olan Çuka yardım etmiyor. Bu gibi örnekler geçmişte kullanılan lakin günümüz şartlarına uygun olmayan örneklerdir. Yeni nesillerin yetiştirilmesinde böyle örnek görmeleri, okumaları da günümüz medeni hayatına hazırlanan bu çocuklar için uygun değildir.

“Kızlar, hadi sofrayı kurun” (Adalı, 2021d: 34).

Yanlış bir toplumsal görev aşılmasıdır. Okuyucu olan erkek çocuklar sanki onların işi değilmiş gibi algılayabilirken kız okuyucular da bu tür işler kendilerinin göreviymiş gibi algılayabilirler. Bu yanlış bir mesaj olmuş.

“Hişt, baba...” diye dürttü Yağmur. Merak etme, önemli değil, doğru yoldayız. Yalnızca bilgisayarın pilinin gücü bitti” (Adalı, 2021d: 61).

Soğukkanlılığını koruyup çözüm üreten çocuklar. Burada kitaptaki çocuklara bakış açısını görebilmekteyiz. Çocuklar hep güçlü, zeki ve iyimser.

“‘Dikkatli baksana baba,’ dedi Yağmur” (Adalı, 2021d: 62).

Zaman yolculuğunda yıkık dökük Rumeli hisarını gördüğünü sanan babaları tarihte çok ileriye gittiklerini düşünür kızları babasını uyarır ileride olmadıklarını hisarın daha yeni yapıldığını gösterirler. Burada çocukların ne kadar dikkatli olduklarını görüyoruz buradan çocuklara bakış açısını yorumlayabiliriz.

4.6. Zamanda Kaza Adlı Kitaptaki Bulgular ve Yorumlar

Sayfa:102

Karakterler: Yağmur, Damla, Babaları, Elif, Çuka, Anin

Kısa Özet

Zaman bisikletiyle yolculuk yaparak vefat eden babasını görmek isteyen anlatıcı karakterimiz heyecandan bilgisayarını kontrol etmeyi unutuyor ve zaman yolculuğu sırasında bilgisayarları bozulduğu için binlerce yıl öncesi Karain mağarasının oralarda mahsur kalıyorlar. Bilgisayarın yeniden çalışmasına kadar geçen birkaç aylık sürede Karain'in yakınındaki bir mağaraya taşınan ailemiz oraya adapte olmaya çalışırken yaşadığı bir sürü heyecanlı ve eğlenceli maceralarına tanık oluyoruz. Onlarla bu serüvene atlıyoruz.

Bilim Kurgu Örnekleri

“Sonra ona zaman bisikletini ve torunlarıyla onu tanıştırmak için zamanda yaptığımız yolculuğu anlattım” (Adalı, 2022c: 10).

“Bir anda, yaşadığımız zaman geriye doğru kaymaya başladı. Tam bu zamana girmiş olduğumuz anda, bir karanlığa gömüldük. Göğsümdeki sızılar, bıçak gibi kesilmişti” (Adalı, 2022c: 100).

Zaman yolculuğu bilim kurgu örneğidir.

Yetkinlikler

Tablo 7

Zamanda Kaza kitabında yetkinliklerin yer alma durumu

Yetkinlikler	f
Ana dilde iletişim	1
Yabancı dillerde iletişim	0
Matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler	10
Dijital yetkinlik	1
Öğrenmeyi Öğrenme	6
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	21
İnisiyatif alma ve girişimcilik	9
Kültürel farkındalık ve ifade	0

Tablo 7 incelendiğinde “Zamanda Kaza” adlı eserde toplam 6 yetkinliğe yer verilmiştir. Bu yetkinliklerin tekrar sayısı 47’dir. Ana dilde iletişim 1, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler 10, dijital yetkinlik 1, öğrenmeyi öğrenme 6, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler 21, inisiyatif alma ve girişimcilik 8 kez tekrar etmiştir. Yabancı dillerde iletişim, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliklerine yer verilmemiştir. Yer verilen yetkinliklere dair bulgular kitapta şu şekilde aktarılmıştır:

Ana Dilde İletişim

“Kızlar ve Elif, Anin’le kırk yıllık dostmuş gibi konuşmaya dalmışlardı” (Adalı, 2022c: 27).

Ana dilde iletişim yetkinliğine örnektir.

Yabancı Dillerde İletişim

Zamanda Kaza aslı kitapta yabancı dillerde iletişim yetkinliği bulunmamaktadır.

Matematiksel Yetkinlik ve Bilim/Teknolojide Temel Yetkinlikler

Elif, etleri haşlamak için büyük bir kabımız olmadığından yakınıyordu. Bulabildiğim en büyük sukabağını yandan, göbeğinin biraz yukarisından enlemesine kestim. İçine su konunca, sap tarafındaki boğuma da su doluyordu. Dere kıyısından topladığım çakıl taşlarını ateşte kızdırıp boğum yerindeki suya bırakınca, kabağın içindeki suyun tümü fokur fokur kaynamaya başlıyordu (Adalı, 2022c: 37).

Karşılaşılan problemleri çözmek için matematiksel düşünme, mantıklı çözümler üretme matematiksel yetkinlik.

“Taşları alabilmesi için kalın bambulardan birkaç tane de maşa yaptım Elif’e” (Adalı, 2022c: 37).

Matematiksel yetkinlik örneğidir. Aynı zamanda yaratıcı düşünmeye de örnektir. Yaratıcılık işin içine girdiğinde inisiyatif alma ve girişimcilik* yetkinliğine örnektir.

“Aramızda, bilgisayarlar konusunda en bilgili olan Yağmur’du” (Adalı, 2022c: 39).

Teknolojiye hâkim olmak bilimde yetkinlik örneğidir.

“Kalın bambuları misinayla birbirine bağlayarak düzlüğe açılan girişin ağzına, yerde kaydırarak açabileceğimiz kapı gibi bir şey yaptım. Geceleri bambuların arasına birkaç kaya parçası yerleştirirsek, hiçbir yırtıcı hayvan yanımıza sokulamazdı” (Adalı, 2022c: 48).

Karşılaşılan problemlere çözüm üretmek amaçlı matematiksel düşünme tarzı kullanılarak mantıklı ve yaratıcı çözümler bulunmuştur bu da matematiksel yetkinliğe örnektir. Yaratıcılık kısmıyla da inisiyatif alma ve girişimcilik* örneğidir.

“Bunlara çok sevinmiştim. Bunlarla, postu uzun tüylü yaban koyunlarından avlayabilirdim. O postlardan kışlık giyecek yapabiliydik” (Adalı, 2022c: 50).

“Nöbetleşe çalışarak, kanalı biraz daha genişletip derinleştirdik” (Adalı, 2022c: 52).

Toplum iş birliği içerisinde herkes birlikte yapılıyor bu da sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnek olduğunu göstermektedir.

“Çamur pişer mi? Et değil ki bu!’ ‘Yarın görürsün Çuka. Sabırlı ol. Hadi gel, biraz daha kuru odun ve çalı toplayalım’” (Adalı, 2022c: 53).

Bilmediğin şeylere ön yargılı olma sabret ve bekle mesajını içerir. Sabır değerine örnektir. Kişisel yetkinlikleri sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler kapsar.

“Çuka bizi üç gruba ayırdı. Geniş bir çember çizerek dereyi karşımıza alacak ve üç ayrı yönden saldırıcağı hayvanlara” (Adalı, 2022c: 58-59).

“Çuka, koyunlardan on tanesini bizim mağaraya gönderdi. ‘Bizde yeteri kadar post var,’ diyerek yirmi tane de post yolladı bizim mağaraya. ‘Yarın biraz tuzla birkaç kişi yollarım, postları temizleyip kurutmak için, dedi bana’” (Adalı, 2022c: 59).

Her şey iş birliğiyle yapılıyor. Av beraber avlanıyor, avlar paylaşılıyor, postlar paylaşılıyor, tuz paylaşılıyor her şey yardımlaşma ile hallediliyor. Yardımseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

“Ağacın kurumuş dallarından birkaç tane kesip yaprakları çakmağım ile yaktım. Önce alevlendi yapraklar. Zayıf bir ateş oluşturdu. Alevler henüz kurumamış yerlere geldiğinde duman çıkmaya başladı. Tek umudum bu dumanın görülebilmesiydi” (Adalı, 2022c: 64).

Koyunların yağlarıyla doldurduğum bir kabı ateşin kıyasına yerleştirdim. Yağlar erirken, daha önce pamuğa benzer bir bitkiden toplamış olduğum ince lifleri bükerek birkaç tane fitil yaptım. Fitilleri, eriyen yağa batırarak bir parça yağ emmelerine sağladım. Sonra da bir uçları dışarıda, havada kalacak şekilde kandil kaplarına yerleştirdim. Artık iyice erimiş olan yağı kandillere boşalttım. Kandillerdeki yağlar kısa sürede dondu.(...) Ateşten alevli bir çubuk alıp kandillerden birinin fitilini yaktım. Önce emmiş olduğu yağı yakan fitil, sonra kendi ısıyla kandilin içinde erimeye başlayan yağ emerek onu yakmaya başladı. Çuka'nın kolundan tutarak onu mağaranın dibindeki karanlık göze götürdüm. Kandilin aleviyle, ortalık ısl ısl aydınlanmıştı (Adalı, 2022c: 66-67).

Matematikselsel yetkinliğe örnektir. Yaratıcılık olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda da inisiyatif alma ve girişimcilik* yetkinliğine de örnektir.

“Sonra aklıma çok güzel bir yöntem geldi. Mamutların su içmeye gittikleri yol üzerinde, üstü dallar, çalılarla kaplı bir çukur açabilirdik. Çukura düşen mamutu avlamak çok kolay olurdu.(...) ‘Çukurun dibine de sivri kazıklar yerleştirirsek, mızrakla, okla uğraşmamıza bile gerek kalmaz...’”(Adalı, 2022c: 72).

Gidilen mamut avlarında vefat eden avcılarının olmasını istemedikleri için bu probleme çözüm getirmişlerdir. Matematiksel yetkinliğe örnektir.

O koca gövdeyi çukurdan nasıl çıkaracaktık? İplerle bağlayıp yukarıya çekmeye çalışsak, tüm kabile yardıma gelse bile gücümüz yetmezdi. Sonunda Çuka bir çözüm buldu. Çukura inen avcılar, hayvanın derisini bir bütün olarak yüzüyor, yüzülen bölümdaki etleri parçalara ayırarak yukarıdan salladığımız bir ipe bağlıyorlardı, biz de yukarıya çekip tuzlanarak saklanmak üzere Karain’e yolluyorduk büyük et parçalarını (Adalı, 2022c: 75).

Matematiksel yetkinliğe örnektir. Yardımseverlik değerini de içerir.

Dijital Yetkinlik

“‘Olmuyor baba. Korkarım bilgisayar göçmüş.’ ‘Yeniden biçimlendirebiliriz,’ dedi Damla yandaki çantaların birinden birkaç CD çıkararak” (Adalı, 2022c: 14).

Dijital yetkinlik örneğidir.

Öğrenmeyi Öğrenme

“Damla ise, uzun bir süre önce yine buraya geldiğimizde Anin’in uyguladığı olduğu bir yöntemle meyve topluyordu. Ucu çatalı bir kamış bulmuş, meyveleri çatalın arasına sokup aşağıya çekerek yere düşmelerini sağlıyordu” (Adalı, 2022c: 19).

Bilgi, becerilerin çeşitli ortamlarda kullanılması için önceki öğrenmelere, tecrübelere dayanılması öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine örnektir.

“...Çuka yeni bir şey öğreniyordu” (Adalı, 2022c: 35).

Yeni bilgiler edinmek öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine örnektir.

“Benim bıçakla sivriltip ateşle sertleştirdiğim okun ucuna, sipsivri ve çok keskin küçük bir taş bağlamıştı. ‘Bu Anin’in buluşu,’ dedi Çuka” (Adalı, 2022c: 38).

Yeni yaratıcı şeyler, buluşlar öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine örnektir.

“Kancalara, benim oltalarımdaykine benzer, kurumuş sazların liflerinden yapılmış yemler bağlanmıştı. ‘Bu da benim buluşum,’ dedi Çuka gururla” (Adalı, 2022c: 39).

İcatlar öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine örnektir. Aynı zamanda inisiyatif alma ve girişimcilik* yetkinliğine örnektir.

“‘O yaptığın nedir?’ diye sordu” (Adalı, 2022c: 42).

Çuka’nın her şeyi öğrenmek için sorduğu sorular öğrenmenin peşine düşmedir ve bu da öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine örnektir.

Sosyal ve Vatandaşlıkla İlgili Yetkinlikler

“Üç karşı bir yenik durumdaydım. Çaresiz kabul ettim” (Adalı, 2022c: 11).

Aile içinde herkesin fikirlerinin eşit derecede önemli olduğu ve herkesin söz hakkına sahip olduğunu görüyoruz. Adalet değerine örnektir. Demokrasi ve medeni hayata aktif katılım sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Düşündükçe kendi kendime kızıyordum. Hepsi benim yüzümdendi. Kızlar uzun süredir zaman bisikletinin adını bile anmıyorlardı. Üstelik, yola çıkarken bilgisayarı bakıma götürmeyi bile düşünmemiştim. Aylardır bir kıyıda duruyordu zaman bisikleti” (Adalı, 2022c: 15).

Kendi kendini eleştiren, sorgulayan bir birey örneğidir. Öz denetim değerine örnektir. Kişisel yetkinlikler sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler içerisindedir.

“Karnımızı iyice doyurduktan sonra herkese görev verdim” (Adalı, 2022c: 18).

İş bölümü var.

“Ansızın iki köpek belirdi çevremizde. Havlamıyor, sevinçle kuyruk sallıyorlardı” (Adalı, 2022c: 25).

Köpeklerin sevdiği insanları görünce sevinmesi sevgi değerine örnektir. Sevgi kişisel bir değer, yetkinliktir. Sevgi, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler içerisindedir.

“Aslında bizim sizi ağırlamamız gerekir, ama bu bir dostluğun başlangıcı olacaksa, elbette isteriz etinizi paylaşmayı,’ dedi Çuka” (Adalı, 2022c: 26).

Dostluk değerine örnektir. Kişisel yetkinliktir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“‘Bu güzel bir silah. Bize de öğretir misin?’ ‘Öğretirim Çuka,’ dedim” (Adalı, 2022c: 27).

Bildiklerini paylaşması yönünden yardımseverlik değerine örnektir. Kişilerarası yetkinlikleri sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler içerir. Öğrenme istek ve ısrarı ise öğrenmeyi öğrenme* yetkinliğine örnektir.

“Bizim mağaramız çok güzel. Kışın sıcak, yazın serin olur. Hepimize yer var. Siz de gelin” (Adalı, 2022c: 28).

Yardımseverlik ve dostluk değerini barındıran bu örnek sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Gerçekten de bu konuyu iyice düşünüp kendi aramızda tartışmamız gerekirdi” (Adalı, 2022c: 29).

“Dönmezsek neler yapmamız, nasıl davranmamız gerektiğini tartıştık sonra” (Adalı, 2022c: 31).

Bütün aile bireylerinin fikri önemli ve de değerli. Bu da demokratik ve aktif katılım için okuyuculara gerekli örneği oluşturmaktadır bu yönüyle sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Önce yayı tutmayı, oku yerleştirip yayı gererek fırlatmayı öğrettim onlara” (Adalı, 2022c: 30).

Kendi bildiklerini başkalarına öğretiyor, yardımseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Bozulmazlar. Elif sana balıkları dumanda pişirip uzun süre saklama yöntemini gösterir” (Adalı, 2022c: 39).

Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler kültürlerarası yetkinlikleri, bireylerin farklılaşan toplum yaşantılarına aktif olarak katılabileceği davranışları kapsar bu nedenle sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Bu arada ben de Çuka’ya yeni bir kuş avlama yöntemini öğretmeye koyuldum” (Adalı, 2022c: 43).

“Anin’i gördük. Şimdi de o bir şeyler öğretiyordu Elif’le kızlara” (Adalı, 2022c: 44).

Bilgilerini paylaşmak, yardımseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Size yardım ederim” (Adalı, 2022c: 47).

Yardımseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

“Bu arada Yağmur, her gün en az bir saatini zaman bisikletinin başında geçiriyordu, ama hiçbir sonuç alamıyordu” (Adalı, 2022c: 68).

Sorumluluk değerine örnektir. Kişisel yetkinlikler, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

““Önce Çuka,’ dedim, ‘yapılmasına yardım ettiği şeyin tadını alsın, sonra Anin’” (Adalı, 2022c: 82).

“Çuka bana yardım etmeleri için üç avcı göndermişti” (Adalı, 2022c: 89).

Yardımseverlik değerine örnektir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere örnektir.

“Hepsini çok özleyecektim” (Adalı, 2022c: 100).

Sevgi değerine örnektir. Kişisel yetkinliktir. Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik örneğidir.

İnisiyatif Alma ve Girişimcilik

“Hayvanların yağlarının bir bölümünü eritip kandillerde kullanmak üzere bir kenara koydum” (Adalı, 2022c: 61).

Yaratıcılık, inisiyatif alma ve girişimciliğe örnektir.

“Onları toplayıp taşıyabileceğim hiçbir şey yoktu yanımda. Çalılardan sekiz-on parça uzun dal kestim. Onları çember gibi yayarak tam ortalarından bağladım.

Üstlerine incir ağacının geniş yapraklarından yerleştirdim. Sonra da, topladığım incirleri bu tepsi gibi şeyin üstüne yığdım” (Adalı, 2022c: 86-87).

Karşılaşılan probleme getirilen bu çözüm matematiksel yetkinliğe örnektir aynı zamanda yaratıcılık gösterdiği için de inisiyatif alma ve girişimcilik* örneğidir.

“‘Ne olacak bu incirler?’ ‘Şeker!’ diye bağırды Elif, ‘Doğal şeker’” (Adalı, 2022c: 89).

İncirden doğal şeker yapımı yaratıcı bir yöntem olduğu için inisiyatif alma ve girişimcilik.

“Benim önereceğim şey başka Çuka. Sığırların geçiş yollarının üzerine, yaban tavuklarını ve yaban güvercinlerini avladığımız tuzaklar gibi sağlam kazıklara bağlı, sağlam iplerden yapılma tuzaklar kursak... Bizi gördüklerinde ürküüp kaçanlar kaçır, kalanları rahatça vururuz” (Adalı, 2022c: 93).

Av için yeni, yaratıcı çözümler inisiyatif alma ve girişimcilik. Matematiksel düşünce tarzını kullanarak mantıklı çözüm üretildiğini göz önüne alırsak matematiksel yetkinliğe* de örnektir.

Kültürel Farkındalık ve İfade

Zamanda Kaza adlı kitapta kültürel farkındalık ve ifade değeri bulunmamaktadır.

Eğitsel İletiler

Bu başlığın altında incelenen kitapta eğitsel değer taşıyan örneklere yer verilmiştir.

“Geniş bir çember çizip rüzgârı önüme alarak oraya doğru yürüdüm. Avcılık konusunda ilk aklıma gelen şey bu olmuştu. Rüzgâr arkamdan gelirse, hayvanlar kokumu alıp kaçabilirdi” (Adalı, 2022c: 21).

Avcılıkla ilgili gerçek bilgi verilmiştir.

“Yine karabasanlar gördüm gece boyunca” (Adalı, 2022c: 32).

Halk arasında inanılan değerlere yer verilmiştir.

“Sonra denize ve derelere dinamit atarak balık avlayanlar olduğunu da anımsadım. Sudaki tüm canlıları öldürüyordu dinamit. ‘İnsanoğlu bazen ne kadar cahil ve acımasız oluyor,’ diye düşündüm” (Adalı, 2022c: 34-35).

Günümüz sorunlarından biri olan dinamit ile balı avına dikkat çekilmiş okuyucularda farkındalık uyandırılmak istenmiştir.

“Onun gibi yeni buluşlar yapan insanlar çoğaldığında, dünyamız çok değişecek,’ diye düşündüm bir an” (Adalı, 2022c: 38).

Buluşlarla dünyamızın değişeceği mesajını verilerek okuyucuyu yeni şeyler keşfetmeye yönlendiriyor.

“Vurulan koyunlar kısa sürede mağaranın bulunduğu yamacın altına taşındı. Postları yüzüldü. Etileri tuzlanıp kurutulmak üzere yukarıya taşındı” (Adalı, 2022c: 59).

Eski zamanlarda avların korunması için neler yapıldığına dair gerçek bilgilere yer verilmiştir.

“Ama bu çağda iki seçenek vardı: Ya av olacaktın ya da avcı. Yaşamak, varlığımızı sürdürürebilmek için avcı olmak zorundaydık” (Adalı, 2022c: 74).

Eski çağlardaki av mantığını gerçekçi bir biçimde ele almıştır.

“Ama bir parça eğlenmek de hakkımızdı doğrusu.(...)Salıncağa oturup olanca gücümle sallanmaya, avaz avaz bağırarak ‘Dağ Başını Duman Almış’ı söylemeye başladım” (Adalı, 2022c: 81-82).

Eğlenceye de ihtiyaç olduğunu hatırlatan bir ileti.

“Hep birlikte yemeğimizi yedikten sonra uzun süre ateşin önünde şarkılar söyleyerek oturduk” (Adalı, 2022c: 82).

Eğlenceye duyulan ihtiyaca pek çok yerde dikkat çekilmiş.

“‘O kadar uğraşp da çalıştıramadığımız alet, tekmeyi yiyince neden çalışmış olabilir baba?’ diye sordu Yağmur. ‘Lehimli devrelerden birinin lehimi kopmuş ya da gevşemiştir. İki ucu birbirine değmeyince akım geçmez ve doğal olarak çalışmaz bilgisayar(...)’” (Adalı, 2022c: 99).

Vurunca çalışmasına dair geçerli bilgi verilmiştir.

“O yaz Antalya’da, çok keyifli bir tatil geçirdik. İki hafta boyunca çılgınlar gibi eğlendik” (Adalı, 2022c: 102).

Eğlence unsuruna, önemine çok yer verilmiş.

Yorum

Bu başlığın altında incelenen kitaptaki çocuğa bakış açısını ve eleştiriler yer almaktadır.

“O bir çözüm bulamazsa, biz hiçbir şey yapamazdık” (Adalı, 2022c: 39).

Çocuğa bakış açısını görmekteyiz. Çocuğa ne denli güvenildiğini görüyoruz. Bilgisayar hakkında en çok bilgi sahibinin kızı olduğunu, bu problemi ancak onun çözeceğine dair inancını görüyoruz ki bu da çocuğa bakış açısını göstermektedir.

Zaman geçmiş ve bugün karışık bir örgüsü var. Olay örgüsü düzenli bir yapıya sahiptir. Akıcı bir üslup kullanılmış. Gerçek bilgilere de yer verilerek kurgulanmış hikâyeye bu yüzden birçok eğitici bilgi de var. Hiç umut yok gibi görülen anlarda bile umudunu kaybetmeden adapte olmaya çalışabilmenin her zaman yapılabilecek şeyler olduğunun, bilgilendirici ve eğlenceli şekilde bize sunulduğu bir kitaptır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu çalışmada, Bilgin Adalı'nın *Atlantis'in Çocukları 1*, *Atlantis'in Çocukları 2*, *Atlantis'in Çocukları 3*, *Zaman Bisikleti 1*, *Zaman Bisikleti 2*, *Zaman Bisikleti 3* adlı kitapları sekiz anahtar yetkinlik bakımından incelenmiştir. Yetkinlikler, Türkçe Öğretim Programında yetkinlikler başlığı altında ele alınan sekiz anahtar yetkinlikten oluşmaktadır. Bu yetkinlikler şunlardır: Ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliği.

Bu yetkinlikler bakımından incelenen eserlerden elde edilen veriler şu şekildedir: İncelenen eserlerde doğrudan ve dolaylı olarak toplam sekiz yetkinliğe yer verilmiş ve bu yetkinlikler 240 kez yinelenmiştir. Toplam değerlere bakıldığında, eserlerde en çok yer verilen yetkinlik 105 kez yinelenmeyle sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklerdir. Sonra sırasıyla, 39 yinelemeyle inisiyatif alma ve girişimcilik, 34 yinelemeyle matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, 28 yinelemeyle öğrenmeyi öğrenme, 22 yinelemeyle dijital yetkinlik, 8 yinelemeyle ana dilde iletişim, 2 yinelemeyle yabancı dillerde iletişim ve kültürel farkındalık ve ifade yetkinliği gelmektedir. Adalı, yetkinlik ve değerleri eserlerinde genellikle olumlu davranışlar ve tutumlar üzerinden dolaylı olarak okuyucuya vermiştir. Eserler bazında ulaşılan veriler ise şöyledir:

“Atlantis'in Çocukları 1” adlı eserde toplam 6 yetkinliğe yer verilmiştir. Bu yetkinlikler 42 kez tekrar etmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda 18 tekrarla en çok sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere yer verilirken yabancı dillerde iletişim, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliklerine yer verilmemiştir.

“Atlantis'in Çocukları 2” adlı eserde toplam 6 yetkinliğe yer verilmiştir. Bu yetkinlikler 49 kez tekrar etmiştir. Elde edilen bulgular sonucu 28 tekrarla en çok sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinliklere yer verilmiş yabancı dillerde iletişim, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliklerine yer verilmemiştir.

“Atlantis’in Çocukları 3” adlı eserde toplam 7 yetkinliğe yer verilmiştir. Bu yetkinlikler 32 kez tekrar etmiştir. En çok tekrar eden yetkinlikler 9 kez tekrar sayısı ile dijital yetkinlik, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler olmuştur. Öğrenmeyi öğrenme yetkinliğine yer verilmemiştir. İncelenen kitaplar arasında yalnızca bu kitapta yabancı dillerde iletişim, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliklerine yer verilmiştir.

“Zaman Bisikleti” adlı eserde toplam 6 yetkinliğe yer verilmiştir. Bu yetkinlikler 48 kez tekrar etmiştir. En çok tekrar eden 17 tekrar ile sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler olmuştur. Yabancı dillerde iletişim, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliğine yer verilmemiştir.

“Geçmişten Gelen Konuklar” adlı eserde toplam 3 yetkinliğe yer verilmiştir. Bu yetkinlikler 20 kez tekrar etmiştir. 12 tekrar ile en çok tekrar eden sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler olmuştur. Ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, dijital yetkinlik, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliklerine yer verilmemiştir.

“Zamanda Kaza” adlı eserde toplam 6 yetkinliğe yer verilmiştir. Bu yetkinliklerin tekrar sayısı 47’dir. En çok tekrar eden, 21 tekrar ile sosyal ve vatandaşlıkla ilgili olan yetkinlikler olmuştur. Yabancı dillerde iletişim, kültürel farkındalık ve ifade yetkinliklerine yer verilmemiştir.

Bulgular sonucunda incelenen eserlerin yetkinlikler bakımından yeterince zengin olduğu ve yeterlilikler eğitiminde incelenen eserlerden yararlanılabileceği sonucuna varılmıştır.

5.2. Tartışma

Alan yazın incelendiğinde bu sonucu destekler nitelikte çalışmalar olduğu tespit edilmiştir ve aşağıda sıralanmıştır.

Cemile Cihaner (2007)’in yaptığı çalışmada bulgularımızı destekleyen şu sonuçlara ulaşılmıştır: Bilgin Adalı’nın eserlerinde karakterler sevgi doludur. Karakterler arasında yardımlaşma ve iş birliği vardır. Sorumluluk sahibi, demokratik, saygılı, empati kurabilen, yaratıcı düşünen, keşfeden ve sorgulayan karakterlere yer verilmiştir.

Özgül Demirtaş (2009)’ın çalışmasında önceki öğrenmeleri günlük hayatta kullanabilen, yaşamı anlayan, sorgulayan, araştıran, karşılaşılan zorluklar karşısında

yılmayan, sorunlara çözüm arayan, çevresine duyarlı, yardımlaşmaya önem veren, eleştirilerde bulunabilen, empati kurabilen, demokratik, adaletli karakter örnekleri tespit edilmiş. Ve bu durumların zamanla okuyucunun davranış biçimlerine yansıtacağını öne sürmüştür araştırmacı. Eserlerin çocukların hayal gücüne katkısı olabileceğini, farklı bakış açıları kazandırabileceği öne sürülmüştür. Ayrıca Adalı'nın eserlerinde cinsiyet rollerinin geleneksel bir şekilde verildiği tespit edilmiş. Zaman Bisikleti 1-2 eserlerinde babanın çocuklarla çok sık vakit geçirdiğine dikkat çekilirken annenin dışlandığı görülmüştür. Okuma eyleminin de yalnızca baba tarafından gerçekleştirilmesi çocukta babanın anneden daha çok bildiği izlenimi uyandırabileceği saptanmıştır. Sonuçlara bakıldığında en çok kişilik ve toplumsal gelişime ağırlık verildiği tespit edilmiş.

Berna Gülgönül (2014)'ün çalışmasının sonuçlarına baktığımızda çalışmamı destekleyen sonuçlara rastlanmıştır. Bunlar Bilgin Adalı'nın kitaplarında karakterlerin çevrelerine duyarlı olmaları, çevrelerindeki sorunlara çözümler arayan bireyler olmaları, karakterlerin eleştiren, sorgulayan, araştıran bireyler olmaları yönündedir. Ulusal düşünce gelişimini destekleyen ve ekonomik gelişimi destekleyen iletilere az yer verildiği tespit edilmiştir. Eserlerde okurun demokratik, eşitlikçi ve adalet duyguları geliştirilmeye çalışıldığı saptanmıştır. Ayrıca Zaman Bisikleti serisinde anne karakterinin arka planda kaldığına, zaman yolculuklarını katılmaması sadece ev işleriyle ilgilenmesi ve baba karakterinin okuma eylemini gerçekleştirilmesine yer verilirken anne karakterinin okuma eylemini gerçekleştirdiğine dair bir eylem olmaması yönünden Bilgin Adalı eleştirilmiştir.

Yüksel (2019)'in çalışmasında hayat bilgisi ders kitapları yetkinlikler açısından incelenmiştir. İncelenen kitaplarda 8 anahtar yetkinliğin tamamına yer verildiği fakat dengeli dağıtılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yabancı dillerde iletişim ve dijital yetkinlik örneklerine daha az rastlandığı görülmüş. İnisiatif alma ve girişimcilik yetkinliğine ise dolaylı ifadelerle yer verildiği tespit edilmiş.

5.3. Öneriler

Yetkinlikler ve değerler eğitimi toplumun geleceği için önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden yetkinlik ve değerler eğitimine önem verilmelidir. Bu doğrultuda kitaplar eğitimde büyük bir yere sahiptir, çocuklara doğrudan veya dolaylı olarak istedik öğrenmeler gerçekleştirmek için yetkinlikler ve değerlere bolca yer verilen kitaplar tercih edilmelidir. Bilgin Adalı'nın eserleri yetkinlikler ve değerler bakımından yeterince zengin bulunmuştur. Yetkinlik aktarımı bakımından bu eserlerden yararlanılabilir.

Bu çalışma Bilgin Adalı'nın eserleri sınırlandırılarak altı kitap üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bilgin Adalı'nın diğer kitaplarına ve başka yazarların eserleri üzerinde bu çalışma uygulanabilir.

KAYNAKÇA

Adalı, B. (2021a) Atlantis'in Çocukları1: Can Sanat Yayınları, İstanbul.

Adalı, B. (2021b) Atlantis'in Çocukları2: Can Sanat Yayınları, İstanbul.

Adalı, B. (2021c) Atlantis'in Çocukları3: Can Sanat Yayınları, İstanbul.

Adalı, B. (2021d) Zaman Bisikleti 2- Geçmişten Gelen Konuklar: Can Sanat Yayınları, İstanbul.

Adalı, B. (2022a) Zaman Bisikleti: Can Sanat Yayınları, İstanbul.

Adalı, B. (2022c) Zaman Bisikleti 3- Zamanda Kaza: Can Sanat Yayınları, İstanbul.

Akkaleli Toprak, N.Ç. (2019). Bilgisayar Bilimi Dersi Öğretim Programının Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi(Tyç)'Ne Uyumunun İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale

Atbaş1, N.E. (2019). Bilgin Adalı. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. Ahmet Yesevi Üniversitesi

<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/adali-bilgin> (Erişim tarihi:26 Temmuz 2022)

Aydemir, A. (2011). Gülten Dayıoğlunun Romanlarının Çocuk ve Gençlik Edebiyatı ve Fantastik Bilim Kurgu Türü Bakımından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Baudou, J. (2005). *Bilim-kurgu*. Dost Kitabevi Yayınları: Ankara.

Bilgin Adalı web sitesi,

<https://bilginadali.wordpress.com/about/> (Erişim tarihi:26 Temmuz 2022)

Bilgin Adalı web sitesi,

<https://bilginadali.wordpress.com/meraklisina-notlar/cocuk-edebiyati-ile-ogretmenlerin-iliskisi-nasil-olmalı/> (Erişim tarihi:26.07.2022)

Bilgin Adalı web sitesi,

<https://bilginadali.wordpress.com/meraklisina-notlar/> (Erişim tarihi:26 Temmuz 2022)

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2016). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi Yayınları: Ankara.
- Cihaner, C. (2007). Eleştirel Düşünme Kazandırma Yönüyle Bilgin Adalı'nın Çocuk Kitapları. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Çakmak, Güleç, H. & Geçgel, H. (2015). Çocuk edebiyatı okul öncesinde edebiyat ve kitap. *İstanbul: Paradigma Akademi*.
- Dağ, Ü. (2019). Geleceği Geçmişle Kurgulamak: Bilim Kurgu Romanları ve Çağcılaştırılmış Mitler. Doktora Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Demirkaya, Ö. (2009). Bilgin Adalı'nın Çocuk Romanlarının, Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Alanlarına Etkileri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Dilidüzgün, S. (2003). *Çağdaş çocuk yazını: Yazın eğitime atılan ilk adım*. Morpa Kültür Yayınları.
- Duru, O. (1973). Science-Fiction Sözcüğüne Türkçe Bir Karşılık Arama Denemesi. *Türk Dili*, 254, 332-347.
- Gelişim Psikolojisi Konu Anlatım(2020),Ankara: Yeni Trend Yayınları*
- Gülgönül, B. (2014). Bilgin Adalı'nın Hikâye Ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gültekin, A. (2011). Çocuk ve gençlik edebiyatı yazıları. *İstanbul: Erdem Yayınları*.
- Kırkpınar, Nural, E. (2019) Jules Verne'in Eserlerindeki Tema ve İletilerin Türkçe Öğretim Programı Bağlamında İncelenmesi ve Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- MEB (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıfları). (Erişim Tarihi: 29 Temmuz 2022)
- <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20195716392253-02T%C3%BCrk%C3%A7e%20%C3%96%C4%9Fretim%20Program%C4%B1%202019.pdf>

- Oğuzkan, A. F. (2001). Çocuk Edebiyatı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Sarı, İ. M. (2021). Bilim Kurgu ve Türk Romanlarında Bilim Kurgu Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Sever, S. (2000). Mo'nun Gizemi” nin Yazınsal Ve Eğitsel Özellikleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33(1), 29-39.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2000). 99 soruda çocuk edebiyatı. *İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları*.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatı kültürü:-okuma alışkanlığı ve medya sarmalı*. Kök yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve çocuk edebiyatı edebiyatın amacı ve işlevi. *Türk Dili Dergisi*, CX (780), 12, 31.
- Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi (2001), Yapı Kredi Yayınları.
- TDK SÖZLÜK, (Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2022)
<https://sozluk.gov.tr/>
- UNİCEF, (Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2022)
<https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Yir, B. B. (2019). Bilgin Adalı'nın Eserlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Yüksel, S. (2019). Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde Yer Alan Anahtar Yetkinlikler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.